

NEDERLANDERS ONDER COMMANDO VAN HOLLANDER PIET IN SPANJE

GERARD VANTER

GERARD VANTER

NEDERLANDERS
ONDER COMMANDO VAN
HOLLANDER PIET IN SPANJE

AMSTERDAM 2016

© 2016, Erven Van het Reve

Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License.

Een door Stichting Spanje 1936-1939, in eigen beheer gemaakte digitale heruitgave van:

Nederlanders onder commando van Hollander Piet in Spanje

Oorspronkelijke uitgave bij Pegasus, Amsterdam-Z. , 1939.

*Aan de nagedachtenis
van de Nederlandse vrijwilligers
die in Spanje voor de Vrijheid vielen.*

INHOUD

WOORD VOORAF BIJ DE DIGITALE HERUITGAVE	9
WOORD VOORAF	11
EERSTE HOOFDSTUK	
De “Zeven” over de Ebro	13
TWEEDE HOOFDSTUK	
De vuurdoop	22
DERDE HOOFDSTUK	
De leerschool van een strijder	36
VIERDE HOOFDSTUK	
Jarama en Brunete	47
VIJFDE HOOFDSTUK	
Hollandse artillerie	61
ZESDE HOOFDSTUK	
Het Hollandse hospitaal	68
ZEVENDE HOOFDSTUK	
Een timmerman vertelt	71
ACHTSTE HOOFDSTUK	
Afscheid en thuiskomst	77
DE SOVJET-UNIE HEEFT GEHOLPEN	86

WOORD VOORAF BIJ DE DIGITALE HERUITGAVE

Dit is een digitale heruitgave van het boek *Nederlanders onder commando van Hollander Piet in Spanje* dat in 1939 is verschenen. Het is al lang niet meer direct verkrijgbaar en ook antiquarisch is het zeldzaam. Sinds 2014 is de Stichting Spanje 1936-1939 actief, die zich ten doel stelt de herinnering aan de Nederlanders die aan de zijde van de Spaanse Republiek aan de burgeroorlog hebben deelgenomen, levend te houden. De Stichting heeft de erven van Gerard van het Reve, alias Gerard Vanter, de schrijver van dit boek, en de oorspronkelijke uitgeverij Pegasus gevraagd mee te werken aan een digitale heruitgave van het voor u liggende boek. De stichting is de familie van Gerard van het Reve, vertegenwoordigd door Jozien Driessen Van het Reve en David van het Reve, en de uitgeverij Pegasus zeer erkentelijk dat zij daarmee hebben ingestemd en toestemming hebben gegeven voor deze heruitgave.

Tachtig jaar na het uitbreken van de Spaanse Burgeroorlog volgt nu een digitale heruitgave van het boek *Nederlanders onder commando van Hollander Piet in Spanje*. In dit boek wordt verslag gedaan wat verschillende Nederlandse Spanjestrijders en -vrijwilligers gedurende de periode 1936-1939 hebben meegemaakt. Er zijn zeer weinig publicaties met ooggetuigenverslagen van aan de Spaanse Burgeroorlog deelnemende Nederlanders. Dat maakt het boek uniek wat betreft dit onderwerp.

Inhoudelijk is deze heruitgave ongewijzigd. Ook is de oorspronkelijke spelling en schrijfwijze van persoonsnamen en plaatsnamen intact gehouden.

Stichting Spanje 1936 – 1939

Amsterdam, januari 2016

WOORD VOORAF

Dit is het boek van de Nederlandse vrijwilligers in Spanje en een van hun uitstekendste tegenwoordigers.

Aangevallen door de reactie, vervolgd door de rechtbanken, beroofd van hun Nederlands staatsburgerschap belasterd door deserteurs en lieden, die gezonden waren om verwarring te stichten, zwart gemaakt door de eigen pers, hebben zij door hun moed, hun discipline, hun militaire bekwaamheid en politieke bewustheid zelfs hun vijanden respect afgedwongen.

De Nederlandse vrijwilligers vormden een waardig deel van de roemrijke Internationale Brigade die het hoogste voorbeeld heeft gegeven, dat de geschiedenis kent, van wat de Internationale Solidariteit vermag.

Zij hebben het Spaanse volk bijgestaan in de strijd tegen de vijanden, die ook de vijanden van het Nederlandse volk zijn.

De toestand in Spanje is moeilijk. Verraad is geslopen In de rijen van het Spaanse leger. Mannen als Miaja hebben hun naam te schande gemaakt. De beruchte „non-interventie-politiek”, waarvoor de leider der Franse sociaal-democratie Léon Blum de zwaarste verantwoordelijkheid draagt, heeft haar gevolgen getoond.

Zal Franco Madrid en Valencia bezetten? Zal de strijd van het Spaanse leger en van de Internationale Brigade vergeefs zijn geweest? Is de grote leuze van Pasionaria „Liever sterven, dan als slaaf leven”, vergeten?

Neen.

Zelfs als Franco, de knecht van het Duitse en Italiaanse fascisme, er in zou slagen, de Spaanse Republiek te bezetten, dan nog zou de strijd voortduren. Diep-ingrijpend zijn de hervormingen geweest, die de Spaanse Republiek onder de moeilijkste omstandigheden tot stand heeft weten te brengen; onuitwisbaar is de haat tegen het moordende landsverraderlijke fascisme onder het Spaanse volk, en zelfs al mocht het tijdelijk een nederlaag lijden, het zal zich bij de eerste nieuwe wending in de internationale, ten nadele van Franco en zijn buitenlandse opdrachtgevers, opnieuw en onoverwinnelijk verheffen.

In 1936, bij het uitbreken van de door Rome en Berlijn voorbereide verraderlijke generaalsoptand waren er weinigen die geloofden, dat de Spaanse Republiek gedurende bijna drie jaar de aanvallen van de overmacht zou kunnen afweren, in de steek gelaten en verraden als zij werd door de democratische staten, met hun huichelachtige „non-interventie-politiek”.

Toch is dit geschied, en het was alleen mogelijk, doordat de eenheid van het Spaanse volk tegen het fascisme tot stand kwam, een eenheid, waarvan de Spaanse communisten de onvermoeide voorvechters zijn geweest. Thans wordt deze eenheid verbroken en worden de Spaanse communisten vervolgd door de verraders van Spanje, die het land willen uitleveren

aan Franco. Maar desondanks is de heldenstrijd van Spanje ven het grootste belang geweest voor de internationale strijd tegen het fascisme. Gedurende meer dan twee jaar werden de Italiaanse en Duitse fascistengedwongen, tegen dit heldhaftige verweer hun beste krachten in het veld te brengen en hun financiële en economische hulpbronnen uit te putten; dit verweer heeft aan de democratische en socialistische krachten in de gehele wereld de gelegenheid gegeven om zich te versterken en te verenigen; het heeft aan de volkeren van Europa en Amerika de mogelijkheid gegeven, zich tegen de fascistische aanvallen, die zullen komen, in staat van verdediging te stellen.

Dit was ook niet mogelijk geweest, zonder de onder de moeilijkste omstandigheden gebrachte hulp van de Sowjet-Unie aan het Spaanse volk.

Het was ook niet mogelijk geweest zonder de steun en de offers van de strijders van alle naties, die in de Internationale Brigade bijeen waren gestroomd!

De mannen van de Internationale Brigade wijzen met verachting de beschuldiging van de hand, alsof zij „geronseld” zouden zijn. Vrijwillig en met volle bewustzijn hebben zij aan de oorlog deelgenomen, en velen onder hen hebben het offer van hun leven gebracht. De deelneming van Nederlandse kameraden, van leden der Nederlandse arbeidersbeweging, aan de strijd in Spanje, is een feit van de grootste historische betekenis voor de Nederlandse arbeidersbeweging zelf. Voor het eerst in haar geschiedenis hebben haar mannen aan een moderne oorlog deelgenomen, hebben zij in een bevrijdingsstrijd tegen het fascisme een kostbare militaire ervaring opgedaan.

In Spanje vertoevende, waren zij er zich van bewust, dat zij ook voor de vrijheid en onafhankelijkheid van hun eigen vaderland streden. Zij wisten, dat het Duitse fascisme, dat Spaanse vrouwen en kinderen koelbloedig door luchtbombardementen vermoorden liet, zijn blik ook op de verovering van Nederland gevestigd houdt.

Het voorbeeld, dat zij gegeven, de traditie, die zij gevestigd hebben bieden ons de zekerheid, dat de Nederlandse arbeidersklasse in de strijd tegen het fascisme eveneens zijn man zal weten te staan!

EERSTE HOOFDSTUK

De “Zeven” over de Ebro

Hermann, de jonge commandant van het 41ste Bataillon „Edgar André” is zo juist van verlof teruggekeerd.

Drie dagen was hij in Barcelona, hij flaneerde op de Rambla, hij was te gast bij de jeugd in de fabrieken; hij werd gevierd als een held. Natuurlijk dringen nu zijn kameraden om te vertellen, om op te snijden ook natuurlijk.

Nu is hij terug in de instructiestelling, bij zijn bataillon en daar is hij óók blij om. De avond valt reeds over het bergachtige landschap.

„Ga je mee, Piet?” vraagt Hermann.

Hij moet zich melden bij den brigadecommandant, daar wil hij te paard even naar toe gaan en Piet moet hij zien mee te krijgen. Dat heeft hij zich reeds zó voorgesteld, toen hij in Barcelona was. Piet moet op dat koppige paard met één oog. Dan kun je nog grappen beleven.

Hollander Piet is natuurlijk bereid. Hij stijgt te paard, het beest maakt een paar sprongen. Maar Piet drukt zijn knieën aan, hij zit vast als een huis in 't zadel en het paard erkent zijn meester.

„Bij Brunete”, zo vertelt de cavalierist, die dit paard gewoonlijk berijdt, en die nu niet zonder respect naar Hollander Piet opkijkt, „bij Brunete, heeft dit paard me het leven gered....”

„Loopt-ie goed?” vraagt Piet met een spottende twinkeling in zijn ogen.

„O ja, best,” erkent de cavalierist.

„Hm,” zegt Piet, hij richt zich tot Hermann. „Fertig?”

Dan rijden de beide vrienden weg, Hermann, de 23-jarige bataillonscommandant en Hollander Piet, de kapitein van de Hollandse compagnie „De zeven provinciën”.

De brigadestaf ligt ongeveer een vijftal kilometers verwijderd in het dal. De paarden weten de weg, elke berg heeft hier zijn pad en zelfs de half-blinde „zenuwpees” van Piet struikelt hier geen enkele maal. De beide vrienden zijn uitgelaten als kwajongens, ze draven en galopperen en roepen elkaar plagerijen toe. Zo blijkt het hoezeer ze aan elkaar gehecht zijn. Beneden in het dal, onder de bomen, staan de groen beschilderde tenten. Ze zijn er spoedig, geven hun paarden af, en stappen arm in arm binnen de omheining van zandzakken, die om de tent van den brigadecommandant is opgeworpen.

De brigadecommandant, Otto Flatter, begroet den jongen bataillonscommandant met een stevige handdruk. En weer moet Hermann vertellen:

„Hermann, wat hast Du auf der Rambla gemacht?”

En dan wordt er gesproken over het werk. Want hier in de ruststelling, waar de brigade nu al 10 weken ligt, is een officiersschool om de jeugdige strijders op te leiden, een kaderschool voor korporaals, voor scherpshutters, enz.

Daverend klinkt telkens het lachen op als Hollander Piet vertelt van de jongste oefeningen, waarmede men nu reeds weken bezig is: de denkbeeldige overtocht over een denkbeeldige rivier....

„Je weet de diepe spoorbaan, dat is onze rivier en het station, dat is de fascistische voorpost....” Ah, wat ging dat moeilijk om het de jongens te laten doen in alle ernst.... Piet vertelt hoe hij zijn instructies heeft gegeven: eerst opmarcheren met veiligheidsmaatregelen, patrouilles in het voorterrein en op de flanken, dan, zodra de spoorbaan bereikt is, de denkbeeldige boten aandragen, pontons en materiaal voor de bruggen....

„Valt niet mee”, zucht Piet. Het was niet moeilijk om de jongens te doen begrijpen, dat, zodra ze de rivier bereikten en in de boten zouden zijn, dat dan de „ingeneros” de leiding zou nemen. „Dat begrepen ze direct”, zegt Piet.... Maar toen ze op de spoorbaan waren en over de rails der 7 of 8 naast elkaar liggende lijnen liepen, gingen ze zich dekken, kortom, gedroegen ze zich alsof ze op de vaste wal waren in plaats van op het water!

„Ik kijk naar dat theater met mijn kijker,” vertelt Piet, „en ik schreeuw als een gek.” Of ze stapelgek waren geworden. En toen had hij het voorgedaan. Hij, samen met zijn luitenant, hij had zijn kapiteinspet afgezet en dood-ernstig de denkbeeldige boten in het denkbeeldige water gelaten en de geweren hadden gefungeerd als roeispanten.

„De jongens keken toe en lachten zich gek”, zegt kapitein Hollander Piet, „ja, ze lachten natuurlijk niet als ik keek.... Maar ik dorst zelf niet te kijken, omdat ik me anders óók te barsten zou hebben gelachen!....”

Zo spraken de vrienden, de aanvoerders van dit deel van het Spaanse vrijheidsleger, en Hermann was onmiddellijk weer ingewijd en opgenomen in het leven van oefening en voorbereiding. Het verlof in Barcelona scheen al weer God-weet-hoe-lang achter hem liggen.

„Nu jongens, goeden nacht”, zegt de brigadecommandant Otto Flatter.

„Salud”.

Hermann en Piet galopperen terug. Hollander Piet met zijn eenogig paard voorop. Het is een heerlijke avond, ze beginnen als vanzelf te zingen:

*„Die Heimat ist weit...
Und wir sind bereit,
Wir kämpfen und siegen für Dich
Frei-heit !!”*

Als ze de ruststelling tot op een paar kilometer genaderd zijn, komt hun een ordonnans tegemoet rennen. De brigadecommandant is aan de telefoon, commandant Hermann en Piet moeten zo snel mogelijk aan het apparaat komen.

Wat is dat? En ze komen pas van de brigadestaf vandaan! Dat is iets bijzonders, iets heel bijzonders....

Hollander Piet zet zijn paard in een ren-galop. Hij heft zich een weinig in de beugels op, buigt zich voorover in de manen en maakt een aanmoedigend geluid met de tong. Het paard loopt inderdaad goed. De anderen hebben moeite hem bij te houden.

Dat was de 21e Juli 1938, 's nachts om half een.

Het telefonische bevel van den brigadecommandant was kort en duidelijk: binnen een half uur marsklaar. —

Met gedempte stem gaf Piet zijn bevelen. In de compagniestanen werden de jongens gewekt.... Wat is er aan de hand?

Hier en daar ontevreden gebrom. Maar de nieuwsgierigheid wint het. Men komt naar Piet toe.

„Wat is er aan de hand, Piet?”

Kapitein Hollander Piet weet niet meer dan zijn mannen. Maar dat staat niet op zijn gezicht, integendeel. En de mannen trekken hun conclusies: dit is geen spek of bonen, dit is ernst.

„Waar gaan we heen, Piet?”

„Ahora no comprendo holandes!” aldus weigert Piet Hollands te verstaan — en hij zegt ook: „een antifascist vraagt niet zoveel!”

„Maar ik comprendo de Ebro!” zegt de kameraad, met zijn half woord Spaans.

Piet zegt niets. Hij heeft het druk. Er moet een bespreking zijn met de luitenants, de sergeants en de korporaa's. Die luisteren in spanning. Maar er komen geen andere bijzonderheden dan: alles gaat mee! Vier handgranaten per soldaat, 200 patronen per man, méér is beter. — Er is munitie-contrôle, de officieren rapporteren hoeveel te kort er is, opdat alles kan worden aangevuld. Dan: de jongens van het Rode Kruis, de verplegers.... Leen Trip, Polak en Sondorp. De politieke commissaris heeft het niet minder druk — hij praat met de zieken. „Misschien zou je niet mee kunnen voor een vervelende nachtelijke oefening”, zegt hij, „maar hierbij wil je toch stellig niet achterblijven?” En zo gaat alles, àlles mee.

„Teun Blok”, roept Hollander Piet, „jij neemt de wandkrant mee, niet?”

„Natuurlijk!”

Teun Blok geeft de wandkrant af bij de keukenwagens, die moeten haar meetransporteren. Dat gaat allemaal in enkele minuten.

Hoe staat het met de „madre del compania” de moeder van de compagnie, het machinegeweer? Per machinegeweer 1500 schot, moet er zijn. — En nu nog de fourier controleren. Hebben we de conserven, de reserves? Is er cognac en wijn?

Binnen het half uur kon Hollander Piet rapporteren, dat zijn 120 man gereed staan, allemaal, marsvaardig.... De compagnie „De Zeven Provinciën” is het eerst gereed!

De eerste order:

„Opmarcheren naar kilometersteen no. 2, dáár wachten op orders....”

„Voorwaarts, mars!” commandeert Hollander Piet, met gedempte stem. De nacht is donker, de stappen der soldaten hebben geen regelmaat. Links ligt het dorpje, waar het batalion tien weken verbleef. De witte kerk, de witte huizen, een Spaans dorp als duizend andere dorpen. Maar Hollander Piet en de andere jongens hebben een vaag gevoel van spijt, dat ze niet eerst afscheid konden nemen van de dorpelingen.... Of komen ze morgenochtend terug? Van een nachtoefening?....

„Waar is Hollander Piet?”

Dat is de bataillonscommandant Hermann. Hij drukt Piet de hand, omdat zijn compagnie het eerst gereed was.

„Was glaubst Du, Genosse?”

Niemand weet iets. Er is alleen maar een marsorder. Waar trekken we heen? De Ebro ligt in het Zuiden, maar de troep gaat in Noord-Westelijke richting.

„Wat zijn de orders?”

„Met beveiligingsmaatregelen marcheren!”

Het eerste doel is Gratallops, een dorp in het gebergte, dat iedere soldaat van zijn troep kent, want het dorp herbergde hen 6 weken. —

Hollander Piet heeft een ondoorgrondelijk gezicht. Maar hij heeft allerlei opgemerkt. Dit zijn troepenverplaatsingen en er zijn geen vrachtauto's. Wat betekent dat? Dat dit troepenverplaatsingen op grote schaal zijn. Zóveel vrachtauto's zijn er niet. Hoeveel? Honderdduizend man?.... En wat is het doel? De Ebro?.... Wat anders?....

Hollander Piet is niet de enige, die deze conclusie trekt, niemand weet iets met zekerheid, niemand vraagt iets, ieder begrijpt.... Het dorp Gratallops laat men links liggen. Als naaste doel wordt nu Granadella genoemd. Ook daar zijn de soldaten bekend. Daar staan nog de hutten in de loopgraven, waar ze 3 weken hebben gelegen, totdat de vijand hen ontdekte en vanuit de lucht bestookte.

„Soldatenleven is zwerversleven, overal thuis en nergens.” denkt Piet.

Tegen 5 uur in de namiddag bereikt de troep Granadella. Hier wordt rust gehouden en worden de voeten verpleegd. Om elf uur inspecteert Hollander Piet zijn compagnie; het moreel en de gezondheidstoestand zijn goed.

Te middernacht komt het bevel: Voorwaarts! En de brigade marcheert wederom achter de bergen om, langs slechte wegen, om tenslotte bij een dorp halt te houden.

„Waar zijn we hier?”

Men is op 5 K.M. afstands van de Ebro. In Torreo de Espana.

Hier is gelegenheid om behoorlijke rust te nemen. Een hele dag lang. Maar dat betekent niet slapen of suffen. Rusten, dat wil zeggen, rust voor het lichaam. Maar de geest moet worden voorbereid.

Doch er is meer.

Vrachtauto's hebben mijnwerpers aangevoerd. Dat is een nieuw wapen. De jongens bekijken het wantrouwend. Een luitenant is deskundig. Hij legt uit: dit zijn loopgraaf-mortieren. Met de waterpas kun je ze stellen, kijk zó.... En je kunt er de vijand op 1000 meter afstands mee bestoken....

De luitenant heeft één dag. In die dag moet hij een sectie africhten om dit nieuwe wapen te bedienen. Ah. ça ira!.... Dat gaat best!!

Er is nu geen geheimzinnigheid meer.

Nu moet elk soldaat weten waar het om gaat, de politieke commissaris zet uiteen, dat het Ebro-offensief is ingezet. Honderdduizend man worden morgen over de Ebro geworpen. „Onze divisie is daarbij ook betrokken. We moeten hier zoveel krachten verzamelen als we kunnen, geweren in orde maken, machinegeweren....”

En reeds vinden de concrete besprekingen plaats met de bataillonscommandanten. Het krijgsplan.

Hermann, de jonge bataillonscommandant, komt na de bespreking regelrecht naar Piet.

„Piet,” zegt Hermann, en het is nu geen jongen van 23 jaar meer, die er spreekt, maar het is de verantwoordelijke bataillonscommandant, „Piet, ik verlaat mij speciaal op de „Zeven Provinciën”.

De jonge commandant en zijn oudste officier drukken elkaar de hand. En Hollander Piet is trots op de lof van zijn commandant, van Hermann. De Hollanders zijn beste vechters, ze hebben getoond een groot uithoudingsvermogen te hebben.

„Ik verlaat me speciaal op de „Zeven Provinciën!”

Dat zijn acht eenvoudige woorden. Maar Piet draagt ze zorgvuldig bij zich, hij doet er niets toe of af, om ze zó over te brengen naar zijn jongens.

Hermann is een bekwaam aanvoerder, krijgskundig geschoold, allen kennen ze hem, allen houden ze van hem. En hij heeft gezegd: „ik verlaat me speciaal op de „Zeven Provinciën”. — „Dat moet onze trots zijn, kameraden,” zegt Hollander Piet tot zijn mannen. „Wij zullen het spit er af bijten!”

Alles is nu duidelijk en klaar.

Men ligt vlak bij de Ebro. Ieder soldaat krijgt een kaart en iedere man wordt precies ingelicht. Men kan de weg zien, die is afgelegd en dáár loopt de Ebro.. „Zien jullie daar het stadje Asco liggen? Daar moeten we voorbij, naar heuvel 360, die moeten we nemen.... We hebben wel artillerie, maar geen vliegtuigen....”

Hollander Piet spreekt opnieuw zijn mannen toe: we gaan over de Ebro, de bewegingsoorlog is begonnen. De verbinding zal héél zwaar zijn. Nu komt het er op aan, dat ieder zelfstandig handelen kan. We zullen laten zien, wat we kunnen, zoals we Dr. Negrin hebben beloofd....

„Viva Negrin! Viva Espana!” roepen de jongens.

Dan komt de politieke commissaris Kurt Lauber: „Kameraden! — Jullie hebben gehoord wat kapitein Piet heeft gezegd.... Discipline!.... Samenhang!.... Verband!.... Collectief!.... Nu is het moment gekomen, we moeten onze gevallen kameraden wreken. En hij zet uiteen: de bevolking aan de overkant wacht op ons als op hun bevrijders. Daarom: waartoe veel woorden? We gaan naar de Ebro en over de Ebro! „Niets zal ons tegenhouden!”

Hollanders praten niet veel. Maar nu wil er één spreken. Als Hollander tot de Hollanders. Krijn Breur uit Amsterdam, een student. We zullen laten zien, dat in onze aderen het Watergeuzenbloed stroomt. Wij zijn anti-fascisten en kapitein Piet voert ons aan. We zullen in deze bewegingsoorlog onze kapitein niet elke dag zien. Maar hij is steeds in onze nabijheid.. Wij zullen naast elkaar staan en opmarcheren, naar de Ebro, over de Ebro!....

En een Spanjaard spreekt. Alles kan men niet verstaan. Maar het voornaamste ontgaat niemand. Adelante! Voorwaarts! Hij was met Hollander Piet reeds zolang aan het front, op hem kon ieder zich verlaten. Niemand zal hem schande aandoen, noch de roemrijke naam der „Zeven Provinciën”. Wij gaan voorwaarts, Adelante! Er zullen doden vallen, gewonden. De zieke dragers zullen hun plicht doen, wij echter zullen geen tijd verliezen, we zullen de vijand aanvallen, hem verpletteren. Spanje bevrijden!....

Dit is de dag waarop ieder zich volpompt met moed.

Waarop allen zich voorbereiden; tot in de bijzonderheden weet ieder zijn taak. Men rust uit, verzamelt krachten.

In de nacht wordt alles gereed gemaakt en de mars begint in de richting van de Ebro.

De mars, de ganzenmars.... De nauwe paden en weggetjes noodzaken om achter elkaar te gaan. Langzaam gaat dat, veel te langzaam.

Plotseling, in het voorterrein kanongebulder.

„Ah, daar binne ze ook al wakker!” zegt kwassie-verbaasd een was-echte Amsterdammer.

Met deskundige oren luistert men naar het kanonvuur. De vijand heeft iets gemerkt. Hij schiet zich in. Hij schiet ver over 't doel. Ziet hij het doel?....

Men nadert de Ebro. Soldaten, achter elkaar, zwijgend met vastberaden gezichten, marcheren door het bouwland, door de sinaasappeltuinen, de olijvenbosjes, de wijngaarden. Hier groeien tomaten en aardappelen.

Daar rijst het riet, het Spaanse riet. „Als we daar doorheen zijn, dan zijn we aan de Ebro” Voorzichtig schuiven de mannen tussen het riet door. Ziet de vijand hen?

„De Ebro, dat is de Ebro!!”

„Verrek, die is niet breed, daar kunnen we zó overheen springen!”

„Ik trek mijn schoenen uit als ik er over ga.”

„Da's makkelijk voor mij, ik heb er geen meer....”

De Ebro ligt voor hen. Het gaat langzaam, veel te langzaam, het is al hel-lichte dag geworden.

Boem! Boem! — De compagnie de „Zeven Provinciën” krijgt artillerie-vuur. Maar de granaten ontploffen niet in het losse zand. „Hoe lang moet dat duren?” — „Wij willen er ook over!”

Kapitein Piet hoeft niet te commanderen, de jongens hebben allemaal dekking gezocht. De granaten vliegen over de hoofden heen. Een sergeant, Jan Zomer, steekt de tong uit: „Mis Franco!.... “

Vijf minuten ligt de compagnie nu al in artilleriedekking. Daar komt een ordonnans:

„Kapitein Hollander Piet, er moeten vijf vrijwilligers komen voor de boten!”

„Vrijwilligers voor!” roept Piet.

Dadelijk zijn er zeven, tien vrijwilligers om de boten af te laden. Piet kijkt naar zijn mannen, geen gewonden?

Niks! De granaten smoren in het zand.... De mannen kunnen de lompe zes-wielige wagens zien, waarop de bootjes liggen. Die komen van Barcelona, van het strand. Ze dragen allemaal namen, die aan het strandvermaak herinneren: „Mosca”, — „Iris”....

Hollander Piet kijkt toe. Dit zijn de momenten waarop de rimpels diep in zijn gezicht zijn gegroefd. De jongens slepen de boten naar de oever. Als er nu een voltreffer tussen viel....

Zijn jongens denken daar niet aan.

„We gaan bootje varen!....”

„Boem! Boem!”

Dat is ónze artillerie. En reeds bij het tweede schot is een vijandelijke batterij tot zwijgen gebracht! Het Scandinavische bataillon „Hans Beimler” en de Oostenrijkers van het bataillon „12. Februar” zijn reeds aan de overkant. Machinegeweren ratelen in de verte.

Door de gelederen van de vijand klinkt angstig de kreet: „Rojos, Rojos!.... De roden komen!”

Het „Edgar-André” Bataillon, met zijn commandant Hermann ligt nog steeds aan deze kant van de rivier. Allen wachten ongeduldig op het bevel om de rivier over te steken. Eindelijk gaat er een schok door de gelederen: „wij zijn aan de beurt.” Het is nu bijna zeven uur. Nu wordt men niet meer beschermd door het nachtelijk duister, het is volop zon, de rivier glinstert in zijn trage pracht en de torens en gevels van Asco zijn reeds door de morgennevel heengebroken. Op de hoge oever liggen de boten, twee, drie moeten er nog van de vrachtauto worden afgehaald. Honderd meter is het nog voor men aan het water is.

Een zwaar werk begint. „Aangepakt jongens!” —

Daar giert iets door de lucht. Hoog boven de straatweg springt een granaat, nog een, nog een.... Ze gaan het doel voorbij. Maar nu springen de granaten in de nabijheid van de boten.. ..Daar slaat een granaat enkele voeten vóór de boten in. Hoge waterfonteinen spuiten op. De boten liggen als vastgeworteld in het zand, alles ligt plat op de buik. De hel is losgebroken, granaat na granaat komt aangieren. Stof, splinters, garven van vuur. Het werk ligt stil, het is niet mogelijk te zien wat er gebeurt, modderklonten dalen neer, kruitdamp maakt de gezichten zwart....

Plotseling zwijgt ook deze batterij, ze werd verrast door de oprukkende republikeinse troepen.

Voorwaarts!....

De boten zijn vervloekt zwaar, twintig, dertig vuisten zijn nauwelijks voldoende. Meter voor meter komt de rivier nader, de ene boot na de andere wordt in het water gebracht....

De Hollanders zijn in hun element.

Met 10 à 15 man gaan ze in de boten. Hollander Piet is gedurende de overtocht niet meer verantwoordelijk, het bevel is bij de genie. Maar Hollandse soldaten kunnen roeriemen vasthouden.... Elk past op wapens en munitie.... Een, die „helemaal gek” is, zingt: „Daar was laatst een meisje loos!”

Hollander Piet staat midden in een boot. Hij overziet het geheel. De compagnie „De Zeven Provinciën” trekt de Ebro over, kalm en vastberaden.

Aan de oever staat de bataillonscommandant Hermann en daar is ook de brigadecommandant.

„Ha, het gaat goed!” staat op hun gezichten te lezen.

Boot na boot steekt de stroom over, peleton, sectie, compagnie, de ene eenheid na de andere. De Ebro is veroverd.

Hermann roept iets naar de Hollanders, hij wijst zegevierend naar zijn mannen aan de overkant die uit de boten springen, tot ver boven de knieën door het water waden en naar de oever rennen. De mannen zijn bezweet, de kleren plakken aan de lichamen, in de schoenen staat het Ebro-water. Wat deert dat allemaal? De geweren zijn droog.

De mannen van de „Zeven Provinciën” zien hoe aan de overkant de republikeinse troepen zich direct in gevechtsorde formeren en oprukken. Ze roeien wat ze kunnen; met ongeduld verbeiden ze ook het moment waarop ze aan land zullen springen, het land van de overzijde van de Ebro, dat tot nu toe in handen van de vijand was....

Nu bereikt hen de stem van Hermann:

„Hollander Piet, ahoi!.... Bist ein richtiger Schiffskapitän, was?.... “

Hollander Piet kijkt naar zijn mannen in de boten, hij kent ze allen, hun karakters, hun eigenaardigheden, hun felle, felle haat tegen de fascistische moordenaars.... Daar heb je *Leen Trip*, de Rode Kruissoldaat, hij zit daar in de boot, angstvallig wakend over zijn materiaal. Ginds zit *Krijn Breur*, vroeger Rode Valkenleider en student in de letteren.... Hollander Piet ontmoet de lachende ogen van *Jan Zomer*, de stierenvechter, de „toreador”. Met een onnavolgbare grandezza trad hij op in het „stierengevecht”, waarbij de stieren, zelfs bijna echt leken evenals het gebrul, dat hij zo meesterlijk kon nabootsen.... Dit zijn allemaal zijn jongens, die hij kent op een prik.

De „kleine neushoorn”, zo heet in de wandeling die jongen uit Rotterdam, *Van Straten*, sigarenmaker van beroep, die hoopt in het fascistengebied vooral tabak te veroveren.... Er ontbreken er velen, die gevallen zijn. *Martin Segers*, de Vlaming, *Anke van Roede*, *Piet van Essen*....

Hollander Piet knikt tegen korporaal *Van Oirschot*, blond en sterk, hem is het machinegeweer toevertrouwd. En hier in zijn eigen boot is zijn secretaris *Is. van Crefeld*, een intellectueel, een bankbeambte, een kenner van talen, een man met een zacht gemoed, een pacifist. Veertig jaar oud: „Die is eigenlijk helemaal geen soldaat”, denkt Piet. Want *Is. Van Crefeld* is ongelooflijk onhandig.... De man met de twee linkerhanden. Maar hij is er bij en maakt zich verdienstelijk....

De compagnie de „Zeven Provinciën” trekt over de Ebro.

Als in een flits gaan alle belevenissen in Spanje, die hij tot nu toe doormaakte door het hoofd van Hollander Piet, de belevenissen der Hollandse vrijwilligers in Spanje, waarvan hier in dit boekje een en ander zal worden verhaald.

Hermann komt naar de oever, zijn jonge, energieke kop blaakt van geestdrift. Hollander Piet kijkt zijn jongen commandant in de ogen en, in het bewustzijn, dat hij in dit grote moment Nederland vertegenwoordigt, het beste van het Nederlandse volk uit het verleden, het heden en ook van de toekomst, richt hij zich op, kaarsrecht in de boot en, met de gebalde vuist ter hoogte van zijn rechterslaap, meldt hij zich, namens al zijn mannen, bereid en gereed tot de strijd:

„Salud! Kapitein van de „Zeven Provinciën!”

TWEEDE HOOFDSTUK

De vuurdoop

De compagnie „De Zeven Provinciën” marcheert in gevechtsorde door het vruchtbare gebied aan de overzijde van de Ebro.

Hier staan de korenschoven op het veld.

„Ha, ha. Piet!” wijzen de mannen er naar. „Brood voor Negrin!”

Inderdaad! Van dit graan zullen de fascistten geen brood bakken. De troep marcheert met alle voorzichtigheidsmaatregelen.

Daar rijst de heuvel 360 voor hen op. Het terrein wordt doorzocht. Men vindt loopgraven. Ze zijn verlaten. Alleen daar ligt een jas. Als een panter springt Van Straten er op af. „Zou er tabak in de zakken zitten?”....

Een half uur later zijn er zes gevangenen.... Die worden naar achteren afgeleverd.

Het 4e bataillon heeft zwaar werk in Asco, dáár wordt hevig gevochten. Het 41ste bataillon echter zal een omtrekkende beweging om Asco maken, heuvel 360 bezetten en zó de mannen van het 4e ondersteunen.

Hollander Piet heeft zijn machinegeweren in stelling gebracht. Ze bestrijken de top van de heuvel, kunnen zo nodig ook een daarnaast gelegen heuvel bestrijken als er flankvuur mocht komen.

En nu rukt de compagnie op onder dekking van haar machinegeweren, in zwerm-linie met 6 à 8 meter tussenruimte per man. Alles wordt doorzocht, het kreupelhout, de olijvenbosjes. Men vindt een jonge soldaat van het Franco-leger.

Hij wordt bij Piet gebracht. Het is een jongen van 19 jaar, hij is helemaal niet bevreesd. Bereidwillig geeft hij alle inlichtingen en hij zegt: „Haast je, dan kun je ze nog verrassen!” —

„Ben je fascist?” vraagt Piet.

„O, nee!”.... Zijn broer vecht in het republikeinse leger en hij wil ook vechten tegen het fascisme. Hij wil het geweer niet afgeven, wil dadelijk meevechten.

„Dat gaat niet,” zegt Piet. Het geweer wordt in beslag genomen en Is. van Crefeld wordt er mee belast den man af te leveren. Piet maakt het hem duidelijk: precies de weg, die we gekomen zijn, naar de Ebro terug. Dáár kan hij den man afgeven.

„Kom mee,” zegt Is. Hij spreekt Spaans met den jongen soldaat, het is interessant te vernemen hoe het er bij Franco uitziet. Natuurlijk verdwaalt hij met zijn gevangene.... Hij stoot op een voorpost van de 4e compagnie, en wordt met zijn gevangene.... gevangen genomen.

„Maar ik ben van de Internationale Brigade,” bezweert Is. De soldaat van de 4e compagnie gelooft hem niet.

„Hier, mijn papieren,” zegt Is. van Crefeld. Het benauwde zweet breekt hem uit. Het blijkt dat de soldaat niet lezen kan.

„Jullie zijn fascistten,” zegt de man.

Pas als er een ander bijkomt, die lezen kan wordt het misverstand opgehelderd. Duizend excuses.... „Neem me niet kwalijk, companero!” zegt de man van de 4e compagnie....

Is. van Crefeld geeft zijn gevangene af en keert terug. Maar nu kan hij de „Zeven Provinciën” niet terug vinden....

„De Zeven Provinciën” heeft de heuvel 360 bezet. Het „hoera!” is bescheiden, want het doel werd gemakkelijk bereikt. De hoofdzaak: geen gewonden, geen doden.

De fascistten trekken in paniek terug. Het is duidelijk: Asco is door de onzen veroverd.

Het terrein moet volledig gezuiverd worden, nergens is echter nog een fascist te bekennen. Veertien geweren vonden de mannen en munitie voor machinegeweren. De fascistten hebben het zwaar te verantwoorden gehad, ze hebben hun doden en gewonden echter nog kunnen meenemen. Bloedsporen wijzen daarop.

Voor de mannen der „Zeven Provinciën” rijst een andere heuvel op.

„Piet, zullen we die ook nemen?”

Hollander Piet stuurt een ordonnans naar den commandant van de eerste compagnie, naar Otto. „We willen die heuvel ook nemen, dat is nodig.... Ruk je mee op?”

Een half uur later komt het antwoord:

„Accoord!”

Er weer zwermt de compagnie uit, voorzichtig dalwaarts, alles doorzoekend. Men vind een bergplaats: een reuzenvoorraad sardientjes in blik. Maar Leen Trip, de Rode Kruisman waarschuwt: „Jongens, niet eten, denk er om we hebben hier geen water....” De sardientjes worden in beslag genomen, elk krijgt er één of twee. Even later: de eerste ontmoeting met de burgerbevolking. Een vrouw met een zwarte doek om het hoofd, en twee dochters, meisjes van 17 of 18 jaar, boerenmensen. De meisjes hebben nochtans geverfde lippen. Dat is hier overall mode. De moeder is zenuwachtig. Ze draagt een paar kippen bij zich, de poten van de dieren zijn vastgebonden. De dochters hebben manden met eieren aan de arm.

„Wees maar niet bang,” stelt Piet hen gerust. „Ga maar rustig terug naar je dorp. Het is van fascistten gezuiverd. En de onzen doen je geen kwaad!”

De moeder en de dochter bedanken Piet hartelijk.

„Kijk,” roepen de jongens, „Piet heeft weer „sjans”!”

Als de moeder Piet met alle geweld een paar eieren wil geven, aanvaardt Piet ze. Hij geeft ze aan de jongens, die het dichtst bij hem zijn. De eieren worden uitgedronken.

Alles gaat uitstekend. Piet is tevreden.

De compagnie is als geheel voor het eerst onder vuur geweest en alles ging als van een leien dakje, rustig en kalm. Als bij een oefening.

Thans staat de compagnie weer aan de voet van de berg. Met de kijker onderzoekt Piet het terrein.... Hij ziet links de mannen van de 13e brigade oprukken. Dus kan hij óók vooruit... Van de top wordt vuur gegeven.

Wederom komen de machinegeweren in stelling en wéér zwermt de compagnie uit. De vijand schiet niet meer. Het is duidelijk: wat daar op de top is, dat moet zich doodvechten of zich overgeven. Want de dertiende brigade trekt al om de heuvel heen en bestijgt hem eveneens.

De Hollanders zijn de top tot op 40 meter genaderd. Een korporaal maakt hier zeven gevangenen. Ze zijn zeer zenuwachtig, vooral de aanvoerder.

„Senor,” zegt deze tegen Piet.

„Ik ben geen Senor, ik ben kapitein,” snauwt Piet als een echte bullebak. „Ga in de houding staan!”

Maar Piet is helemaal niet zo. Het zijn immers mensen, die noodgedwongen voor Franco vechten.

De wapenen worden in beslag genomen, de gevangenen overgeleverd aan het 4e batalion.

Wat nu?

Hier een verdedigingspositie innemen?

„Zouden we niet verder gaan?” vraagt Krijn Breur.... De jongens weten, dat verderop een dorp ligt, Fatarella. Waarom zullen ze dat dorp niet nemen?

Er moet verband worden gehouden, de compagnie kan niet op eigen gezag verder gaan. De commandant van de eerste compagnie, Otto, zegt: „das geht nicht....” En de compagnie „De Zeven Provinciën” zou zonder rechter flankdekking zijn.

Hollander Piet ziet echter de 15e brigade oprukken, de brigade Lincoln. „Aha! Die dekken onze flank!”....

„Voorwaarts!” zegt Piet. En hij laat zijn mannen oprukken in ganzenmars, met flankdekking....

„Steeds contact!” zegt Piet.

„Lincoln” en de „Zeven”. Over en weer klinkt het telkens:

„Onze Brigade?”

„Quinze brigade!”

„Onze brigade!”

Zo bereikt de troep een gehucht. Hier staan huizen.

„Waar blijft de intendance? Waar is die goeie wijn van de fascistes?.... “

Hollander Piet kijkt zorgelijk.

Zijn tweede sectie is weg. Luitenant Fritz, die oprukte terzijde van de straatweg, is te ver vooruitgegaan. Geen verbinding meer.

Luitenant Fritz zal zich wel helpen. Hij is een oud soldaat uit de wereldoorlog. Een mijnwerker uit het Roergebied, loopt niet in zeven sloten tegelijk. Maar toch.... Hollander Piet stuurt ordonnanzen uit, ze vinden luitenant Fritz niet....

De verloren tweede sectie rukt inmiddels terzijde van de straatweg van Asco op. Ze bezet een zo juist verlaten voorpost van de vijandelijke artillerie.

„Verdammt!“ zegt Fritz. Waren ze een kwartier vroeger geweest, dan hadden ze kanonnen kunnen veroveren. Nu is er alleen een massa munitie.

Het machinegeweer van Klaas Plantinga is een beetje defect. Het wordt wat schoon gemaakt en gesmeerd.

„Zal ik het proberen? Tegen die muur?“ vraagt Klaas.

„Goed,“ knikt luitenant Fritz.

„Rikketiketik-ketik-tik!“

Het functioneert weer uitstekend.

Maar doodsbleek, met opgeheven handen komt een Franco-soldaat achter de muur vandaan.

„Niet schieten.... niet schieten!“ roept hij.

„Maar jongen,“ zegt Klaas Plantinga, in de taal zijner vaderen, „wat doe je daar dan ook achter die muur, dan moet je daar maar niet gaan liggen!“

Dat is weer een gevangene. Doch luitenant Fritz kan zijn succes niet melden. De verbinding is weg. Maar hij marcheert in volmaakte orde, als bij een oefening met zijn sectie op. De jongens kennen zijn zorgen niet, hoeven ze ook niet te kennen.

„Opgepast!“ zegt Fritz. „Met verdubbelde waakzaamheid voorwaarts!....“

Nu moet er rapport worden uitgebracht aan den bataillonscommandant. Hollander Piet bestudeert de kaart, om te zien waar de bataillonscommandant wel ongeveer moet zijn. Hij laat zijn mannen een verdedigingspositie innemen.

Als allen op hun post zijn, spreekt hij met Kurt Lauber, de politieke commissaris. Hollander Piet zal zelf rapport uitbrengen. Hij draagt Willy de Lathouwer het commando op van de 3e sectie. En luitenant Hans krijgt het bevel over de 1e en de 4e sectie, die zich gedekt tegen vliegers, aan weerskanten van de straatweg nestelen.

Kurt en Piet gaan eerst naar de boerenhuizen. Kurt, die lange, blonde en schrale vent, is als steeds vol geestige opmerkingen.

Met zijn grote revolver klopt hij op de deur.

Men doet open, drie vrouwen en twee kinderen kijken in doodsangst naar de beide mannen.

„Wees maar niet bang,“ zegt Piet, „we zoeken fascistten.“

„Die zijn hier niet,” is het antwoord. De vrouw, die het woord doet, staat te beven.

„Ik heb ook drie kinderen,” zegt Piet. En hij kust een kleine dreumes, een bruine krullebol. De vrouwen zijn verbaasd. En dat is een kapitein? De vrouwen herademen.

Dan zegt Kurt aarzelend:

„Is het misschien mogelijk, een paar eieren?...”

Dadelijk worden er voor elk twee eieren gebakken. En er is ook nog wijn.

Kapitein Piet salueert.

„Muchas gracias!” Hartelijk dank.

Nu kan Piet de tocht naar den bataillonscommandant wel ondernemen. Hij schat de afstand op twee uur lopen. Kurt begeleidt hem een eindweegs. Ze komen drie oude boeren tegen.

„We hebben de fascistten weggejaagd,” zegt Piet tegen den oudste.

„Igual, hombre,” zegt de man. „Het is mij volmaakt onverschillig, man.”

„Is er een beetje water?”

„O ja,” water wel. Maar geen wijn. Zelf hebben ze in drie dagen geen wijn gehad. En het is de waarheid.

Piet vindt op de plaats waar hij hem had verwacht, de bataillonscommandant. Daar is ook de stafchef Piepel en zijn adjudant Jasja.

Hermann vraagt opgewonden:

„Was ist bei Dir los?” Nog geen gewonden, geen doden? Alles in orde? Prachtig! Ja, de „Zeven Provinciën”! Natuurlijk!”

Jasja, in zijn merkwaardig Russisch-Duits, zegt, Hollander Piet omarmend:

„Und Du, Lump, bist noch heil geblieben?”

Piet, zorgelijk, meldt, dat hij het verband met zijn tweede sectie verloren heeft. Maar luitenant Fritz zal zich wel weten te helpen. Hermann schudt het hoofd afkeurend. Waarom gaat die man op eigen gelegenheid opereren?

Dan wordt de kaart voor de dag gehaald.

„Hier,” zegt Hermann, „die heuvel daar, die moet je vanavond nemen en bezetten!”

„O, antwoordt Piet, „daar zit ik al!”

En Hermann lachen! Hij lacht over zijn hele gezicht, als Piet hem op de kaart zijn positie aanwijst.

„Dus?” zegt Hermann.

„We kunnen gewoon langs de straatweg oprukken!”

De „Zeven” heeft de weg gezuiverd. Nu krijgt Piet het commando over de 3e en over de 1e compagnie. Hij rukt gewoon op langs de straatweg. Er is geen gevaar. Voor zijn mannen

brengt hij 52 busjes geconserveerd vlees mee. En koffie. Dat is niet veel.... Want de „Zeven” zijn 130 man sterk!

Twee uur later is Hollander Piet weer bij zijn compagnie.

De wachten staan op hun post. De anderen slapen. Ze zijn neergevallen waar ze stonden, zó moe waren ze.

Piet laat de conservenblikjes brengen. Sommigen zijn zelfs te moe om te eten.

Het zijn Russische conserven. Héél goed. Een koeienkop staat er op afgebeeld en er staan Russische letters op.

„Laat maar, ik zal morgen wel zien....”

Met een pikhouweel maak je een gat in de grond, dan twee man onder één deken. De nachten zijn duivels koud in Spanje....

Hollander Piet is in een schuur gekropen. Hij vond zelfs wat stro. Hij heeft een hazenslaap, hij hoort alles, en slaapt toch. Rechts klinkt de hele nacht machinegeweervuur. Daar zijn de mannen van Lister, en de Scandinaviërs. Links is de brigade Lincoln, Amerikanen.... Dan is daar nog de 14e brigade, de Fransen, met de bataillons „Commune de Paris”, „Henri Barbusse”, „Franco-Belge” en „André Marty”....

Hollander Piet slaapt zijn hazenslaap, ieder moment gereed, ieder ogenblik wakker, ook nu vol zorg en waakzaamheid voor zijn mannen.

Slapen, zoveel mogelijk slapen; morgen zal de dag alle krachten eisen.

De dag ontwaakt, helder, zelfs geen nevel op de velden, hoge bergtoppen zijn zichtbaar. Er was een ordonnans van Hermann. Piet haast zich naar hem toe. Maar Hermann is alweer vertrokken. Die moet observeren, observeren.... De order is: compagnie marsbereid. Oprukken tot 2 K.M. voor Fatarella. Daar wachten op nadere orders.

Als de compagnie opmarcheert langs de straatweg, roept iemand plotseling luid:

„Kijk! Daar is luitenant Fritz!.... ”

Inderdaad, daar komt luitenant Fritz aanstappen, op zijn witte schoenen. Hij heeft zijn pols gebroken, is buiten gevecht gesteld.

Daarom klinkt Piets vraag: „Wat is er met jullie?” ook niet zó verwijtend. De tweede sectie is geheel compleet. Luitenant Fritz rapporteer: 6 gevangenen, een artillerie-uitkijkpost genomen, te laat om de batterij te verrassen. Overigens alles goed.

„We hebben onze jongens goed geïnstrueerd,” zegt Fritz — knarsetandend van pijn. Hij is op zijn pols gevallen, „verdammt”, dat je juist nu zoiets moet overkomen,.... Hij moet naar de achterhoede.

„Jan Zomer,” zegt hij nog bij het afscheid. „Jan Zomer heb ik het bevel over de 2e sectie overgedragen.”

„Dat is goed,” zegt Piet.

Tegen de middag ligt de compagnie vlak voor Fatarella. De vijand heeft het dorp reeds ont-ruimd. De mannen van de „Zeven” willen het dorp wel graag bezetten, daar is eten en water.

„Gaat niet,” zegt Piet, „daartoe hebben we geen orders.”

Er wordt een geit gebraden, één geit is te weinig vlees voor 130 man; de gelukkigen krijgen een stukje van de lever en de onfortuinlijken ruiken de geur tenminste. Maar er zijn aardap-pels, olijfolie en tomaten....

Een man komt uit het dorp, hij wuift met zijn handen.

„Kijk eens,” zegt „de kleine neushoorn”, „wat wil die vent?”

Het is de Alcalde, de burgemeester van het dorp, dat geheel door de republikeinse troepen is omsingeld.

De Alcalde buigt voor Piet! hij nodigt de heren uit in het dorp te komen, men zal wel hon-ger hebben en dorst.... De fascistten zijn weg, god-zij-gedankt....

Piet buigt voor den Alcalde, dankt en zegt, dat het hem zo erg spijt. Omdat het aanbod zo edelmoedig is, maar hij mag het niet aannemen. Piet bedankt, mede namens als zijn man-nen....

De jongens vloeken: daar komt dus weer niets van! En de stemming daalt. Maar dan komt plotseling het bevel: oprukken! — Naar k.m. steen no. 2 van de straatweg Mora de Ebro naar Gandesa.... Dat is 35 K.M.

Er is nu plotseling een nerveuse haast.

Sergeant Mulder heeft behalve over een peleton óók het bevel over twee muilezels, muni-tiedragers. Maar die beesten zijn weggelopen.

„Ben je klaar?” vraagt Piet.

„Ik kan mijn ezels niet vinden”, antwoordt Mulder.

„Ach loop jij met je ezels!” buldert Piet.

In Asco krijgen de mannen koffie. De chef van de staf Piepel is er zelf bij als de koffie wordt geschonken.

Krijn Breur is te vermoeid, hij is nog niet geheel hersteld. Piet zegt, dat hij morgen maar na zal moeten komen.

„Hoe staat het Piet?” vraagt Piepel.

„Uitstekend,” zegt Piet. En dat is waar, practisch mist de compagnie de „Zeven Provinciën” nog maar drie man, luitenant Fritz, Krijn Breur en Van Crefeld.

De compagnie „De Zeven Provinciën” marcheert verder. In de richting van Gandesa, met énen, aan weerskanten van de weg.

Hollander Piet loopt aan de spits. Als er eindelijk rust wordt gecommandeerd, telt de com-panie nog maar 80 man, er zijn 40 uitvallers. Maar na een paar uur rust is de hele compa-gnie weer bij elkaar. Dan gaat de tocht weer verder.

Op een kruispunt zien de mannen de eerste soldatenlijken en dode muilezels, op de straatweg.

„Atención! Aviación!” klinkt plotseling de waarschuwing.

Piet geeft het afgesproken teken, een stoot op de fluit. Allen zoeken dekking. Bommen slaan gaten in de straatweg, vellen bomen, schijnen vulkanische uitbarstingen te veroorzaken.

Piet springt op:

„Niemand getroffen?”

Het is goed afgelopen.

„Kurt,” zegt Piet tegen den politieken commissaris, „Kurt, als ze weer komen, kruipen we in dat gat!” Kurt knikt.

Dat „gat” was een soort duinpan, in het rond door een wal omgeven. Daar was je veilig als in Abrahams schoot.

„Atención!”

Daar was er al wéér een; vlak boven hen. Het was te laat om van schuilplaats te verwisselen. Nu maar stil blijven liggen.

„Boem! Boemmm !....”

Een bom viel juist in het gat. Als de compagnie er had gelegen, was er geen mens overgebleven.

„Zie je wel!” riep Kurt, alsof hij dat wel voorzien had.

„En dáár had je ons willen laten inkruipen?” lachte Piet.

De lucht was weer zuiver van het Franco-ongedierte.

„Vooruit, jongens!” riep Piet, en zijn stem klonk merkwaardig verheugd omdat zijn compagnie de dood ontsprongen was. Maar dat wisten alleen Piet en Kurt.

„Vooruit!” riepen de sergeants, verrast door Piets opgewekte klank.

Wat heeft kapitein Piet? Wat heeft hij, dat de jongens niet weten?

Aha! Dat was het!

Kijk. de straatweg is bezaaid met auto's van Franco.

Massa's munitie, wapens en.... eten! Lekkernijen, blikken vol biscuits....

„Tjonge, we krijgen koekjes bij de thee!”

Kapitein Piet slaakt een kreet van verrassing.

„Kijk, daar heb je 't verloren schaap!”

Waarachtig, daar komt Is. van Crefeld weer bij de compagnie terug. Gelukkig, nu is de hele familie weer bijeen.

„De verkeerde weg ingeslagen, hè?” vraagt Piet vol deelneming.

Is. van Crefeld knikt hulpeloos.

„Dat dacht ik wel, dat dacht ik wel,” lacht Piet. „Gelukkig, dat je weer terecht bent!....”

Die nacht was het wachtwoord:

„Op naar Gandesa!”

Rondom het plaatsje Corbera wordt zwaar gevochten, 's Morgens in de vroege moet de compagnie daar rechts van Corbera een stelling bezetten, heuvel 460.... Dus marcheren om tijdig daar te zijn.

Onderweg kunnen de jongens het geweldige aantal ponton-boten zien, dat Franco hier had samengebracht!

Ha, ha! Hij was van plan geweest de Ebro over te trekken.

Te laat Franco! Te laat ook om dit materiaal te vernietigen.

Piet gaat het goed bekijken.

„Beschadigd?” vragen de jongens.

„Kan zo weer in orde gemaakt worden!” zegt Piet, en hij wrijft zich de handen. Men is Franco voor geweest, men moet voor blijven. Marcheren jongens, marcheren!....

Kapitein Hollander Piet is kwaad.

Kwaad op die Amsterdammer, op korporaal Kolonia, op zijn kameraad Van Oirschot, op Kurt, en ja, óók op zich zelf.

Dat kwam zo.

In de nacht tijdens de mars heeft korporaal Kolonia, toen er even werd gerust, tegen zijn kameraden gezegd:

„Ik ga gauw wat water halen!”

Men mag niet lang rusten. Even uitblazen, even het geweer anders om je nek. Meer niet. Want anders vallen de jongens weer in slaap. Ze zijn ten dode vermoeid. Daarom klinkt dadelijk weer:

„Voorwaarts!”

Korporaal Kolonia denkt dat de kameraden zijn licht machinegeweer wel meegenomen hebben. Hij rent achter de troep aan. Het machinegeweer is er niet.... Het beste machinegeweer van de compagnie, achtergelaten op de straatweg. Dat betekent een verloren slag voor de compagnie.

Nooit heeft iemand kapitein Piet zó gezien.

„Binnen het uur”, buldert-ie, „binnen het uur is dat machinegeweer hier!”

Doodschieten zal-ie die vent! Met eigen handen. Wie laat nu zijn machinegeweer....

Hollander Piet raast redeloos. Korporaal Kolonia is al terug gerend. Op zoek naar zijn geweer. Kurt probeert Piet te kalmeren. Natuurlijk heeft Piet gelijk, zegt hij, maar....

„Ik laat mijn mannen niet beledigen!” zegt Van Oirschot en hij stottert van drift.

Piet loopt zwijgend voorop.

Hij is kwaad op korporaal Kolonia, op zijn beste kameraad Van Oirschot, op Kurt En ja, óók op zich zelf!

Het machinegeweer is terug.

„Piet, het is terug!” zegt kameraad Van Oirschot.

„'t Is je geluk!” bromt Piet.

Dan komt Kurt haastig aanstappen ondanks zijn moeheid.

„'s Ist wieder da!”

„'k Weet het al, verdomme!”

Nog iemand wil het Piet mededelen. Maar men houdt hem terug. Men fluistert: hij weet het al!

Als het licht is geworden, loopt Piet langs de rijen der rustende soldaten. Het kost hem al moeite om zijn gezicht nog in de verstoorde plooi te houden. Vooral als de kameraden hem kennelijk nadoen en zeggen: „Fusskranke gibt's nicht uitvallers overhoop schieten! Achtung!...”

Piet gaat naar korporaal Kolonia. Die ziet blauw en groen in zijn gezicht. Drie-kwart dood van moeheid.

„Je kunt je geweer wel overgeven,” zegt Piet, „en hier een paar uur achterblijven!”

„Waarom?” vraagt korporaal Kolonia onverzoenlijk.

„Nu jongen, je zult toch wel moe zijn!” antwoordt Piet.

„Niks moeier dan een ander, 'k kan best mee!” zegt korporaal Kolonia. Hij had Piet wel om de hals willen vallen. Maar zijn gezicht staat strak.

Nu is alles weer goed. En Piet lacht weer, om zijn woede, om de jongens en.... om zichzelf.

Dit is de morgen van de 28ste Juli. De compagnie „De Zeven Provinciën” bevindt zich rechts van Gandesa, waar de Franco-troepen zich hardnekkig verdedigen. Wat er gebeuren moet is duidelijk: Gandesa moet worden omsingeld.

Daar komt segeant Brueylla op een motorfiets. Hij brengt de orders van de bataillonsstaf, een bepaalde heuvel moet worden bezet.

De motorfiets maakt een ontzettend lawaai in de stille morgen.

„Schiet op,” zegt kapitein Piet, „je verraadt onze hele stelling....”

En reeds komt er flankvuur.

De mannen zijn vol goeden moed. Eén begint te zingen:

„Er zit een rover in het bos....”

De compagnie heeft dekking gezocht, een positie ingenomen.

„Een hele slechte positie,” zegt Piet zorgelijk. De heuvel die hier oprijst heeft niet minder dan drie machinegeweernesten. De compagnie krijgt vuur van beide flanken en van voren.

Hier te blijven liggen is onverantwoordelijk. Piet brengt telefonisch rapport uit; men zal hem een speciale compagnie als dekking geven in de rug. En voorts is er het bataillon op de linkervleugel. Wat voor een bataillon? Scandinaviërs! Het bataillon „Hans Beimler”.

„Bon!” zegt Piet.

En dan wordt iedere soldaat ingelicht: wij moeten die heuvel nemen. De mijnwerpers gereed. Alle bagage achterlaten. Alleen handgranaten en geweren. In de rug dekken ons de machinegeweren, links die van Plantinga, rechts die van Van Oirschot...

En let op het teken van de aanval: een lange, trillende fluitstoot....

Maar terwijl de laatste voorbereidingen worden getroffen, breekt er een geweldige schietpartij los.

„Verdomme!” vloekt Piet.

Er komt van alle kanten vuur.

Dat zijn de fascistten, die aanvallen. Een attaque van de vijand, volkomen onverwacht. Een ogenblik staan de mannen beduusd, uit het veld geslagen. Maar Kurt Lauber en Hollander Piet roepen als uit één mond:

„Zeven Provincie, niet terug!....”

En reeds ratelen de machinegeweren, knallen de mijnwerpers, worden de handgranaten geworpen. De vijand deinst terug, maar de strijd is bloedig. Lathouwer valt. Polak, IJzen-

Doorn „Sanitater, Sanitater!” klinkt de roep om hulp voor de gewonden. Krijn Breur is zwaar gewond en ook Kurt.... Piet is overal waar de strijd het heetst is.

„Volhouden jongens!.... Standhouden!....”

Binnen het half uur 8 doden, 33 gewonden.... Wie zijn het allemaal? De Winter en ook korporaal IJzendoorn. „Allemaal, allemaal, onze kameraden,” denken de strijders, die nu in een vreemd kalme verbittering speurend uitkijken, waar zo hun kogels kunnen zenden. Is. van Crefeld is ook gewond, hij is het verkeerde gat binnen gekropen.

„Verdomme, hij ook?” vloeken de jongens. Ze zullen hun makkers wreken.... Zij zullen niet wijken, geen stap, geen meter. En tienvoudig zullen ze het de vijand betaald zetten.

Vier keer herhalen de fascistten hun aanval. Maar telkens loopt hun stormloop dood. Moren en Italianen vallen bij honderden. De machinegeweren dampen. „De Zeven Provinciën” wijkt niet terug! De vijand wil hier doorbreken, ten koste van alles hier de omsingeling breken, een tegenaanval op grote schaal doen.

Maar hier staan de Hollanders van „De Zeven Provinciën”!

No pasaran!

Vier keer vielen de fascistten aan op die dag. En in de nacht wederom vier keer....

Kapitein Hollander Piet heeft nog 50 man. Meer dan zeventig heeft hij er verloren. Hij heeft geen officieren meer, sergeants en korporaals hebben hun plaats ingenomen in het gevecht....

Het geldt een machinegeweer van de vijand tot zwijgen te brengen. Vrijwilligers voor! Zes vrijwilligers melden zich, twee Oostenrijkers en vier Hollanders. Dat zijn Jaap Sohier, Albers, Leo van Straten en Koopmans.... de handgranaten ontploffen met doffe knal. Is het machinegeweer getroffen? Neen, een ogenblik later spuwt het weer dood en verderf. Verdomme!

Maar „De Zeven Provinciën” wijkt niet terug. De compagnie geeft de heuvel niet prijs. Acht attaque's heeft ze bloedig afgeslagen. Rondom liggen de doden, de gewonden. Neergeveld, met het gezicht naar de vijand!

Dit was de vuurdoop van „De Zeven Provinciën”. Hier verdiende de roemrijke compagnie de gouden medaille van de Spaanse regering.

No pasaran! No pasaran!

In de avond hoorde Piet plotseling een bekende stem.

Maar dat is sergeant Teerinh! Die was vlak voor het Ebro- offensief naar de officiersschool gezonden om te studeren. Dat, meende hij, was niet van hem te verlangen, als zijn makkers de Ebro overtrokken.

Dus deserteerde hij.... naar het front.

„Ik ben van school weggelopen,” zegt hij tegen Piet. „Ik ben afgestudeerd!”

„Dat zullen we later wel uitzoeken, hoe dat zit,” zegt Piet.

Om te beginnen kon hij hier het commando overnemen. Want Piet moest slapen. Hij is ook maar een mens. Tijdens het spreken valt Piet in slaap.

De nieuwe commandant wordt hartelijk begroet. Hij heeft van alles meegebracht, suiker-goed, ja zelfs wat tabak!

De wachtposten worden afgelost. Fluisterend vertelt de nieuwe wacht:

„Teerinh is terug!!”

„Wie?”

„Die Tsjang-Kai-Sjek — met die sik!”

„Ah! Dat is goed!....”

„No pasaran!”

„Salud!”

De 31e Juli. Wederom zware gevechten. De compagnie „De Zeven Provinciën” telt alles bij elkaar nog 43 man.

Dan, op de eerste Augustus, komt het bericht: onze tanks zijn over de Ebro, ook camions, vrachtauto's.

Daar komen de tanks reeds, vijf in getal.

Een der tanks komt de straatweg af ter ondersteuning van „De Zeven Provinciën”. Piet stuurt Harrie Riem, de dappere ordonnans naar de tank. Handig springt Harrie tussen de

granaattrechters door naar de straatweg. Piet ziet door zijn kijker, hoe Harrie de tank bereikt, hoe de klep wordt opgelicht en de tankleider zijn aanwijzingen in ontvangst neemt.

Het tank-kanon neemt de machinegeweernesten van den vijand onder vuur.

Zo had Piet het willen hebben. Klaas Plantinga met zijn machinegeweer ligt vlak bij de straatweg en dekt de linkervleugel....

„Goed zo. Klaas,” denkt Piet. Klaas Plantinga wilde, „de kleine neushoorn” bij zich hebben, hij heeft hem gekregen en Piet is gerust. Dappere kerels. Korporaal Kolonia en Teun Blok bedienen het andere machinegeweer.

Nu voorwaarts ten aanval! Tanks en troepen vechten in goed verband.... Voorwaarts!

„Viva Rusia!” klinkt de kreet. Ja, het zijn Russische tanks.

De mannen van „De Zeven Provinciën” bestormen den heuvel 460. Maar het blijkt ondanks alles niet mogelijk de heuvel te bezetten.

Nog nooit, zo verklaarde Ludwig Renn later, de bekende Duitse schrijver en strijder voor de Spaanse vrijheid, nog nimmer, zelfs in de grote wereldoorlog niet, had hij zóveel artillerievuur op één punt geconcentreerd gezien. Anders zou het gelukt zijn; de verzwakte compagnie „De Zeven Provinciën,” had met hernieuwde geestdrift en doodsverachting de strijd opgenomen.

Maar de heuvelhelling bestond weldra alleen nog maar uit granaattrechters.

Daar ziet Piet sergeant Teerinh, de handgranatenkoning, komen aanstropelen. Hij heeft een granaatsplinter in zijn been.

„Wat, jij ook?” barst Piet los.

„Ik ga even naar de ambulance,” zegt Wilhelm Teerinh optimistisch, „ik kom dadelijk terug!”

Maar Piet vraagt met de ogen de mening van Leen Trip, de Rode Kruisman, die Teerinh heeft onderzocht. Leen schudt het hoofd: de sergeant is buiten gevecht gesteld....

Hollander Piet overziet met toenemende onrust de gedunde rijen. Hij mist wederom 7 man van de 43, die hem nog gebleven waren. Versterkingen moeten er komen, het is niet te houden....

Hoe staat het daar vóór hem?.... Hij stuurt Harrie Riem, de ordonnans opnieuw naar voren, naar Jan Zomer. Als Harrie terugkeert bevestigt hij wat Piet al wist.

De telefoon ligt 100 meter naar achteren; Piet heeft vergeefs gevraagd de lijn te verlengen, het was zeker niet mogelijk, men stuurde een verbindingsman om de telefoon te bedienen.... Maar nu moet Piet zélf telefoneren. Maar eerst moet hij nog met zijn kijker de toestand opnemen. Hij brengt zijn kijker voor het gezicht, tuurt en tuurt....

„Ai!”

Daar wordt hij getroffen. Een pistoolschot van den vijand doorboort zijn onderarm.

„Geboefte! Tuig!....”

Knarsetandend bindt Piet zelf zijn arm af voor het bloedverlies. Ko van Dam springt hem terzij, helpt hem uit de vuurlinie, naar achteren naar de ambulance.

Daar dicteert Piet nog een briefje aan Hermann, zijn bataillonscommandant:

„Ik ben gewond en met mij nog 5 of 6 kameraden, dat was een zware stormloop. Het Tsjapajewbataillon is niet mee gestormd en de eerste compagnie te laat. Ik geloof niet, dat de kameraden het hier kunnen houden, ze kunnen niet meer, ik heb er een te pakken.

1/8—'38, 's middags — Salud,

Kapitein Piet.

De compagnie „De Zeven Provinciën” handhaafde haar stelling. Maar Piet was buiten gevecht gesteld. Eerst twee dagen later bereikte hij het hospitaal Santa Colomna, want de fascistische beesten, bombardeerden de ambulance-treinen met sadistische voorkeur.

De compagnie zette de strijd voort.

Haar overlevenden stonden hun man nog in vele gevechten, in de Sierra Pondols en in de Sierra Cabals.

In de hospitalen, achter het front, ontmoetten vele strijders van „De Zeven Provinciën” el-kander weer. Ze spraken van hun belevenissen en gedachten de doden. En ze haakten er naar om als hersteld weer naar het front te gaan, om hun dappere kameraden te wreken.

Hun voldoening echter was: het Ebro-offensief heeft Valencia gered. En daardoor kreeg men tijd om van de Levante één grote vesting te maken. Het Ebro-offensief vervulde heel Catalonië met nieuwe geestdrift en vurige strijdgeest.

In het Ebro-offensief verwierf de compagnie der Nederlandse vrijwilligers „De Zeven Provinciën” zich onvergankelijke roem in de strijd voor de Vrijheid.

DERDE HOOFDSTUK

De leerschool van een strijder

Willy de Lathouwer, de held, gevallen in de gevechten bij Gandesa, was de eerste Nederlander, die het Spaanse volk te hulp snelde. Spoedig na hem kwamen meer Nederlanders en tot die eersten behoorde Piet Laros, die onder de naam van „Hollander Piet”, de leider werd van de Nederlandse strijders in Spanje.

Hollander Piet is geboren in Kaatsheuvel in Brabant. Dat is de streek der schoenmakers, de „Langstraat”. Piets vader was ook een schoenmaker en de familie was katholiek, zoals de gehele bevolking in die streek. Piet werd katholiek opgevoed, maar hij herinnert zich woorden van diepe verering, uitgesproken door zijn vader, woorden die Domela Nieuwenhuis golden, den man, die in Nederland de werkersmasa uit doffe slaafsheid wekte.

Piet bleef niet in de Langstraat; hij werkte bij de aanleg van spoorwegen; in Limburg in en bij de mijnen; hij was bouwvakarbeider; kwam later te werk bij de gigantische verovering van Nederlands twaalfde provincie: de drooglegging der Zuiderzee.

Hier kwam hij in aanraking met anarchistische kameraden, met wie hij samen streed voor lotsverbetering, stakingen meemaakte en bij wie de naam van Domela Nieuwenhuis met dezelfde dankbare eerbied werd uitgesproken als Piet zich herinnerde van zijn vader.

Piet werd anarchist. Hij las de werken van Domela Nieuwenhuis, geschriften van Francisco Ferrer, van Malatesta, en ook vooral van Kropotkin, Bakoenin en Tolstoi. Hij las graag boeken van Russische schrijvers, vooral van Maxim Gorki, en ondanks alle tegenwerpingen, bewaarde hij in zijn hart een diepe sympathie voor de Sowjet-Unie.

Maar Piet was anarchist, hij was zeer actief en toen de opstand uitbrak op „De Zeven Provinciën”, de Hollandse „Potemkin” die door de bommen, neergeworpen door een Duitse vlieger in Nederlandse dienst, werd onderdrukt, toen verspreidde Piet met zijn kameraden aan de huizen in de kazerne, ja zelfs in de kantine van de marinestad Den Helder, fel-protesterende strooibiljetten. Hij werd gearresteerd, evenals enkele andere kameraden. Piet nam de schuld op zich van 'n kameraad, die, aan suikerziekte lijdend, minder goed in staat zou zijn de gevangenisstraf te dragen. Dat bezorgde hem nog een proces wegens meeneed. Opruiing en meeneed — dat kostte hem tesamen 14 maanden gevangenisstraf, een veel te zware straf, mede omdat Piet, als anarchist de aangeboden rechtskundige hulp der Rode Hulp verwierp.... Piet was een felle tegenstander van de communisten; hij schreef een toneelstuk getiteld „De Dienstweigeraar”, waarin hij zijn opvattingen over het militarisme, het geweld en de vrede tot uiting bracht.

Piet echter kwam in de gevangenis, ze werd voor hem een leerschool. Hij leerde in de gevangenis een Pool kennen, een ontwikkeld man. Die gaf hem in verschillende dingen een

nieuw inzicht. Belangrijker wijziging in zijn denken evenwel brachten een tweetal geschriften, die, men weet niet hoe, in de gevangenis waren binnengebracht: „Het communistisch Manifest” van Karl Marx en „Staat en Revolutie” van Lenin ..

Piet kwam na veertien maanden met een veranderde overtuiging uit de gevangenis. Op de begroetingsavond, door zijn anarchistische vrienden belegd, trad dit reeds aan de dag. Piet sprak daar voor het eerst in het openbaar zijn nieuw-verworven overtuiging uit. Ook declameerde hij een tweetal in de gevangenis gemaakte gedichten.

„God man, je bent communist!” verklaarde een zijner vroegere kameraden ontzet.

Inderdaad! En Klaas Hoekstra, de communist, een Groninger, die hem de volgende dag opzocht, zei:

„Kan 'k drin kommen?”

„Kom maar binnen, Klaas,” antwoordde Piet.

„Hoo geet 't er met, mien jong?” vroeg Klaas.

„Goud,” antwoordde Piet.

En toen vond Klaas, dat Piet lid moest worden van Lenin's partij.

„Dat gaat maar zo niet,” vond Piet.

Hij kon maar zo niet met zijn oude kameraden breken. Maar omdat praten toch vruchteloos was, schreef Piet hun een lange brief, waarin hij veel argumenten ontleende aan Stalin en aan Georgi Dimitroff, den held van het Rijksdagbrandproces.

Toen trad hij toe tot de partij der communisten. Een week later werd hij afdelingssecretaris.

„Wij moeten ons scholen,” zei Piet. Want hij had gemerkt, dat hij, hoe ongeschoold hij ook was, verder was dan de meesten zijner partijgenoten.

Hij las het boek, „Het A B C van het Communisme” en een woordenboek leerde hem de betekenis kennen van de verschillende vreemde woorden. Toen hij dit „A B C” geloofde te kennen, leraarde hij het aan 37 kameraden in 13 cursussen....

Piet kreeg werk te Vianen en vertrok uit Wieringen tot grote ontsteltenis zijner kameraden. In die tijd begon de strijd in Spanje, die Piet zeer ter harte ging, want Spanje was het land waarvan hij veel gehoord had, toen hij nog anarchist was. Daar was een sterke anarchistische beweging, dat was het land van Francisco Ferrer. Bovendien had Piet de rede van Dimitroff op het 7e Wereldcongres der Comintern diep in zich opgenomen: allen verenigd tegen het fascisme .. Piet was werkloos, hij had er geen vrede mee hier in Holland bij de pakken neer te zitten, terwijl in Spanje de fascisten de aanval openden....

Piet kende alle bijzonderheden; hoe het Spaanse volk bij de verkiezingen zijn wil had te kennen gegeven en hoe de reactionairen, de grootgrondbezitters en de officierskliek, tegen deze volkswil in opstand kwamen. Officieren schonden hun eed, riepen de buitenlandse fas-

cisten in het land, vielen met behulp van Moren, van Duitse en Italiaanse troepen, wapens en munitie het Spaanse volk aan, om het hun wil op te leggen.

Piet meende, dat hij naar Spanje moest gaan.

Hij overwon alle bezwaren en vertrok op de fiets naar Parijs. Twee nachten bracht hij op die reis buiten door. In Parijs hoopte hij het adres te vinden van zijn Poolse vriend uit de gevangenis. Dat adres vond hij wel, maar niet zijn vriend, die was daar niet meer. Nochtans werd hij door de familie van zijn vriend hartelijk ontvangen, het waren Poolse Joden.... Piet bracht drie uur op het Spaanse gezantschap door, hij kwam niet veel nader tot zijn doel. Hij liep van het kastje tot de muur, maar het duurde nog drie dagen vóór hij in contact kwam met een kameraad, Hoffmann geheten, die naar hem luisterde en verklaarde:

„Maar in Spanje wordt gevochten, daar wordt geschoten en met handgranaten geworpen....”

Piet antwoordde, dat hij niet als politieke avonturier wilde gaan, maar als een offervaardig strijder. Tenminste daar kwam de verklaring op neer, die Piet in zijn gebrekkig Duits-Hollands brabbeltaaltje aflegde.

Het slot was, dat kameraad Hoffmann zei:

„Du gehst mit mir nach Spanien, Genosse!”

Vol vreugde kwam Piet dit aan zijn Poolse vrienden meedelen. Het was Vrijdagavond en men brandde kaarslicht. „Wat is er met het licht aan de hand?” vroeg Piet.

De mensen lachten, lichtten hem in: hun oude moeder hield nog vast aan de Joodse gebruiken.

„O,” zei Piet verontschuldigend, „dat wist ik niet, neem me niet kwalijk.”

Natuurlijk nam men het hem niet kwalijk en de oude moeder zei hartelijk, dat ze een heerlijke taart zou bakken op zijn afscheidsavond.

Die avond kwam spoedig, de taart was lekker, en de Poolse-Joodse vrienden brachten nog enkele franken bijeen als zakgeld. — „Nooit liever, hartelijker mensen ontmoet,” denkt Piet, als hij al in de trein zit naar Marseille.

In Marseille komt hij in een hotel, stampvol vrijwilligers voor Spanje. Kameraden uit alle mogelijke landen. Met taxi's worden ze 's nachts aan boord gebracht van de „Barcelona” Toen het schip nog in de nacht de haven uitvoer stonden op het uiterste einde van de pier wel driehonderd mensen — mannen en vrouwen. Op eens werd er uit die menigte een vlag omhooggeheven, een geweldige, grote rode vlag met een witte hamer en sikkel! Dat was het afscheid van de Franse kameraden. Eenvoudig, ontroerend, aangrijpend....

Aan boord werd reeds begonnen met excerceren. Met de vertaling van de commando's, met de indeling in groepen. Mannen met oorlogservaring, gegradueerden, militair geschoolden kregen de leiding over de pasgevormde groepen. Piet was korporaal geweest, vroeger, vóór hij politiek denken kon, bij de Burgerwacht in Brabant. Maar hij had geen militaire ervaring. Bovendien: hij was de enige Hollander. In de aanvang had hij 't moeilijk, hij verstond de commando's niet, deed alles verkeerd.

Hans — zijn latere bataillonscommandant — een jonge man met een pofbroek aan, die militair geschoold was, — lachte om hem en hielp hem over de moeilijkheden heen.

Na 2 nachten en 3 dagen kwam het schip in Alicante aan. 700 vrijwilligers voor de strijd om de Spaanse vrijheid, kwamen aan land, marcheerden reeds onberispelijk als soldaten over de kade, met onbeschrijfelijk enthousiasme begroet door de bevolking.

Langs hun weg stonden meisjes geschaard, schoolkinderen, die in spreekkoor riepen:

„No pasaran! No pasaran!....”

Maar Piet kende toen de betekenis van die Spaanse woorden nog niet....

Om vier uur in de morgen vertrok de trein, die de vrijwilligers naar Albacete bracht. Hier werden de mannen ingedeeld bij het beroemde 5e Regiment, het keurkorps, dat onmiddellijk door Spaanse en Franse vrijwilligers was gevormt en dat onder leiding stond van Lister en Campesino („de boer”).... Bij de centurio Thälmann was Willy de Lathouwer, de enige Nederlander. — In die dagen viel het hoofd van den Duitsen communist Edgar André onder de bijl van het Hitler-fascisme. Het bataillon, dat gevormd werd uit de pas aangekomen vrijwilligers nam zijn naam aan. Piet werd soldaat in het bataillon „Edgar André”.

Vier weken duurde de opleiding en Piet bleek een gedisciplineerd soldaat. Hij werd aange-
wezen als leider van een escouade was dus feitelijk reeds korporaal, toen het bataillon naar Tarrancon op 45 K.M. van Madrid, werd overgebracht. Daar kregen de mannen geweren, oude „Mexicaanse knarren”.

Hier beleefde Piet een bijzondere gebeurtenis.

In het gebouw waar de staf ondergebracht was, liet kapitein Hoffmann een 25-tal mannen aantreden. Onder hen was ook Piet. Hij liet hen in een vrachtauto plaatsnemen en kapitein Hoffmann stond voorop met een machinegeweer. De geweren waren geladen.

Wat was er gebeurd?

André Marty — de Franse arbeidersleider, eenmaal de aanvoerder van Franse matrozen, die weigerden Odessa te bombarderen, — sprak tot de mannen.

Piet vernam uit de vertaling, dat een groep anarchisten gewapenderhand zich meester wilden maken van het gebouw van de staf, dat deze elementen in opstand waren gekomen tegen de regering en een gevaar vormden voor de zo dringend nodige eenheid.

„Wij zullen met die misleide kameraden spreken,” zei André Marty, „we zullen alles doen om hen te overtuigen. Wij hebben 5 kogels in onze geweren, maar we zullen pas schieten als niets anders helpt en ons eerste schot gaat in de lucht.... ”

Zo moest Piet als eerste daad, optreden tegen anarchisten, zijn vroegere geestverwanten. Drie uur zat hij in een boom op de uitkijk. Gereed en bereid, zo het nodig mocht zijn. Gelukkig was het niet nodig, want een auto met ongewapende kameraden was naar de revolterende anarchisten uitgezonden en het was gelukt hen te overtuigen van hun ongelijk.

Met een zucht van verlichting daalde Piet, doodmoe van de spanning van zijn ongemakkelijke uitkijkpost omlaag.

Gelukkig, de broederstrijd bleek niet nodig....

Op 4 November 1936 arriveerde het bataillon in het dorpje Chinchon bij Madrid, Piet werd ondergebracht in een school. Deze school heette naar den man, wiens naam aan alle vrijheidsstrijders bekend bleek: Francisco Ferrer, die in het fort van Montjuich door de Spaanse reactionaire beulen werd gefusilleerd....

Hier zien de nieuw-aangekomenen het eerste luchtgevecht. Vijandelijke vliegtuigen komen boven Madrid, één wordt er omlaag geschoten. De mensen juichen, dus is het een vijandelijke vlieger.

In de nacht moet Piet op patrouille. Hij is leider van een groep, hij moet wachtposten uitzetten en controleren.

Een der wachters kijkt uit in de nacht. Ziet gestalten zich bewegen. Komt bij Piet, zegt fluisterend:

„Moros!”

Piet wekt Anton, die oorlogservaring heeft.

„Unsinn!” Moren kunnen hier niet komen, kunnen niet door de linies heengebroken zijn.

Maar hij komt kijken, twijfelt toch en zegt tegen Piet:

„Ga met nog een man kijken! Voorzichtig! Niet schieten!”

Piet gaat met zijn makker het voorterrein in, sluipend en kruipend, het geweer in de aanslag. Piet ziet nu ook gestalten zich bewegen.

„Parole!” roept hij luid. „Alto Madrid”.

Geen antwoord. Het hart klopt hem in de keel. Nogmaals roept hij en nog eens het wachtwoord:

„Parole! Alto Madrid!”

Piets kameraad vuurt. Ook Piet brandt er op los. De achtergeblevenen schieten óók — de kogels fluiten Piet en zijn makker om de oren...

Achter hen hoort Piet den aanvoerder Anton razen:

„Idioten, — je schiet zo op je eigen kameraden!” Gelukkig worden Piet en zijn makker niet getroffen.

De gestalten blijken bij daglicht 5 zwarte bosjes te zijn....

O, wat heeft Piet dit vaak moeten horen!.... De stemming is overigens kameraadschappelijk, er wordt veel gezongen, Duitse strijdlieden. Als men Piet een Hollands lied vraagt, zingt hij: „de mooie molen” — thans populair in Spanje!....

6 November 1936. — Om 4 uur in de morgen gaat de troep met de trein naar Madrid.

Dit is de intocht van de Internationale Brigade. Twee uur lang marcheert de Brigade door Madrid, overal toegejuicht.

Piet ziet hoe op de „Puerta del Sol”, een portret van Stalin een hele gevel in beslag neemt. Ook Pasionaria de beroemde strijdster, kijkt van de gevels op de marcherende mannen.

Piet voelt nauwelijks het gewicht van zijn geweer, zijn honderden patronen, hij zet zijn voeten stevig neer. Dit is een historisch ogenblik.

Generaal Kleber spreekt:

„Nu zijn wij hier. Zij komen er niet in. No pasaran!....”

Het bataillon wordt ondergebracht in de Academie voor Beeldende Kunsten. Maar dank zij het voortreffelijke spionage-systeem der fascistten, wordt het gebouw na een half uur reeds door een „voltreffer” geraakt. Het bataillon trekt nu in een nog niet geheel gereed zijnd gebouw, dat met zijn soliede muren meer zekerheid biedt.

Die avond wordt het eten uitgereikt in de gevangenis. Daarin zitten 4 à 5000 fascistten opgesloten, sommigen brengen brutaal de fascistengroet. Ze geloven, dat ze morgen bevrijd zullen worden....

Diezelfde avond komt het bevel: oprukken. Generaal Hoffmann voert het bataillon naar het Westerpark, de loopgraven voorbij, die door de militie zijn aangelegd, langs de prachtige vijvers en beeldengroepen tot aan de spoorbaan, die door het park loopt.

Hier stuit men op de Moorse infanterie.

Van boom tot boom gaat het voorwaarts, onder hevig artillerie- en machinegeweervuur. Velen vallen hier of worden gewond.... Er rijdt een pantser trein over de spoorbaan, die de vijand geen gelegenheid biedt nader te komen. Beschermd door die trein gelukt het over de spoorbaan te komen en door te dringen tot de weg naar Casa del Campo.

Deze straatweg, ongeveer 4 meter breed, staat onder het vuur van 2 machinegeweren. Aan de kapotgeschoten telefoondraden ziet Piet, dat de kogels veel te hoog vliegen. Het hele bataillon verzamelt zich voor de straatweg, men moet er overheen, maar er is een aarzeling. Het artillerievuur maakt nerveus,— alleen ervaren soldaten kunnen horen wanneer een schot wordt afgevuurd en wanneer het inslaat. In de bomen van het park ontploffen de shrapnels en gieren de kogels.

Kapitein Hoffman roept:

„Vooruit jongens, we moeten er over....”

Er is een aarzeling, men maakt zich gereed om de straatweg over te snellen. Eén moet het voorbeeld geven.

„Hallo!.... Die kleine Hollander!.... Piet, ga jij maar het eerst!....”

Piet neemt zijn sprong. Hij maakt zich zo klein mogelijk, en.... komt aan de overkant. Daar heft hij plotseling het lied aan:

„Makkers ten laatste male!....”

Dat breekt de spanning, de hele groep vliegt er over. Er is niemand gewond, alleen van de kameraden, die de machinegeweren moesten vervoeren en zich niet zó diep konden bukken, kregen er enkele een kogel door de muts.

Zó rukken de mannen van de Internationale Brigade op tot vlak bij de rivier de Manzanares. Daar gold het een verdedigende positie in te nemen.

Kapitein Hoffman weet, dat koelbloedigheid nodig is voor zijn mannen, die zich hier moeten verschansen. Hij heeft ergens — god-weet-waar — een paraplu gevonden.

Die steekt hij op in alle gemoedsrust.

„Hier schiest man nicht auf Menschen,“ roept hij.

Deze vermetele grap breekt de ban. De moed der dappersten is ontembaar. De 2e Compagnie stormt voorwaarts, de Moren nemen de vlucht, een dertig man er achter aan, ze nemen enkele Moren gevangen.

„Ze hielden ons voor Russen,“ zegt Piet.

En Franco drinkt die avond zijn koffie niet in Madrid, zoals hij zich had voorgenomen. En hij reed ook niet op een wit paard de veroverde hoofdstad binnen, zoals het reeds in de telegrammen wereldkundig was gemaakt.

's Avonds krijgt Piet een opdracht. Aan het hoofd van 10 man moet hij de rivier overtrekken. Hij moet zien te ontdekken of de Moren daar een stelling hebben of alleen maar een voorpost.

Piet loopt zo geruisloos mogelijk door de rivier, die slechts 30 c.M. diep is. Ze hebben 12 handgranaten, conservebussen noemen zij ze. Het zijn ongelukkige dingen: men moet eerst een lont aansteken en dan er mee werpen. Piet splitst zijn troep in twee delen. Hij stelt vast, dat de Moren hier alleen een voorpost hebben, zonder verbinding naar links of naar rechts. Het enige wat ze nu kunnen doen is de handgranaten te werpen, alle twaalf worden ze gedeponereerd. Slechts één ontploft er met ontzaglijk lawaai. Daarop volgt een hevig machinegeweervuur.

De kogels schieten in het water — maar Piet weet zijn mannen veilig aan de overkant te krijgen en weer terug in de stelling.

Kapitein Hoffmann is tevreden:

„Die Hollander sind Teufel!“ is zijn oordeel.

Drie dagen en drie nachten wordt er hier gevochten. 52 uur zonder voedsel, dat onmogelijk kan worden aangevoerd door het onophoudelijke artillerievuur. Nochtans is de stemming uitstekend, de ordonnans voorziet de mannen van cognac — dat geeft telkens weer veerkracht.

Als eindelijk de Catalaanse vrijwilligers komen om hen af te lossen is Piet verantwoordelijk commandant van een stelling, die hij overdraagt. Dit zijn de eerste reguliere Spaanse troepen. Ze zien er in hun bruine capes eerder als monniken dan als soldaten uit. Piet probeert zijn opvolger duidelijk te maken waar de vijand zit en vanwaar de gevaren dreigen.

Ondanks taalverschil is er begrip.

„Muchos gracias,” dankt de Catalaanse korporaal. Maar dat verstond Piet pas veel later....

De troep is in Aravaca gebleven, een plaatsje, vlak bij Madrid. Piet doet dienst als korporaal. Over het vrije veld moet men oprukken, drie kilometers ver. De mannen zijn gepakt en gezakt, ze zuchten onder de zware last. Het vuur van de vijand laat hen geen rust.

Frans, een dikke Duitse kameraad, zegt tenslotte: „Al krijg ik een voltreffer hier, ik kan niet verder....”

„Onzin,” zegt Piet en hij neemt zijn munitiekisten over.

Men bereikt eindelijk een veilige plaats. Een Engelse arts, een jonge man met een vlasbaard, zegt: „Er zijn gewonden achtergebleven....”

Die moeten gehaald worden.

Vrijwilligers melden zich. Ook Piet. Met draagbaren gaan ze de weg terug, ze vinden de gewonden en dragen ze in veiligheid.

Piet doet zijn plicht, niet uit zucht om zich te onderscheiden, maar omdat hij doen wil wat hij kan.

In een stelling vóór hem zitten Moren. Men moest ze er uit krijgen. Er wordt gecommandeerd:

„Bajonet op 't geweer!”

Dat betekent vechten: man tegen man! De soldaten huiveren. Eén kameraad met ervaring uit de wereldoorlog zegt:

„Vinger aan de trekker, schieten en steken!.. En er op in!”

De stormloop begint, er is angst aan beide kanten. Maar de Moren hebben de meeste vrees: als ze sterven door blanke wapenen komen ze niet in het paradijs. Dat is hun geloof. Daarom vluchten ze voor de bajonetten.... Piet herademt, evenals zijn makkers.

Vijf dagen ligt het bataillon daar bij een sanatorium. De vijandelijke artillerie schiet — op elke 10 schoten zijn zes „Blindgänger”, granaten, die niet ontploffen. Maar de anderen richten een heilloze verwoesting aan; overigens hier waren tien dagen geleden nog Moren gevestigd geweest. Ze hadden het hele sanatorium verwoest, de kostbare medische instrumenten lagen vernield op een hoop, en in de kapel waren misgewaden besmeurd, gouden en zilveren kelken, kostbare kruizen en gebedenboeken waren ineengesmet, blijkbaar met de bedoeling ze te roven.

Op een avond zou er op dat gedeelte van het front een onderzoek worden ingesteld naar de posities van den vijand. Iedere compagnie zou een patrouille uitzenden. Na 10 uur, zo was bepaald, zou er niet meer geschoten worden. — Piet trok met 10 man op patrouille.

Geruisloos, het geweer in de aanslag, de handgranaten gereed. Fluisterend werden bevelen en aanwijzingen gegeven. Op een afstand van 300 meter waren de Moorse stellingen.

Eensklaps werd heel het terrein in het volle licht gezet. Een der eigen mannen had in zijn zenuwachtigheid een lichtkogel afgevuurd, die de sluipende patrouille in een fel-rood Bengaals licht zette.

Piet vloekte:

„Liggen!”

Natuurlijk richtten de Moren hun machinegeweervuur op de patrouilles. Wonder boven wonder werd niemand gewond, de kogels vlogen 10 c.M. te hoog, de patrouille kwam ongedeerd terug.

Om twee uur 's nachts werd het bataillon afgelost.

Dit was de 16e November en Piet zag voor het eerst zijn bataillonscommandant Hans hoog te paard, aan de spits van het bataillon. Zes uur marcheerde de troep, vervolgens werden de mannen op vrachtauto's geladen en in Funcural ondergebracht in een school. Daar werd voor het front van de troep een lijst van het ministerie van oorlog voorgelezen van de soldaten, die zich hadden onderscheiden en hier vernam Piet, dat hij tot sergeant was benoemd...

Op de 19e November, 's morgens om zeven uur arriveerde de troep in Palacete, ze rukte dadelijk op en stiet op een heuvel, rechts van de straat, die van het museum naar de universiteitsgebouwen liep. Daar zaten de Moorse scherpshutters 15 meter voor hun eigenlijke stelling en ze schoten met hun ontplofbare kogels.... Ook kreeg de troep flankvuur....

De commandant van de sectie waar Piet bij behoorde, bleek niet voor zijn taak berekend. Hij zei, dat hij weg ging om „contact te zoeken”. Zijn opvolger kreeg het commando, en die gaf bevel terug te trekken.... Bevel is niet altijd bevel! Piet en zijn kameraden weigerden dit bevel op te volgen, ze trokken niet terug, doch bleven de aftocht dekken van degenen, die wel gehoorzaamden. Zo konden ze groot onheil voorkomen. Even later kwam kapitein Hoffmann en de bataillonscommandant Hans zich van de situatie op de hoogte stellen. „Niet terugtrekken” was hun conclusie, integendeel in storm de heuvel nemen! Want die heuvel was een strategisch punt, dat de flank zou dekken voor de aanvallende Catalaanse kameraden.

Wie moest het commando nemen?

Bataillonscommandant Hans informeerde naar den commandant der sectie. Die was er niet. —

Dadelijk zei Hans:

„Bitte!” Die kleine Hollander Piet, die moest het commando nemen. Over een hele sectie....

Piet maakte tegenwerpingen.

„Hast Du verstanden, Genosse Piet?” zei kapitein Hoffmann met een metalen stem.

Zo stond Piet op de plaats van een luitenant. Hij deed dienst als officier. Voor het eerst commandeerde hij een stormaanval, veroverde de stelling en maakte zes gloednieuwe Duitse geweren buit. Maar de overwinning kostte offers, Piet kon wel huilen van woede toen kameraad Boris, de Hongaarse politieke commissaris, viel met een schot in het hoofd. Hij stierf terwijl hij werd weggedragen....

Het was zwaar de stelling te behouden. Men meldde Piet, dat zijn linkermachinegeweer weigerde. Even later ook het rechter. Daar was de schutter blind en doof van het vele schieten; hij had olie in zijn ogen gekregen. Piet vloekte als een razende, maar wat konden de dapperen er aan doen?

Piet ging naar achteren om het te melden bij kapitein Hoffmann, die onmiddellijk bevel gaf een zwaar machinegeweer ter beschikking te stellen. Piet keerde terug bij de troep met 6 kisten munitie en een zwaar machinegeweer. „Hoera!” riepen de mannen. Maar dat was te vroeg gejuicht; het machinegeweer werd in stelling gebracht, een gordel patronen er in en.... het machinegeweer weigerde! Inderhaast werd het nagekeken, gezuiverd, weer in stelling gebracht, maar het ging niet af.... Nog maar een half uur kon Piet het houden, toen moesten ze terug, er was gebrek aan munitie en de vijandelijke artillerie was te sterk.

„Ich weiss, ich weiss,” zei kapitein Hoffmann.

Deze stelling werd daarna nog twee keer veroverd, totdat om 7 uur in de avond de fascistten drie zware tanks lieten aanrukken, die een moordend vuur openden. Om acht uur kwam het bevel om terug te trekken.... 's Nachts had de vijandelijke artillerie met brandbommen geschoten, op vele plaatsen was brand uitgebroken. Maar dit had het voordeel, dat de Moren nu óók niet konden opereren.

Op 20 November ging de strijd echter in alle hevigheid beginnen. Als het ware steen voor steen werden hier huizen, fabrieken, scholen verdedigd. Allerhevigst werd gevochten om de veestallen van de veeartsenijkundige universiteit. Tegenover de sterke artillerie van de vijand kon alleen de infanterie geplaatst worden. Vijf, zes uur duurde de strijd reeds.

„We hebben geen kanonnen,” zei Anton van de 2e compagnie.

Drie anti-tankkanonnen waren er, maar die werden aangevoerd door een Belg, een Rexist, die spoedig als een vijand werd ontmaskerd. Voltreffer op voltreffer sloeg in. Een ogenblik was er zoiets als een paniek, maar dadelijk daarop klonken weer de scherpe, korte bevelen en waren allen weer op hun post.

De Moren gingen aanvallen met tanks.

„Hollander Piet....” werd er geroepen.

Men bevond zich in een stevig gebouw met dikke muren. Hier kon weerstand worden geboden.

Piet kreeg bevel om vanaf de derde verdieping van het gebouw de tanks te bestoken met benzineflessen. Zeer primitief. Een gewone wijnfles, gevuld met benzine, en daaraan een in

benzine gedrenkte lont. De lont werd aangestoken, de fles wordt op de tank geworpen en het moreel effect is meestal groot.

Heinrich, een Duitse kameraad, vraagt Piet of hij mee zal gaan naar boven. Piet knikt en de beide mannen zoeken naar boven de weg tussen de ruïnes van ingestorte muren, vol puin en vuil. Voor een der vensters staat nog een licht machinegeweer in stelling, 2 trommels munitie is ook nog aanwezig, het machinegeweer kan zó worden gebruikt.

„Kun jij er mee schieten?” vraagt Piet aan Heinrich.

„Nee, ik ken dat wapen niet,” antwoordt Heinrich.

Piet heeft wel theoretisch instructie gehad over een machinegeweer, maar praktisch kan hij het niet bedienen. De beide mannen hebben acht benzineflessen. De artillerie heeft de voorgevel goeddeels neergeschoten, thans is het uitzicht vrij tot aan de brug voor het museum toe, waar de tanks komen oprukken. Drie stuks komen er over de brug.

„Opgepast Heinrich! Jij steekt de flessen aan en ik zal werpen!”

„Gut! Aber treffen sollst Du!....”

Achter de tergend langzaam aanvallende tanks komt nu Moorse infanterie oprukken.

„Ik probeer het,” zegt Piet plotseling. Hij richt het machinegeweer, haalt de pal over, knijpt de ogen dicht en....

„Verdomme, hij doet het....” roept Piet opgetogen.

Acht-en-veertig stuks jaagt Piet er doorheen, de Moren vallen als hazen of vluchten alle kanten uit. Heinrich geeft de andere trommel aan.

„Holländer Piet,” roept hij, „ich lach' mich kaput!....”

Maar er valt niet veel te lachen. De drie tanks gaan door en schieten met hun kanonnen en machinegeweren op alle ramen en gaten.

„Opgepast!....”

De flessen worden gereed gehouden, minuten van de hoogste spanning, ze komen nader.... Piet schat de afstand: 100 meter, 50 meter, 40 meter....

Nog één ogenblik en Piet zal werpen.

Maar daar vliegt plotseling een brandende fles uit een ander huis. Naast hem zaten ook kameraden met flessen gewapend. De tank was niet getroffen, maar draaide nochtans snel om en.... nam de vlucht.

Piet wierp hem nog snel een fles na, natuurlijk zonder doel; de stelling was behouden....

Dagenlang woedde hier de strijd, tot op de 29ste November om elf uur Piet gewond werd door granaatsplinters. — Drie troffen hem in zijn rechterbeen, hij was voorlopig buiten gevecht gesteld....

VIERDE HOOFDSTUK

Jarama en Brunete

Piet ligt in het hospitaal Obrero.

Hij schrijft een brief aan generaal Kleber, waarin hij voorstelt hem naar Holland te zenden om een corps van Nederlandse vrijwilligers te organiseren.

Generaal Loekatsj komt bij Piet op bezoek, bij dien taaien, kleinen Hollander, over wiens dapperheid zich reeds een faam verbreidde.

Op 15 December wordt Piet medegedeeld, dat hij voorgedragen is om benoemd te worden tot „Teniente”, hij weet niet wat dat is; als hij het woord laat vertalen blijkt het luitenant te betekenen.

Piet is dus luitenant geworden.

Maar hij is voorlopig nog niets waard: tandenknarsend moet hij vanaf het balcon van het hospitaal 's nachts de gevechten gadeslaan. Hij kan de vuurspuwende kanonnen zien; het kanongebulder doet de ramen rammelen. Hij kan niet helpen, hij is gewond.

Op 29 December wordt Piet overgebracht naar een hospitaal in Elche. Hier hoort hij op 19 Januari, dat zijn brigade in Murcia ligt. Piet heeft genoeg van het hospitaal. Hij kan reeds weer redelijk lopen. Hij weet, dat de dokter hem niet zal laten gaan, daarom gaat hij op eigen gezag en op eigen kosten naar Murcia. Op 20 Februari komt hij in Murcia aan.

Hier, in het Victoria hotel, zit kameraad Hans. Hij is intussen brigadecommandant geworden. Piet meldt zich present.

„Mein Gott! Daar heb je die kleine Hollander. Waar kom je vandaan?”

Piet biecht eerlijk op, zegt, dat hij 'm gesmeerd heeft uit het hospitaal.

„Ik ben gezond als een vis!” zegt Piet.

Maar Hans zegt, dat hij eerst maar eens naar de bataillonsarts moet gaan, die zal wel zeggen of hij gezond is of niet.

Piet salueert en maakt rechts-om-keert.

De dokter vroeg natuurlijk naar de hospitaal-papieren. Daar stond Piet, het was hopeloos mis en de dokter gelastte: terug naar het hospitaal.... Piet kreeg een ongenadige schrobbering.

Maar hij ging niet naar het hospitaal terug, doch meldde zich bij zijn compagniescommandant Ernst, zeggende, dat de dokter hem vier dagen rust had voorgeschreven. En zo kwam Piet weer terug bij de troep.

En.... hij trof er een aantal Hollanders.

Er waren reeds een flink aantal Nederlandse vrijwilligers toegetreden tot de Spaanse vrijheidslegers. Het volksleger van de Republiek was in de strijd reeds gegroeid en gestaald. Het nam in zijn gelederen ook vrijwilligers op van vreemde nationaliteit. Bij de artillerie stonden ook Nederlanders aan de stukken, bij de cavalerie reden Nederlanders mede in de escadrons. Ze waren echter verstrooid en de droom van Piet: de Nederlandse vrijwilligers te verenigen in één eenheid, was nog verre van te worden verwezenlijkt.

Maar Piet kreeg hoop, toen hij Hollandse kameraden ontmoette, eerst les van Bergen, Arie, Herman en Tonie. Er waren er nog meer, een hele sectie bijkans; Piet was gelukkig.

De Hollanders, een twintig man, waren allen bij het Thälmann bataillon ingedeeld en ze vroegen al ras aan Piet:

„Kun jij onze sectie-commandant niet worden?”

Dat ging maar zo niet. Ook wilde Piet zijn bataillon niet graag verlaten.

„Later,” zei hij. „Later zullen we wel eens zien.”

Zijn bataillon ging naar El Palmas, waar Piet officiëel tot luitenant en plaatsvervangend compagnies-commandant werd benoemd en regelmatig aan de oefeningen deelnam. Hier kregen ze de eerste Russische geweren.

„Viva Rusia!” zeiden de jongens en ze leverden de oude knarren in. De nieuwe geweren hadden geen riemen, die waren zeker bij de zending verongelukt.

„Nitsjowo!” — de jongens wisten zich wel te helpen met de oude riemen en met touw.

En toen ging het naar het Jaramafront.

Op 21 Februari werd Piet op één dag drie keer gewond.

Dat was bij Casa Blanca, aan de straatweg naar Morata.

Daar had zijn compagnie een slechte positie, geen schietveld en de Moren blaften met hun machinegeweren uit de bomen. Ze schoten uitsluitend met ontplofbare kogels. Kapitein Ernst was gevallen op 13 Februari, en Piet was door de brigade-commandant Hans en door de brigade-staf-chef Ludwig Renn, tot compagnies-commandant aangewezen.

Plabino, een Duitse kameraad, Piets plaatsvervanger, rapporteerde dat de stelling niet te houden was.

„Als het donker wordt trekken we terug,” zei Piet.

Maar hij wilde zichzelf overtuigen en samen met Plabino en nog een Duitse kameraad, Georg Muller, ging hij op onderzoek uit. De drie mannen kropen voorwaarts.

Piet kreeg direct al een schouder schot, het was maar een schampschot. Dezelfde kogel trof Pablino echter in het hoofd.

„Verder kruipen,” riep Piet. Op hetzelfde moment trof hem een kogel in zijn bil, óók een schampschot, maar de hele broek was opengescheurd.

„Ik heb er al twee,” riep Piet zijn kameraad toe.

Hij bloedde wel veel, maar 't was niet erg. Pablino kreeg nog een schot in het hoofd en was dood.... Piet wilde kijken naar aanleiding van het aanhoudende puntvuur, of er geen gevaar dreigde „ingeflankt” te worden op de linkervleugel.

Maar daarbij krijgt hij een explosief schot in de lies.

Piet gilt het uit, hij kan zich niet bewegen, zijn been is verlamd, hij lijdt verschrikkelijke pijn.

De Duitse kameraad, Georg Muller, sleept Piet weg, achter een dikke boom.

„Maak een gat en graaf je in!” werd er van achter geroepen. Even later werd er een kleine spade toegeworpen. Georg Muller maakte een gat en rolde Piet er in. Zo was hij voorlopig veilig voor de kogels.

„Kameraad Muller,.... jij leidt de compagnie, zeg niet, dat ik gewond ben, maar geef de bataillonscommandant bericht.... stuur ziekendragers en houdt deze stelling vast.... “

Georg vertrok. Piet scheurde zijn broek stuk en bond zijn been af om het bloedverlies tegen te gaan. Na twee uur kwam er een ziekendrager die hem verbond....

Piet kon niet mee terug, de ziekendrager wilde bij hem blijven, maar Piet stuurde hem terug.

Als de Moren zouden aanvallen was het afgelopen.

Piet besloot niet levend in hun handen te vallen. Hij legde zijn pistool gereed; de laatste kogel zou voor hem zelf zijn. Piet dacht aan vrouw en kinderen, hij lachte en huilde, en zijn hele leven ging aan hem voorbij.

Toen, plotseling, verschenen twee tanks, Russische tanks. Dat was om gelegenheid te krijgen Hollander Piet weg te halen, hij leed ondragelijke pijn, en men bracht hem naar de ambulance. Op 22 Februari werd hij getransporteerd naar Taragona, waar hij tot 28 Februari verbleef en na geopereerd te zijn, naar Murcia ging, waar de eerste Hollandse verpleegdienst hem ontving.

Aan de straatweg van Casa Blanca naar Morata ging de strijd verder. De Hollandse sectie bij het Bataillon Thälmann had een eigen aanvoerder. Steef de Gross, een Amsterdammer, een fijne kameraad.

Toen ze onder het artillerievuur kwamen en de vliegtuigen van de vijand boven hen verschenen, was een enkele van hen nerveus, anderen gedroegen zich alsof het hen allemaal niets aanging Rooie Arie, Pietje Valet en Cor de Man waren rustig onder een boom aan het kaartspelen. Later werd het ernstiger. De Hollandse jongens weerden zich dapper, op elke paar meter viel er een granaat, maar $\frac{3}{4}$ er van ontplofte niet. Steef de Gross, Pietje Valet en nog een derde kameraad, de Bruin geheten, lagen helemaal vooraan toen er een granaat vlak voor hun dekking ontplofte en hen bijkans begroef. Even later hadden ze hun geweren weer uit het zand getrokken en pafden ze er weer flink op los.

De Hollanders dachten er niet aan terug te trekken.

Later kwam de brigade-commandant Richard, hij gaf alle strijders een hand.

„Hollanders,” zei hij, „die vechten als leeuwen!”

Op een morgen was Arie van Poelgeest met een Spaanse kameraad koffie gaan halen. Het brood kwam na een uurtje, maar de koffie moest nog komen. Eindelijk kwamen ze, doodmoe, maar zonder koffieketel. Ze waren verkeerd gelopen en.... hadden de koffie bij de fascistena gebracht! Ze hadden zelf nauwelijks de dans kunnen ontspringen.

Dat was die dag al een slecht begin.

Even daarna begonnen de fascistena de aanval. Het waren voornamelijk Moren. De Hollanders weerden zich geducht, maar weldra kregen ze flankvuur en ze dreigden ingesloten te worden. Met medeneming van alle gewonden, wisten zij nog te ontsnappen aan de omsingeling. Die dag had de Hollandse sectie echter gevoelige verliezen geleden. De andere dag worden er gaten en loopgraven gegraven, en toen ze goede stellingen hadden, werd er vanuit deze basis de aanval gewaagd.

Maar de gelederen waren wederom gedimd: Cor de Man, Steef de Gross, kameraad de Bruin en Jaap Hendriks werden gewond. De aanval leverde in zoverre succes op, dat de stellingen konden worden verbeterd en alle tegenaanvallen der fascistena konden worden afgeslagen.

Van de Hollandse sectie waren er echter nog maar vier strijders overgebleven. Dat waren Wiep Koopmans, Joop Kat, Arie van Poelgeest en Herman van de Hamer.

Dit waren „de vier kameraden”.

Die bleven met Hollandse vasthoudendheid zitten waar ze zaten. Ze bouwde de stellingen uit, groeven een prachtig „loch”, een diep hol in de grond en beloofden elkaar in nood en dood ter zijde te staan.

Ze sloegen alle tegenaanvallen der fascistena af, dertig dagen lang. Toen kwam er bevel, dat ze van hun verlof gebruik moesten maken, want er mochten van het bataillon elke dag 6 man 24 uur rust genieten in Morata. De vier kameraden weigerden.

„Ik begrijp jullie niet,” zei de kapitein, „want jullie vier zijn juist aangewezen omdat je het verdiend hebt.”

„Maar hoe zouden we kunnen weggaan,” zeiden de vier, „en zo'n prachtig „loch” in de steek laten?!”....

Aan het front van Guadalajara waren de fascistena een groot offensief begonnen met Italiaanse troepen en materiaal. De vier kameraden waren gescheiden, want men had hen gevraagd, de opleiding te volgen voor onderofficier. Wiep Koopmans, een Amsterdammer, verklaarde zich bereid, maar de andere drie, Joop Kat, Arie Poelgeest en Herman van de Hamer waren teveel aan elkaar gehecht en ze zeiden, dat ze zich niet voor zo'n post geschikt vonden.

En zo trokken ze met zijn drieën als Hollanders naar het front van Guadalajara. Daar moesten natuurlijk eerst stellingen worden gebouwd. Arie had daar verstand van en Herman wist ook van aanpakken, maar Joop Kat liep bij dit werk in de weg. Hij werd dus uitgestuurd om levensmiddelen te „organiseren”. Joop kwam in zo'n geval nooit met lege handen terug: een

bus vlees, uiën, soms een busje melk, wat cognac, dit alles werd volgens de regelen der kunst gemengd en het product kreeg de naam van advocaat. Het was een feestmaal.

Onderdehand werden ze gebombardeerd, maar de granaten vielen ver genoeg weg, waarop de drie Hollanders een lied aanstemden.

„Die Hollanders, dat zijn merkwaardige kerels, die zijn altijd vrolijk!” werd er over hen verteld.

Dat ze hun man stonden bleek ook wel uit het feit, dat men aan dit driemanschap een mitrailleur toevertrouwde. Jaap kreeg de leiding, Herman werd eerste schutter en Arie tweede.

Het bataillon had de opdracht afleidingsaanvallen te doen, zodat de vijand niet zou weten van welke kant eigenlijk de grote aanval komen zou. Want de offensiefkracht der Italianen bleek niet groot.

Een patrouille werd naar voren gestuurd, met de drie Hollanders en hun machinegeweer. De onzen weten reeds: wij zijn in het offensief. Plotseling in de struiken zien ze een hele troep Italianen met een geladen machinegeweer, dubbel zo sterk als de kleine patrouille. Maar de Italianen schrikken van de plotselinge verschijning en.... geven zich over.

Dat was het begin van de grote overwinning. De daarop volgende dagen werden honderden machinegeweren veroverd met ontzaglijke voorraden daarbij behorende munitie.

Arie Poelgeest droeg reeds 300 schot munitie bij zich, maar hij nam nog een tas mee. Aldus trok hij belast en beladen 16 K.M. door het veld. Uitgehongerd bereikte men een dorp, waar de strijders zich te goed konden doen aan de lekkernijen, die de Italianen in de haast hadden achter gelaten.

De volgende dag rukte men nog 35 K.M. op. Tanks werden er veroverd, geschut, vrachtauto's, benzinevaten, alles in enorme hoeveelheden....

Dat was de grote overwinning aan het front van Guadalajara, waar de Italiaanse fascistenvluchtten als hazen.

In de eerste dagen van Juni viel Jaap Kat aan het Utande-front.

Jaap was uit Haarlem, was lid van het N.V.V., lid van de Typografenbond en lid van de S.D.A.P.

Zijn wapenbroeders vertellen van hem:

„Hij was in de tijd, dat wij hem hebben gekend altijd een beste kameraad. Als wij aan het front waren was hij het, die ons voorging en die de beste plaatsen aanwees. Moesten we terug, dan was hij een der laatsten; we konden op hem aan.. We hebben vaak met elkaar gediscussieerd en dan merkten we, dat we geen verschillen hadden en we hoopten dan ook, dat alle arbeiders, die weg zouden vinden, dan zou het met het fascisme gedaan zijn. En we spraken af, als we later weer naar ons eigen land zouden teruggaan, als ons niets zou zijn overkomen, dat we dan de arbeiders er van zouden overtuigen, dat ze de handen ineen moesten slaan. Om dan gezamenlijk, onverschillig hoe men politiek georganiseerd was, schouder aan schouder te staan, omdat we allen dezelfde vijand hebben.... Het heeft, jam-

mer genoeg, voor Jaap niet zo mogen zijn, een kogel heeft zijn mond gesnoerd. Hij viel in de nacht van 9 en 10 Juni, tegen de morgen....”

Toen later de strijd ontbrandde aan het front van Brunete, waren er weer verscheidene Hollanders bijgekomen. Onder hen Gerrit Parelberg.

„Dat was een oude,” vertelt Herman van de Hamer, „maar hij was met een vurige wil gekomen om het fascisme te bestrijden. Hij is een der besten geweest aan het front van Brunete. Hij was ziek, maar hij wilde niet naar den dokter en maakte de aanvallen mee tot hij een schot in het been kreeg. Desondanks ging hij later toch nog weer als vrijwilliger naar voren, vóór hij genezen was.... Ja, de Hollanders zijn goed geweest aan het front en de enkele slechte, die er tussen gezeten heeft, zal de naam van de Hollanders niet besmeuren. Dat zijn die individuen, die naar „De Telegraaf” liepen, om met hun leugenberichten hun eigen lafheid weg te stoppen....”

Het was een zeer zwaar front, het front van Brunete.

Er moesten aanvallen worden gedaan en de tegenstoten moesten worden opgevangen. Elken dag werden de onzen gebombardeerd. De fascistena hadden veel materiaal bijeengebracht.

Er waren verscheidene Hollanders ingedeeld in het bataillon, dat een aanval zou doen op het dorp Villa Nueva de la Canada. Het bataillon trok verspreid over het veld, onder zwaar artillerievuur. Niettemin kwam men tot vlak bij het dorp.... Tegen de middag werd een nieuwe aanval ondernomen en het bataillon naderde tot op 40 meter afstands van de eerste post van de vijand. Maar het was niet mogelijk zich op te richten of men had er een te pakken.

Arie Poelgeest lag een meter of drie verwijderd van zijn kameraad Herman van de Hamer. Daar ziet Herman dat Arie een schot in zijn hoofd krijgt. Hij springt op, denkt aan geen gevaar en verbindt zijn vriend zo vlug mogelijk. Ook sleept hij hem een drie honderd meter achteruit....

Arie is op van bloedverlies. Maar hij is vooral bezorgd om Herman, zijn wapenbroeder.

„Herman,” zegt hij, „denk maar niet om mij, denk maar om je zelf, dat je er geen te pakken krijgt, want je bent zo’n wilde....”

Huilend van woede wilde Herman zich weer in de strijd werpen om zijn gewonden vriend te wreken. Doch de aanval was reeds mislukt. Maar de volgende dag, toen de wilde woede van Herman voor een nuchtere, halsstarrige verbittering had plaats gemaakt, verklaarde de commandant: Dat dorp moeten we hebben! werd de aanval opnieuw ondernomen met de commandant voorop. En.... het dorp werd veroverd.

De strijd kostte offers.

Een paar dagen later, bij een nachtelijke overval, kreeg Cor de Man een schot in zijn borst. Om de positie van zijn makkers niet te verraden, gaf hij geen kik, maar ging zo stil als hij kon achteruit, vanwaar hij werd weggedragen. Cor de Man was een held; niettegenstaande zijn

hand al verminkt was aan het front van Jarama, was hij toch opnieuw als vrijwilliger naar zijn kameraden teruggekomen om tegen het fascisme te vechten.

Hollander Piet was de 18e Mei in Albacete gekomen

Hij strompelde nog op stokken, toen hij daar met de Hollandse politieke commissaris kennis maakte. Ook trof hij daar het transport Hollandse zusters, — de verpleegsters Noortje, Jenny, Trudel, Jopie en anderen.

Hij kon nog niet naar het front maar hij was de responsable, de verantwoordelijke voor de Hollandse en Vlaamse groepen. Al de nieuwe strijders, die arriveerden leerden Piet kennen, hij gaf inlichtingen en instructies, hij deed belangrijk werk, maar hij vond het vervelend.

Hier werd Piet bij een bepaalde gelegenheid zonder dat hij het wist gefotografeerd door een Engels journalist. Een week later verscheen de foto in de pers met de betiteling „Hollander Piet”. Sindsdien werd hij nooit anders genoemd, en Piet vergat bijkans zijn oorspronkelijke naam.

Piet moest vele medische commissies passeren voor hij de artsen kon overtuigen, dat hij geheel genezen was en frontklaar. Hij reisde per auto naar het Escorial, waar de staf der Brigade lag.

Een heerlijk weerzien. Piet werd hartelijk begroet, maar op het bureau van de staf werd hem te verstaan gegeven, dat hij wachten moest tot het offensief voorbij was, want men achtte hem nog niet sterk genoeg. Hoe Piet ook protesteerde, Herbert, de chef van het bureau, was niet te vermurwen.

Piet wilde echter niet doelloos wachten.

's Avonds kroop hij in de keukenwagen en reed mee naar het front. Wie nooit aan het front heeft gevochten, samen met gelijkgezinde makkers, weet niet de betekenis van het woord wapenbroeder. En het zal moeilijk zijn voor hem de gevoelens te begrijpen, die Hollander Piet onderging, toen hij zijn kameraden weerzag, die er uitzagen als Bosjesmannen, met hun staalhelmen en hun baarden van enkele weken....

De bataillonscommandant Knut was ook in de buurt, maar Piet durfde zich niet te laten zien, uit vrees voor een uitbrander. Maar hij kon niet rustig zijn genezing afwachten. Hij reed 's nachts terug, maar 's morgens, vertrok hij weer met de auto's mee naar voren. Toen trof hij Ludwig Renn en de Brigadecommandant Richard.... Het was niet mogelijk hen te ontwijken, dus meldde hij zich brutaal:

„Hier ben ik, Hollander Piet, ik wil weer naar het front!”

Maar Ludwig Renn en Richard waren beiden van mening, dat Piet nog wachten moest. Piet vloekte als een ketter, maar dat baatte hem alles niets.

Toen meldde Piet zich bij zijn bataillonscommandant Knut en stelde hem voor hem te belasten met het vervoer van munitie. Aldus maakte Piet het halve offensief nog mee als verantwoordelijke bij het munitietransport en af en toe als officier van informatie....

Belangrijk werk, maar afschuwelijk vervelend.

Eindelijk werd het bataillon afgelost en trok de troep naar Villa Alba, een dorp ten oosten van het Escorial. Piet droomde nog steeds van een Hollandse Compagnie, reeds vroeger in Albacete had hij er met Vlaamse kameraden over gesproken. Deze wilden wel met de Hollanders tezamen in één eenheid vechten. Ook had men in Albacete op het kaderbureau aan Piet beloofd om alles te doen om zo spoedig mogelijk een Hollandse eenheid bijeen te brengen.

Maar in Villa Alba had Piet gelegenheid om te spreken met Ludwig Renn, met den brigadecommandant Richard en met den bataillonscommandant Knut. Richard voelde er niet zoveel voor, maar Ludwig Renn en Knut des te meer.

Het was in die tijd, dat de 13e Brigade werd ontbonden en alle Hollanders, die hierbij waren ingedeeld, kwamen naar de elfde Brigade.

Piet werd weer compagnies-commandant en ... van een Hollandse compagnie.

Hoera! De Hollandse compagnie was gevormd.

83 Hollanders, 6 Vlamingen, enkele Duits-Oostenrijkers en de rest Spaanse kameraden. —

Nu pas kon ieder zijn krachten ontplooiën. Er werd geoefend, geduldig, zwaar en lang. Kosten noch moeite werden ontzien om de mannen het oorlogshandwerk te leren. Leren, oefenen, je lichaam stalen, dat was hier het parool.

Piet en de andere officieren kregen iedere dag drie uur theorie van goed-geschoolde officieren en zo leerde men de eigen theoretische en praktische tekortkomingen kennen, want dat is het eerst nodige om te leren. De studie was bovenal echter vruchtbaar omdat ieder wist, dat alle veroverde kennis direct aan de strijd ten goede zou komen.

Nooit zag enige militaire leerschool ijveriger en geestdriftiger leerlingen....

Eindelijk kwam het bevel: marsbereid!

In vele tientallen vrachtauto's vertrokken de troepen. Niemand wist waarheen de reis ging. Naar Cordova? Naar het Aragon-front? Vele kilometers werden per auto afgelegd, daarna werd alles overgeladen in treinen.

De stemming was goed, de Hollanders vooral waren vol goede moed. Vier dagen en vier nachten had de reis geduurd, vele lange tunnels had men moeten passeren, de mannen zagen zwart als negers. Op 22 Augustus arriveerde men in Alcaniz. Het was dus duidelijk: aan het Aragon-front wachtte de strijd. Twee dagen kreeg de troep rust. De Hollanders zongen alle liederen, die ze kenden, ze vormden een prachtkoor.

Maar boven de liederen van het vaderland uit, klonk de kreet: Op naar Saragossa!

Piet keek zorgelijk: zijn wonden deden hem afschuwelijk pijn, zou hij de strijd kunnen meemaken?

Kameraden kwamen vragen: „Piet, hoe is het?”

„Ik blijf bij de dienst!”

Op 24 Augustus kwam het mars-bevel.

Dat was de mars naar het Quintofront. De eerste dag marcheerde de troep 35 K.M. Piet marcheerde aan het hoofd van zijn compagnie, met ongelooflijk uithoudingsvermogen onderdrukte hij zijn pijnen.

„Zingen,” riep hij.

En de jongens zongen van „de mooie molen,” van „Sarie Marijs” en als de blaren op de voeten de mannen pijnigden, dan keken ze naar hun kapitein, die met saamgeklemden tanden volhield.

Toen Piet bij aankomst in de vroege morgen te bestemder plaatse, zijn compagnie inspecteerde, ontbraken er 20 %, die de mars niet hadden kunnen bijhouden.

Maar voor Piet was het pleit beslist. Hij had veel te veel van zijn krachten gevergd, hij moest onmiddellijk onder dokters handen. Dr. Arco, die hem onderzocht kon niet geloven, dat hij zó had kunnen marcheren, en Piet kreeg een ongenadige afstraffing.

Zo moest Piet afscheid nemen van zijn jongens. Ze lieten hem node gaan, maar er was niets aan te doen.

„Nou Piet. houd-oe!”

„Verdomme,” zuchtte Piet, „dat ik nu juist weg moet!....”

De Hollandse compagnie vocht dapper aan het Aragon-front, bij Quinto, toen de strijdleuze weerklonk: Op naar Saragossa. De verovering van Quinto staat op naam van de Hollandse Compagnie!

Bij Belchite woedde later de grote slag, waar velen, ook Nederlanders, gevallen zijn. De rijen van de Xle Brigade werden hier met 700 man gedund. Hier werd ook Krijn Breur gewond.

Dapper vochten de Nederlanders in het grote succes volle offensief bij Teruel, in de barre koude van de sneeuwstormen op de hoogvlakte.

Kapitein Hollander Piet was in die tijd met verlof naar Nederland om zijn been goed te laten behandelen. Zodra hij weer behoorlijk lopen kon, keerde Hollander Piet naar Spanje terug.

In Madrigueras staat Hollander Piet weer aan het hoofd van de Hollandse compagnie. De naam van de compagnie is nog niet officieel vastgesteld, maar ze wordt reeds genoemd: „De Zeven Provinciën”. Piet onderzoekt de kwaliteit van zijn mannen. Hij zet ieder op zijn plaats naar kunnen en karakter. Hij zoekt de leidende krachten uit voor de Hollandse Compagnie....

Daar was Piet van Etten, politiek gedelegeerde der Hollandse vrijwilligers, gekozen door de manschappen. Dat was dik in orde. Dan had hij *Krijn Breur*, de vertrouwensman der manschappen, voorts had hij „Kees de Baard”, die aan het Brunetefront ordonnans geweest was van luitenant Wiep Koopmans, die vol lof over hem was.... Kees de baard was zes jaar in de Oost, hij heeft een uitnemend oriëntatievermogen, maar hij wil liever geen ordonnans wor-

den, want dan komt hij teveel met de bataljonsstaf in aanraking... Dat belemmert het „organiseren”. Nu, dan neemt Piet als ordonnans Jan Roelvink, een jongen met groot verantwoordelijkheidsgevoel, bij al zijn makkers geliefd. Wouters, een Vlaamse kameraad, kiest hij tot adjudant. Jan Zomers, de jonge sergeant, is bekend in de hele 13e Brigade om zijn dapperheid.. Arie Riethof wordt compagnies-„sanitäter”. Op aanraden van de bataillonscommandant Knut, wordt Hermann van de Hamer aangewezen als de aanvoerder bij de machinegeweren.

Zo zette Piet allen op hun plaatsen. Grote hoop zette hij op Wiep Koopmans, als sectieaanvoerder. Maar luitenant Koopmans moest terug in het hospitaal, wegens zware typhuskoorts.

In gedachten was Piet met de Hollandse compagnie „De Zeven Provinciën” reeds in het gevecht, en leverde hij vernietigende slagen aan de fascistenaanvoerder....

Het is Zondag, gloeiend heet, een rustdag.

Daar komt het bevel: gereed voor de parade.

Parade? De Hollanders houden niet van paraderen. Waar is dat goed voor? De Duitse kameraden voelen er meer voor, die houden van militaire schouwspelen.

„Nog paraderen ook? Ben ik daarvoor naar Spanje gekomen?” zegt een der Hollandse vrijwilligers.

Kapitein Hollander Piet glimlacht.

„Binnen vijf minuten opgesteld aan het bataillonshuis,” zegt hij. En hij voegt er bij, met bijzondere nadruk: „Pasionaria komt!”

Nu springen de mannen op. Binnen vijf minuten was de hele compagnie aangetreden, alles was in orde, niemand behoefde enige aansporing, men lette wederkerig op elkaars kleding, opdat allen er zo goed mogelijk uit zouden zien.

Voor Pasionaria, de mijnwerkersvrouw uit Asturië, de Madre Espanola.

De compagnie staat aangetreden. Staalhelm, koppel en geweer. Ieder op zijn plaats. Piet controleert:

Alles in orde??

„Voorwaarts mars!”

De Hollandse compagnie is de eerste, die gereed staat. Weldra is het hele bataillon verzameld. Andere eenheden marcheren eveneens op. Straks is de hele 11e Brigade hier opgesteld.

Op het plein staat een grote tribune, gedrapeerd met de Spaanse vlag. Daar staat de grote luidspreker op een vrachtauto gemonteerd, die de menselijke stem honderdvoudig versterkt.

Machinegeweren staan voor de tribune in parade-linie opgesteld, — daarnaast de anti-tankkanonnen de hele elfde Brigade staat gereed om Pasionaria te begroeten.

In drie auto's komen de gasten.

Onder hen is Pasionaria, rustig stapt zo uit de wagen, ze is in het zwart gekleed.

„Presenteer geweer!” klinkt het over het plein. En de hele elfde Brigade, duizenden vrijwilligers, van vele nationaliteiten, presenteren het geweer voor Dolores, voor Pasionaria.

De officieren salueren, met de groet van het Spaanse volksfront.

„Salud companeros, Internacionales, Espanoles!” groet Pasionaria.

Een golf van ontroering gaat over de mannen. De tranen springen in de ogen. De Spaanse vlag wappert, de tribune is met rood doek versierd. De kanonnen glinsteren, de lopen blinken in de zon.

De brigade-commandant Richard begroet Pasionaria, en daarna spreekt generaal Walter. Hij spreekt Russisch, zijn woorden worden in het Spaans vertaald. Hij brengt hulde aan de dapperheid van de elfde Brigade, spreekt over de internationale situatie....

Maar allen wachten op Pasionaria.

Als ze naar voren treedt barst het los: „De Internationale”, in twintig talen. En daarna klinken de kreten:

„Viva Pasionaria! Viva la Madre espanola!”

Vijf minuten duren deze toejuichingen. Dan begint ze te spreken. Zij brengt de dank van het Spaanse volk over aan de dappere strijders, die tegen de geweldige overmacht van Duits en Italiaans oorlogsmateriaal stand houden. Ze prijst hun opofferingsgezindheid, ze brengt ook dank aan de vrouwen en kinderen, die hun mannen en vaders afstonden voor de strijd.

Zij geeselt met bijtende spot de niet-inmengingspolitiek, waarvan Leon Blum de geestelijke vader is. „Maar,” roept ze uit, wijzend naar de kanonnen en machinegeweren, die op het plein staan opgesteld, „hier staan onze wapens, de wapens van ons volk om zijn rechten te verdedigen.” Dank brengt Pasionaria aan de volkeren van Rusland, die de Spaanse vrijheidsstrijd steunen.

„Viva Rusia!” klinken de kreten.

Duizenden blikken op naar de gestalte van deze arbeidersvrouw, de communistische leider, en allen zijn bereid voor haar door het vuur te vliegen. Met ontzaglijke, bezwerende kracht roept Pasionaria uit:

„Unidad! Unidad! Unidad!”

De eenheid! Verenigd alleen kan men winnen. Zij zet uiteen waarvoor het volk van Spanje vecht. Het volk deed uitspraak door middel van de verkiezingen. Maar de reactionairen, de kapitalisten, de grootgrondbezitters, de officierenkliek wilden de uitspraak des volks niet aanvaarden. Ze kwamen in opstand tegen de wettige regering, tegen de wet, tegen het recht, tegen de democratie.... En nu heeft het volk zijn keuze gedaan. Het wil zich niet bukken onder het juk van de onderdrukkers, het volk heeft besloten tot de strijd. De vrouwen zeggen: beter de weduwe van een gevallen held, dan de vrouw van een lafaard.

„Het is beter staande te sterven, dan op de knieën te leven!...”

De woorden van Pasionaria hadden een felle gloed ontstoken in de harten der duizenden.

De troepen marcheerden af.

De compagnie der Nederlanders zong:

„Ga, ga Marianne.

Voer ons aan, verlos' de maatschappij

Nu van tyrannen en maak ons vrij

En maak ons vrij !” ...

De Hollandse compagnie „De Zeven Provinciën” is uitverkoren voor vrijescharenwerk. Opereren in vijands land.

De republikeinse legers zijn op de terugtocht.

Na Teruel-Belchite ging het naar Caspe. En van Caspe naar Mora de Ebro.

In Caspe treedt de Hollandse compagnie voor het eerst officieel op onder de naam „De Zeven Provinciën”.

Dat was 26 Maart.

„Vandaag was het een geluksdag voor mij.” schreef op die dag Wilhelm Teerinh. „Ik leerde Hollander Piet kennen. Wij waren wederzijds blij. Hoewel wij ons vroeger nooit getroffen hadden, voelden we wat we aan elkaar hadden. Ik kende hem uit verhalen als een reuze-capitan en hij had van mij ook gehoord. Ik was blij en hij vertrouwde mij...”

„Het werd tijd, dat je terugkwam!” zoo begroetten Teerinh, Ko de Lugt en Arie Vogels — de „driekaart van hartenaas,” Hollander Piet.

„Ik ben er al,” zei Piet, „op mij kun je rekenen!”

„Op ons ook,” antwoordde Wilhelm Teerinh, en hij gaf Hollander Piet een kippenbout, die hij juist aan 't braden was....

Veertien andere Hollandse vrijwilligers kwamen uit het hospitaal terug. Onder hen was Kees van Maren, die in Asturië gevochten had en nu politiek commissaris van de compagnie werd. De compagnie was weer op volle getalsterkte, het moreel was op peil, de mannen hadden nieuwe kleren, ze waren volkomen uitgerust.

Het ging er om de stoot van het Franco-offensief op te vangen.

De republikeinse troepen trokken terug.

Het dorp Micanenza is door de republikeinen ontruimd, het is te haastig gegaan. Munitie is nog in het verlaten dorp achtergebleven en de brug is niet opgeblazen.

De compagnie „De Zeven Provinciën” haalt de munitie en laat de brug springen. Een uur later rukt de vijand het dorp binnen.

Kapitein Hollander Piet zoekt verbinding met de Spaanse brigade rechts van hem. En links van hem opereert de Spaanse cavalerie. De compagnie blijft hier vechten, houdt vier dagen lang haar stellingen vast.

Maar dan dreigt de compagnie „ingeflankt” te worden. Ze moet terug. Generaal Walter is tot hen doorgedrongen, met twee auto's, bewapend met machinegeweren, om zich te overtuigen van de situatie.

„Jullie moeten terug!” gelast hij.

Nu beginnen de terugtochtsgevechten. Moorser en Italiaanse infanterie, fascistische troepen met vliegende vaandels marcheren met hele bataillons door het gebergte. Blijkbaar vermoeden ze niet, dat hier nog republikeinse troepen zijn.

Piet brengt zijn compagnie achter een berghelling, brengt het anti-tankkanon in stelling en de machinegeweren.

De vijand rukt op, Piet overziet de situatie, — voor hem is nog een stuk vrij veld, daarachter ligt een heuvelkam. Die biedt verdedigingsmogelijkheden.

„Voorwaarts, Zeven Provinciën! Adelante!....”

Wat wil Piet nu beginnen?

„Voorwaarts,” buldert Piet, „hier zijn we aan 't front, hier wordt niet gediscussieerd! Voorwaarts!....”

De compagnie stormt, onder oorverdovend gebrul.

Hollander Piet en Teerinh voorop — De Moren vluchten in paniek.

Maar spoedig komen de Moren weer opzetten. Teerinh bestookt hen met handgranaten. Frans Vaas vloekt, die nieuwe Tsjechische machinegeweren zijn te gecompliceerd, nu is het zijne weer defect.

Piet helpt het in orde brengen.

Een hels vuur barst los. Frans Vaas wordt getroffen in zijn been.

„Ga liggen,” waarschuwt Piet.

Piet gaat op de rug liggen, schuift naar hem toe, pakt hem bij de benen. Andere kameraden trekken Piet aan de benen en halen beiden uit het vuur.

Frans Vaas vloekt als een razende.

Als hij zich weer in veiligheid voelt, zegt hij plotseling:

„Piet, morgen is mijn jongen jarig!”

„Gefeliciteerd”, zegt Piet.

De terugtocht gaat thans in snel tempo. De compagnie heeft de verbinding met het bataillon verloren. Piet heeft nog 47 man, waarmee hij zich aansluit bij het bataillon Lincoln. — Maar het bataillon Lincoln neemt teveel koers naar rechts. Om drie uur in de morgen, zodra het licht genoeg is, raadpleegt Piet de kaart. Hij blijkt gelijk te hebben, naar Villa Alba moeten ze een andere richting kiezen. Maar na een paar uur vernamen de mannen: Villa Alba is reeds door den vijand bezet.

Men neemt thans over de bergen, in hemelrichting koers op Gandesa.

Maar plotseling, zodra een bergtop uitzicht vrijlaat, zien de mannen geweldige rookzuilen opstijgen.

„Wat is dat?”

„Gandesa staat in brand,” zegt Piet kalm.

Dat betekent, dat de mannen opnieuw van koers moeten veranderen. Nu in de richting van Mora de Ebro, door de bergen, door ontzettend moeilijk terrein.

„Maar Hollander Piet bracht ons overal door zonder veel gewonden of doden. Veel jongens hebben wij verloren, doordat ze oververmoeid waren en achterbleven,” schrijft Wilhelm Teerinh.

In Mora de Ebro vond de compagnie het bataillon terug. Daar was Knut en de hele staf.

Hier toonde Leen Trip, de Sanitäter, wat voor een kerel hij was. Ondanks het feit, dat hij óók doodmoe was, verbond hij de voeten van al zijn kameraden, met verbandgaas en talkpoeder.

De volgende dag trokken de republikeinse troepen terug over de Ebro. En ze lieten de bruggen in de lucht vliegen.

Piet draaide zich om en schudde de vuist tegen het fascistische gebied.

„We komen terug!” voorspelde hij.

En hij trok met zijn mannen naar stellingen, die onbereikbaar waren voor den vijand. Dat was, zoals de kameraden zeiden: „een Zondagsfront”.

Daar, in de instructiestellingen begon toen de tijd van oefenen en voorbereiden voor het grote Ebro-offensief.

Maar dat is reeds in de beide eerste hoofdstukken beschreven.

VIJFDE HOOFDSTUK

Hollandse artillerie

Nederlandse strijders vochten ook in het Spaanse volksleger als artilleristen. Nap. van de Brink kan daarvan vertellen, want hij was bij de Hollandse ploeg, bij „het eerste geschut.” Het was in April toen de Russische kanonnen gekomen waren. De fascistten waren, hoewel noch schuchter, hun aanval op Morella begonnen en ze brachten ontzettend veel materiaal en mensen over de straatweg Forcall naar deze sector.

Dag en nacht kon men hun transporten zien voorbijtrekken, niets stond hun in de weg. Ze hadden zelfs de brutaliteit de autolichten fel te laten schijnen. Dit alles werd bemerkt door de waarnemingsposten.

Maar de batterij was machteloos.

De goede kanonnen, kaliber 7 ½ c.M., reikten niet zó ver. Wat moesten ze doen?

Toen kreeg de commandant het denkbeeld om met één stuk geschut in een voorgeschoven stelling te gaan om aan de huidige toestand een eind te maken.

Nauwelijks had Nico dit gehoord of hij bood zich in naam van het Hollandse geschut — dat toentertijd nog het tweede was — vrijwillig aan. Alle Hollandse kameraden namen dit geestdriftig over en ondersteunden het aanbod.

Mede door het feit, dat de Hollanders toen reeds het snelste werkten in de batterij Thälmann, kregen zij hun zin. En zo trok het kleine groepje vergezeld van observatie, telefonisten en een Spaanse „Sanitäter” in de grauwe ochtenduren er op uit.

Het was nog nevelig op de plaats van bestemming en de artilleristen konden zich nog niet goed oriënteren. Maar bij het aanbreken van de morgen was het „Schwanzloch” gereed, terwijl er een schuilplaats voor artillerievuur en vliegtuigbommen als het ware reeds gegraven was.

Weldra lagen de granaten gereed en het was inmiddels ook reeds zó licht geworden, dat ze de situatie konden overzien.

Het was intussen beginnen te motregen, wat weldra overging tot een fiks buitje, dat de Hollanders nu niet zo heel goed op de maag viel en de telefonisten nog minder, die namelijk zo juist de leiding hadden gelegd naar de observatiepost, die zich boven op de grote berg in de eerste linie bevond en die voor de artilleristen heel goed zichtbaar was.

Links was een kleinere berg, rechts lag een diep ravijn.

Dat die berg daar was, zou de mannen, naar later bleek, bewaren voor algehele vernietiging.

Aan niets was echter te zien, dat men hier vlak achter de linie was. Zelfs geen gewerschot werd gelost.

De mannen begonnen ongeduldig te worden, maar het duurde nog tot elf uur vóór het eerste bevel om te schieten kwam.

Met elk schot steeg daarna de spanning der mannen. Had de vijand artillerie en waar? Hoe was in dat geval de positie gekozen?...

Het antwoord liet niet lang op zich wachten.

Reeds na het vijfde schot klonk het uit de mand van Nico:

„Dekken!”

Er suisde iets over de hoofden met het ijselijke geluid, dat de mannen van andere frontgevechten reeds maar al te goed wenden.

Krakend barstte de granaat in het ravijn uitelkaar.

De fascistten begrepen blijkbaar de bedoeling niet, want het bleef voorlopig bij dit ene schot.

Inmiddels waren de Hollandse artilleristen ingeschoten en er kwam een rustpoos met het bevel:

„Alle man bij het kanon!”

Zó was daar de tijd voor een piraatje, hetgeen echter ontbrak. Tegen twaalven aten de mannen brood en dronken ze koffie alsof ze werkers waren op een of ander gemoedelijk karwei.

Maar daarna ging het werkelijk „los”!

Het geschut was op de straatweg ingeschoten en het moment was gekomen om aan die vervloekte transporten een einde te maken.

„Geeft acht!” klonk het door de telefoon, „laden!”

Zoals Nico dat kan, zó kan 't toch geen ander en reeds had Harry 't touw in de handen, om op 't bevel „Vuur!” zijn plicht te doen. Daar schreeuwde de telefonist het reeds en tegelijkertijd vloog het projectiel de loop uit.

Er kwam geen antwoord van boven en we begrepen, dat we 't doel gemist hadden.

„Jammer!...”

Maar dadelijk daarop klonk het door de telefoon:

„Achtung! Vrachtauto! Drie schoten snelvuur”!

Als de bliksem werkten de mannen en triomfantelijk klonk 't van boven:

„Midden in de vrachtwagen!”

En zo klonk steeds weer na enige tijd wachten:

„Achtung! Vrachtauto's!”

De Hollandse jongens hadden voldoening van hun werk. Na de tweede vrachtauto volgelden met infanterie, in puin te hebben geschoten, zagen ze, dat de vijand eindelijk had begrepen waar het om ging.

Weldra vloog er een regen van granaten uit hun snelvuur-kanonnen, waarvan velen hun weg vonden in het ravijn om daar met doffe, luid-weerklinkende knallen uiteen te barsten.

Komisch hoe de mannen reageerden.

Joop zocht op een gegeven moment met een granaat in zijn hand dekking in een kleine loopgraaf. Nap van de Brink smakte zich zelf tegen de grond omdat hij duidelijk een granaat hoorde komen, terwijl er juist op dat moment geen vuiltje aan de lucht was....

Toch vroegen de mannen zich af hoe dit af zou lopen.

Rudi reageerde door te zeggen:

„We moeten ze maar opvangen en teruggooien!”

Plotseling klaarde het gezicht van Nico op.

„Jongens, maak je niet bezorgd. Kijk eens naar onze stellingen en naar het schieten.”

Het was zeer opmerkelijk.

De granaten explodeerden tegen de berg naast hen — wat een wolk van stof en steen op hen deed neerkomen — of in het diepe ravijn.

Het stuk was onbereikbaar voor het fascistische vuur.

„Snelvuur!” werd gecommandeerd.

Met zeven schoten was de weg onklaar gemaakt en de mannen maakten een vreugdedans om hun kanon, ondanks het woedende geblaf van de fascistische kanonnen.

De fascisten zagen hun onmacht in en verlegden 't vuur naar de hoge berg waar de observatiepost zat. Wat werd die berg beschoten. Bij elk schot kwam onze waarnemer voor de dag en gesticulerend meldde Leo:

„Het is hier heet!”

Maar de mannen bij het kanon lachten. Joop zei zelfs:

„Zij moeten ook hun deel hebben!”

De commandant liet wachten totdat er verschillende vrachtwagens bij de breuk in de straatweg stonden, en niet voor- of achteruit konden.

Onze schoten knalden in razend tempo en verwoestten iedere vrachtauto en toen was het welletjes.

Het was 6 uur en de granaten waren verschoten.

Tegen donker ging Nap. van de Brink en Harrie naar de jongens van de infanterie. Fijne Spaanse kameraden, die vol vreugde waren over het schieten van „het eerste geschut”.

Nap vroeg waarom er enkele dagen geleden een berg verloren gegaan was. Maar tegelijkertijd voelde hij, dat deze vraag hard in de oren moest klinken van deze jonge helden.

Ze verzekerden, dat zij, als ze zulke kanonnières achter zich hadden gehad, geen meter grond zouden hebben prijsgegeven....

De Hollandse artilleristen namen hartelijk afscheid van hun Spaanse broeders, 's Avonds keerden ze terug in de stelling, ze waren vermoeid, verhongerd en verregend.

Maar de Hollandse ploeg had haar kracht bewezen en sinds die tijd heette men haar: „het eerste geschut”.

SOLDATEN EN KINDEREN.

„Jongens, 't is in orde!”

Met deze woorden kwam Gerrit hijgend bij de andere vier neervallen.

„De papieren zijn er en na 't eten vertrekken we!”

Rinus, Nico, Harry en Nap sprongen haastig op hem toe en lieten zich de „salvo conducto”, het vrijgeleide, tonen, dat hen het recht gaf om met vijf Hollanders en nog twee Deense kameraden de kinderkolonie te bezoeken, waarvan de batterij Thälmann het peetschap had aanvaard.

Zo zouden de artilleristen dus als delegatie naar de kinderkolonie gaan om de kleinen te gaan zien, waar heel de batterij zich voor interesseerde.

De mannen spraken af met de trein te gaan en direct na het eten gingen ze op weg naar het stationnetje van Lyrida, om de beurt de zak met brood torsend, bestemd voor de kleuters.

Ieder die in deze oorlogsjaren wel eens met de trein in Spanje reisde, weet wat zo'n reis betekent. Natuurlijk ging de trein niet om 7.45, het werd halftien voor de trein vertrok. De wagon was tjokvol, drie van de delegatie hadden alleen een zitplaats gekregen, doordat ze zich door het coupé-raampje hadden laten glijden. Harry steunde meer op de dikke dijen van een Valenciaanse moeder, — die bovendien nog haar armen vol had met hengselmandjes — dan dat er van staan sprake was. En zo kwam de stoet, bij elk gehucht stoppend, om half twaalf in Valencia aan.

Het uitstappen kostte nog veel hoofdbrekens, maar toen Gerrit — die ondertussen reeds weg was gegaan om te informeren hoe laat de trein naar Villena ging — terugkwam, was 't span gereed.

Alleen de broodzak scheen enkele deuken te hebben gekregen in de algemene drukte. In razend tempo liepen de zeven naar de tram, en na nog een keer de verkeerde kant te zijn opgereden — waaruit men kan opmaken, hoe goed Spaans ze reeds spraken! — kwamen ze zwetend op het grote perron.

Hier kwam de pech.

De conducteur vertelde:

„De volgende verbinding gaat eerst 's middags om vier uur.”

Als een koudwaterdouche ondergingen de mannen deze mededeling. Daar stonden ze nu en de Deense kameraad Olle mompelde iets van:

„Siempre mañana!” — altijd morgen....

De beambte was blijkbaar onder de indruk gekomen van de teleurgestelde gezichten.

„Vannacht om drie uur gaat er een posttrein en als de kameraden zin hebben....”

De jongens lieten hem niet uitspreken en gaven hem „'n anti-tankie”, oftewel een sigaret.

Daar ze nog ruim twee uur de tijd hadden, aten ze een beetje en legden zich op de keien van het perron te slapen.

Nap van de Brink voelde zich juist op z'n eigen slaapkamertje in Holland, toen een onzachte por in zijn ribben dit visioen verdreef.

Het was Rinus:

„Kom jongens, we gaan!....”

In 't donker over de rails vallend en stappend bereikten ze de posttrein. Hier was het een ontzaglijke drukte. Iedereen wilde mee.

Alle beschikbare plaatsen waren reeds in beslag genomen door militairen, vrouwen, kinderen enz. Twee man van de delegatie gingen op de buffers zitten, terwijl anderen op het dak plaats namen. Nico en Nap vonden nog een plekje in een wagon en ze vleiden zich neer op de planken. In Spanje hadden de mannen al heel wat soorten dons onder zich gehad, maar toen de locomotief zich in beweging zette, begrepen ze dat dit een raar reisje zou worden. Maar een soldaat slaapt overal, en toen Nap van de Brink zijn ogen opende, waren ze nog 10 K.M. voor Villena en begreep hij, dat hij vast geslapen moest hebben.

Hier was 't uitstappen, aan de kant van de weg gaan staan en op 'n auto wachten. Lang duurde dit niet en om elf uur 's morgens waren de kameraden op de plaats van bestemming.

Villena is een plaatsje waar de batterij Thälmann reeds vroeger gelegd was en hier was een diepe kameraadschap ontstaan, die, hoewel de batterij reeds een jaar weg was, zich nu nog deed gelden. Van alle kanten kwamen de oude bekenden en aan vragen en vertellen was geen gebrek. En 't bleef niet bij praten, met een glas wijn werd de oude vriendschap opnieuw bezegeld. Gerrit en Rinus trokken er op uit om voor eten te zorgen, Nico ging naar zijn meisje, Hans ging met de Deense kameraden slaapkamers zoeken. Nap van de Brink echter luisterde in het grote café van de U.G.T (de Verenigde Vakbonden) naar een oude man, die viool speelde en lang niet slecht. Omdat hij thuis ook in die schone kunst geoefend was, nam hij het instrument even van den oude over en speelde. Tot zijn verbazing werd het plotseling doodstil in het café en aan het slot kwam er een geweldig applaus. Bij het tweede nummer kwamen Nap's kameraden binnen en die zagen daar plotseling hun kans. De tabak was op de reis als weggesmolten en nu greep Gerrit zijn „bloedblaartje” van het hoofd en voor hen dappere frontsoldaten, regende het sigaretten.... En zo kon de delegatie de volgende dag de reis naar Biar voortzetten met gevulde tabakszakken.

Te Biar aangekomen begaven de mannen zich dadelijk naar het kindertehuis. De zak met brood kwam met een bons op de grond terecht en hun stemmen klonken:

„Hola salud!...“

Voorlopig was er echter niets te zien, alleen konden ze achter 't huis het gejoel van spelende kinderen horen. Nico was juist van plan er een paar Spaanse woorden uit te slingeren, die wijzen moesten op hun aanwezigheid, toen ze een kinderkopje zagen verschijnen. Maar in plaats van naar hen toe te komen draaide 't zich om en liep snel heen in de richting waar het gejoel vandaan kwam.

Rinus zei:

„Die is bang voor ons“.

Plotseling werd het geluid sterker en direct daarop stormden er een 20-tal kleinen op hen af, die hen om de hals vlogen.

„Camarados Thälmann“, dat waren de woorden, die Nap, bijna stikkend onder de omarming van twee kleuters, kon verstaan.

Daar kwam de responsable en de orde werd weer enigszins hersteld. Arm in arm met de kinderen en nog eentje op de nek, zo werd het gebouw bezichtigd en vooral het schoolwerk. Speciaal de wandkranten hadden de aandacht van de soldaten. Ze schaamden zich een beetje voor hun eigen maaksel op dit gebied. Deze wandkranten stonden vol met artikelen en tekeningen, alle kinderen hadden hier aan meegewerkt vanaf de kleinste (3 jaar) tot aan de grootste van de beschermelingen der batterij Thälmann. Direct daarop volgde de run naar het zwembassin en de kinderen in het water. Natuurlijk werden de soldaten niet gespaard en golven water vlogen hun om de oren.

Maar het mooiste kwam nog.

Na 't eten, — waarbij ieder der soldaten zich als een vader voelde — zouden de kinderen wat voor hun peetvaders opvoeren.

En het was niet zó, dat je Jantje, die toch zo aardig zingen kan, eerst een cent moest geven voor-ie een mond open zou doen. Hier zongen en speelden de kinderen, niet alleen voor zich-zelf, maar ook voor hun grote broers en vanaf de muur keken de trouwe ogen van hun batterij-chef Ernst Thälmann, die daar, in borstbeeld getekend, hing, op het gezelschap neer.

De kleinen gaven hun kinderlijkheid, hun speelsheid en.... 't begrip van het leed, dat de fascistische horde over het schone Spanje heeft gebracht. Zodat de harde soldaten, de internationalisten, de tranen in de ogen drongen.

Niet van sentimentaliteit, o, neen, maar ze voelden het nu pas goed waarvoor ze aan de fronten waren. Ze voelden, dat de strijd ging om een heerlijk, gelukkig, jong mensengeslacht....

Het werd snel 7 uur en de mannen moesten gaan. De kleinen begeleidden hen naar het stationnetje. Daar slaagden ze er in om van de soldaten alle foto's, die ze bij zich hadden, te verkrijgen. Vooral Harry werd hierbij het slachtoffer en toen het treintje puffend het perron binnenschoof kwam het afscheid. Dat was niet gemakkelijk en de kelen der mannen waren als gesnoerd.

Toen de trein zich in beweging zette klonk het lied van de Internationale Brigade....

Lang keken de soldaten naar de wuivende armpjes en de Deense kameraad, nog vol van wat ze allen hier hadden meegemaakt, drukte het voor hen allen uit:

„Dit was mijn mooiste dag in Spanje!”

De mannen voelden deze waarheid en dachten aan de laatste woorden van de kleinen:

„Viva la bateria Thälmann

Viva su colonia en Biar! ...”

ZESDE HOOFDSTUK

Het Hollandse hospitaal

Het dorp Villanueva de la Jara, in de provincie Cuenca gelegen telt ongeveer 2400 inwoners. Het mooiste gebouw van dit dorp werd ingericht als hospitaal. Voordien had het aan fascistena toebehoord, die gevlucht waren. Er moest ontzaglijk veel aan het gebouw worden verbouwd, 60 kameraden werkten er drie maanden aan om het zover te brengen, dat het in Mei 1937 in bedrijf kon worden genomen.

In Juli werd het hospitaal zwaar belast met 233 gewonden van het front van Brunete. Dat waren er zelfs drie meer dan er bedden beschikbaar waren. Operaties werden gedaan met behulp van den chirurg uit Albacete, dr. Serelmann. Deze dokter oefende tegelijkertijd de dorpspraktijk uit, want de vroegere arts van het dorp werd als fascist gearresteerd. Dr. Serelmann heeft een ongeëvenaarde werkkraft, want hij treedt naast zijn werk als geneesheer ook nog op als tolk en als spreker op vergaderingen....

Het was een order van de leiding van de gezondheidsdienst van de Internationale Brigades; gedateerd 3 October 1937, die gelastte het hospitaal Villanueva de la Jara in Cuenca tot een *Hollands hospitaal* te maken.

Dr. Voet, die tot die tijd in Albacete had gewerkt werd tot geneesheer-directeur benoemd, Is van Crefeld werd administrateur, Annie Scaf hoofdverpleegster en Timmermans werd politiek-commissaris.

De verdere kerngroepen zouden ook geleidelijk aan, Hollands worden gemaakt, b.v. het keukenpersoneel en de gediplomeerde verpleegsters.

Omstreeks midden-November werd Dr. Voet, die graag naar het front wilde, vervangen door Dr. van Reemst, die zeven maanden aan het front als bataillonsarts dienst had gedaan.

Om die tijd heersten er in de garnizoenen kleine epidemieën van roodvonk en typhus, bovendien waren er in het nabijgelegen dorp enige gevallen van mazelen. Om een verdere uitbreiding van die ziekten tegen te gaan werd het Hollands hospitaal als isolatie- en infectiehospitaal uitverkoren. Hiervoor was het uitnemend ingericht, want het had vele grote en kleine kamers, waardoor men de afzondering van de patiënten prachtig kon doorvoeren.

Inmiddels kwamen er ook 40 kameraden met tuberculose, die men voorlopig ook maar naar het Hollandse hospitaal bracht. Natuurlijk moesten voor hen speciale isolatie-verblijven worden ingericht. Voor dit doel gebruikte men drie zalen.

Echter het klimaat in Villanueva bleek voor de tuberculosepatiënten niet gunstig voor de genezing, daarom bracht men de zieken in het midden van December naar Benisa over, in de onmiddellijke nabijheid van de Middellandse Zee. —

Er werd een speciale kamer ingericht voor verdachte angina-gevallen, twee kamers voor mazelen en een grote zaal voor de roodvonkpatiënten. Dat waren er wel een vijftiental, die uit het garnizoen Quintanar kwamen, voorts waren er nog drie kamers voor de typhus-

gevallen, ook een vijftien-tal, die uit diverse streken naar het Hollands hospitaal waren gezonden.

Behalve de bovengenoemde besmettelijke ziekten waren er natuurlijk ook nog patiënten aan interne, niet besmettelijke ziekten, alsmede chirurgische gevallen.

De Hollandse zusters, goed geschoold en geïnstrueerd, volbrachten hun werk met liefde en overwonnen alle moeilijkheden. Het nacht- en eetgerei werd natuurlijk ook geïsoleerd en gedesinfecteerd. Instructies voor de behandeling en voorschriften voor bezoekers werden aangeplakt. (Ze moesten hun handen wassen, etc.)

Een kamer voor het desinfecteren werd ingericht voor het linnengoed, onder leiding van Dr. Bilger van het Hygiënische instituut in Albacete. De kamers werden regelmatig met formaline-apparaten ontsmet. Er werd geregeld gebaad (ook geïsoleerd) dit gebeurde door twee geoefende kameraden, die in het hospitaal werden opgenomen en zeer goed hun taak vervulden.

Het gelukte op deze wijze heel spoedig de epidemiën in de garnizoensplaatsen te liquideren. Er kwam nog maar één zending van mazelen- en roodvonkpatiënten; de typhusgevallen kwamen sporadisch voor, deze kwamen uit verschillende streken.

Een grote steun voor het Hollandse hospitaal was het hygiënische instituut in Albacete. Men kon de dikwijls moeilijke differentiaal-diagnose door een nader onderzoek, waarvan het resultaat reeds na twee dagen werd gemeld, bevestigen of ontkennen. Als men bedenkt, dat er enkele gevallen van Malta-koorts en malaria voorkwamen, kan men beseffen welk groot nut het Hollandse hospitaal hiervan had....

Het Hospitaal, de inrichting, de werkers, allen waren gereed voor de taak, maar voorlopig kwamen alleen nog maar chirurgische gevallen van gewonden of liever gezegd, kameraden, die een chirurgische nabehandeling nodig hadden. Deze makkers vertelden van de successen bij Teruel en het Hollandse hospitaal bewees hoe door het intensieve werken van het verplegend personeel, de kracht van het Spaanse volksleger kon worden versterkt. Op hun beurt versterkten de gewonde kameraden ook weer de geest van de werkers in het hospitaal. Dit geldt vooral voor den nieuwen politieken commissaris *Kees van Maren*, die acht maanden aan het front van Asturië was en dus de front-mentaliteit goed kende. Hij leverde prachtig werk sinds hij omstreeks Kerstmis in het Hollandse Hospitaal kwam.

Tegen het einde van December werd er voor het dorp (ongeveer 1200 inwoners) een kinderfeest georganiseerd, samen met het bataillon. De kinderen kregen behalve een prettige namiddag, ook geschenken bestaande uit kleding, schoeisel, alsmede lekkernijen. Naar oud-Spaans gebruik werd op Oudejaarsavond het personeel van het hospitaal door de dorpsbevolking uitgenodigd en onthaald. Het was een prachtige avond, een toneelgroep uit Cuenca trad op en aan het ernstige gedeelte van de avond werd medegewerkt door een vertegenwoordigster van de Rode Hulp, alsmede door de politieke commissarissen van het bataillon.

Bij deze gelegenheid bleek weer eens hoe belangrijk het samenwerken was, tussen de internationale kameraden en de Spaanse vrienden. Voor allen, die die avond beleefden, zal hij onvergetelijk blijven, en de banden met de dorpsbevolking werden nog inniger aangehaald....

Het Hollandse hospitaal had een „Hollandse keuken”. Daar werkten vier Hollandse koks. Voor ongeveer 40 zieken werd een dieet afzonderlijk gereed gemaakt, voor maaglijders b.v. vlees- en zoutloos dieet, voor typhuspatiënten enz. Dat het den administrateur van Crefeld gelukte ondanks de moeilijkheden van de levensmiddelenvoorziening steeds nog afwisseling te brengen in het menu, werd door allen zeer gewaardeerd. —

In December kwam zuster Peeks uit Holland terug, die de leiding op zich nam van de huishouding, van het huispersoneel en de zorg voor het linnengoed. Zij slaagde er in om vele goede verbeteringen in te voeren.

Er was ook een cantine die wel een echte dorpswinkel leek. Hier kon men pull-overs, sokken, en allerlei andere nuttige dingen, die voor een soldaat onmisbaar zijn, kopen.

De bibliotheek werd goed verwarmd, weliswaar waren er niet genoeg boeken, maar er was toch een goed radio-toestel.

In de grote tuin kon men schapen en varkens zien wandelen. De veestal was op Hollandse wijze ingericht, ruim en zindelijk. De slager en alle bewoners van het hospitaal stelden dit zeer op prijs.

Een Hollandse tuinman verbouwde groenten op een stuk grond van 100 bij 60 meter. Er ontbraken alleen bloembollen, anders zou men zich in het voorjaar de tulpenvelden hebben kunnen voorstellen.

Het Hollandse hospitaal beschikte over twee artsen, 15 verpleegsters, waaronder twee gediplomeerde apothekers-assistenten, één technisch laboratorium voor gezondheidsdienst, twee Roentgen-apparaten, een pneumothorax-apparaat, vele kisten medicamenten, verbandmateriaal en verbandpakjes (aan het front waren ze bekend: „Utermohlen snelverband”). Er is hier prachtig werk verricht; het Hollandse hospitaal van Villanueva de la Jara heeft het bewijs geleverd van de internationale hulp, van de solidariteit van Holland met het heldhaftige volk van Spanje.

ZEVENDE HOOFDSTUK

Een timmerman vertelt

„Weet je wat „biap-pen” is?”

Natuurlijk. Het woord „biappen” is afgeleid van de beginletters B(ond) van I(nternationale A(uto) P(arasiëten). „Biap-pers”, dat zijn de moderne zwervers, die hun hand opsteken om met auto's mee te mogen rijden....

„Welnu”, zo zegt kameraad Auceps, „ik ben „biappend” naar Parijs gegaan om in Spanje deel te nemen aan de strijd. Aan de strijd met de wapenen heeft hij niet deelgenomen, maar van zijn uiterst belangrijke werk in het achterland, daarvan getuigt het volgende relaas van zijn belevenissen:

Aanvang October '37. Na een mars door of over de Pyreneën, hoe ge het noemen wilt, van ±14 uur, kwam een groep vrijwilligers van 86 man, waarbij 2 Hollanders in Spanje.

Oververmoeid van deze wandeling (zonder rust) was onze eerste toevlucht een soort blok-hut, waar we in de ware zin van 't woord werden onthaald op droog brood en zwarte koffie. Na een rust ging het per auto verder naar Figueras, waar we ondergebracht werden met ettelijke honderden andere kameraden van alle mogelijke nationaliteiten, in een oude vesting. Onvergetelijk is de geest, van kameraadschap die daar heerste, en tevens onbegrijpelijk hoe het mogelijk was, dat al deze mensen zich verstaanbaar wisten te maken. Na een paar dagen reeds gingen we op transport naar Albacete.

Een treinreis was het niet meer, maar een ware zegetocht. Op elk stationnetje langs de lijn, en dat zijn er verscheidene, hadden zich kinderkoortjes gevormd, die ons liederen toezongen en ons kwamen laven met water, druiven en wijn....

Na deze reis, kwamen wij in Albacete aan, waar reeds camions (grote vrachtauto's) klaar stonden, die ons naar de plaats van bestemming, Madrigueras transporteerden.

De bevolking van Madrigueras ontving ons buitengewoon hartelijk. Zakken met hazelnoten, kilo's druiven werden ons toegestopt, we werden als 't ware meegesleurd om iets te drinken. Betalen? Hoogst beledigd waren deze mensen als wij zelf onze koffie, of wat er gedronken werd, wilden betalen.

Na ons gewassen te hebben en na „lantegas met mula-vlees” (Spaanse spliterwten met muilezelvlees) gegeten te hebben, werden we ingedeeld in groepen en te slapen gelegd. De slaapgelegenheid was uiterst primitief, n.l. een strozak op de kale vloer (tegelvloer. Houten vloeren ziet men nagenoeg in Spanje niet). Maar na de vermoeienis der laatste dagen konden we uitnemend slapen.

Na het ontwaken werd er een vergadering belegd, waar ons uiteen werd gezet wat van nu af aan onze plichten waren. *Degene die daar niet mee accoord kon gaan, hij behoefde zich*

niet te generen, kon dat alsnog zeggen en zou dan voor rekening van de Spaanse Regering worden teruggestuurd.

Dit is de volle waarheid en ik memoreer dit, omdat maar al te dikwijls is beweerd, en door zeker soort dagbladen geschreven, dat als wij eenmaal de grens gepasseerd waren, wij aan de heidenen waren uitgeleverd.

Als men zich kon verenigen met hetgeen ons in deze vergadering was medegedeeld, dan pas werd men opgenomen in het militaire verband.

Zonder één uitzondering waren allen, enthousiast, en vanaf dat ogenblik maakten we deel uit van de 11e Brigade, instructie Battaillon.

De 3 op dat moment aanwezige Hollanders werden ingedeeld in de 4e Compagnie.

Toen begon het soldatenleven. Niet zoals giftige pennen schreven, vandaag in Spanje, morgen aan het front.

Onze commandant had een lijfspreuk: „Kameraden, ge zijt niet gekomen om te sterven voor de vrijheid, maar ge zijt gekomen om te leven voor de vrijheid!”

Hoevele honderden malen hebben we niet gehoord „dekking zoeken”! Iedere dag werd er hard gewerkt om de jongens bij te brengen wat ze weten moesten. Dag-in, dag-uit oefenen, oefenen, oefenen. (Zonder cadaver-discipline, maar in werkelijke kameraadschap). Ik heb echter maar enkele van deze oefeningen mogen meemaken. Voor mij was iets anders weggelegd.

De kwartieren die wij bewoonden voldeden in geen enkel opzicht. Wasgelegenheden ontbraken, W.C.'s ontbraken, elektrisch licht was er niet, we sliepen weliswaar op een strozak maar deze lag op een stenen vloer. Banken en tafels waren hier onbekende meubelstukken....

Ook in hygiënisch opzicht was men hier buitengewoon achterlijk. Het gehele dorp (± 4000 inwoners) bezat slechts één, zegge één zogenaamde bron. Een langwerpige bak, 20 meter lang, 2 meter breed, 80 c.m. diep. Daarin lopen dag en nacht 2 kranen, die deze bak geregeld op peil houden.

Deze watervoorziening is niet alleen voor mensen-gebruik, maar tevens voor muilezels. De hele dag door ziet men de bewoners met grote kruiken op het hoofd, water dragen, of met een typisch geconstrueerde kruiwagen waarop 4 kruiken kunnen staan, water kruien. Tevens komen en gaan de muilezels minstens 2x per dag om hun dorst te lessen.

Onze commandant (Kam. Otto Bruner, van af deze plaats een salud!) wilde in de kortst mogelijke tijd een algehele verbetering tot stand brengen, en begon enkele personen uit te zoeken, die zich bereid verklaarden om een paar W.C.'s te bouwen.

Ik nu kreeg de opdracht verscheidene van die installaties voor de verschillende kwartieren te maken. Ook toen reeds zag ik het noodzakelijke er van in, mopperde echter dat ik met deze werkzaamheden achter kwam bij de werkelijke dienst. Mijn mopperen hielp echter weinig, maar werd beantwoord met de mededeling dat het bouwen van W.C.'s dikwijls

noodzakelijker kon zijn dan het hanteren van een geweer. Deze uitdrukking heb ik heel wat keren moeten horen al veranderde het te maken object.

Na voltooiing van genoemde W.C.'s kreeg ik te horen: „dat het maken van wasgelegenheden, dikwijls noodzakelijker kon zijn, dan het hanteren van een geweer.”

En alzo ving ik aan met het maken van gemeenschappelijke wastafels.

Lange planken op schragen, voorzien van gaten waarin een wasblik paste.

Een andere kameraad werd gepromoveerd tot waterdrager, en had er zorg voor te dragen dat er steeds voldoende water aanwezig was.

Deze geringe verbeteringen werden door de kameraden zeer op prijs gesteld, zo zelfs, dat de heren aldra begonnen zekere eisen te stellen.

Er werd een verzoek gericht of het niet mogelijk was, dat er voor enkele kameraden die licht ongesteld waren, houten britsen gemaakt konden worden, met gevolg dat ik te horen kreeg:.... Och, u weet het nu al wel....

De houten kribben voldeden zo goed dat ik een opdracht kreeg om voor 1600 kameraden britsen te maken. Dat was geen kleinigheid. Daarbij komt, dat een land in oorlog gebrek heeft aan alles. Hout was heel moeilijk te krijgen, draadnagels in 't geheel niet. Gereedschap, daar zwijg ik maar over.

Maar ook daar weer had kameraad Otto Bruner een lijfspreuk voor: „Kameraad”, zo sprak hij, „moeilijkheden zijn er om overwonnen te worden”. En daarmee kon ik aanvangen.

Buitengewoon zwaar was de taak, maar niettemin, met voldoening heb ik me, dank zij de medewerking van velen, door het mij opgedragen werk heengeworsteld. Al spoedig werd ik gepromoveerd tot „responsable” van een grote timmermanswerkplaats, waar we met 8 man tot diep in de nacht ons van onze taak kweten.

Onnoemelijk veel moeilijkheden hebben we overwonnen. Hout, gereedschap enz. enz., hoe het er kwam, kwam het er, maar het was er.

En wat niet al kwam uit „onze” timmermanswerkplaats, onze „carpinteria”!

Bedden, dubbele en enkele. Onder „dubbele” te verstaan: 2 boven elkaar. Tafels, banken, instructieborden, wandkranten (borden waar het nieuws en de wereldgebeurtenissen in woord en beeld worden opgespeld), schoolborden, bestemd voor cursussen tot opheffing van het analfabetisme), schietschijven (200 in de week).

Imitatie machinegeweren, ratels om het geluid van een machinegeweer na te bootsen, handgranaten, geweerpoetstafels, zandbakken voor modellering van posities, och, zo zou ik verscheidene bladzijden kunnen vullen.

De trots van ons instructiebataillon was een schietbaan met half automatische schietschijven. Met bijbehorende vlaggenmast van 14 m. lengte, die door één kameraad op en neer gelaten kon worden.

En daar kwam nog bij het onderhoud van de kwartieren, Wat waren de jongens dankbaar, toen tijdens de winter „de timmerman” kwam om een raam dicht te spijkeren. Bij gebrek aan hout, met bordpapier.

Bij groot en klein, oud en jong, in 't gehele dorp was ik bekend onder de naam van „carpintero” (timmerman).

Ook karweien van betrekkelijk grote omvang werden ons opgedragen, b.v. het levensmiddelenmagazijn was een dorado voor ratten, muizen en ander ongedierte. Deze wantoestand moest opgeheven worden, temeer daar verscheidene kilo's kostbaar voedsel verloren gingen.

Het brood voor 1600 man was tot dusver op één grote hoop gegooid, zodat het wel gebeurde, dat men brood gerantsoeneerd kreeg, dat een week of zelfs nog ouder was. Een broodstellage voor 2000 stuks werd besteld.

Een ware uitkomst, die broodstellage! Geen beschimmeld brood meer, en zo was het ook met de overige levensmiddelen, en de ratten vonden we dood onder de kast, zoals men in Holland placht te zeggen.

Een ideale, complete kruideniersinstallatie in 't groot, hebben we voor elkaar gekregen, ondanks haast onoverkomelijke moeilijkheden. Toen de rapporten gunstig bleken, moest eenzelfde installatie gemaakt worden voor aardappelen, wortelen, uien, en sinaasappelen.

Zo hebben we een half jaar geploeterd als paarden, totdat kam. Otto Brunner mij een nog meer perspectief gevende functie bezorgde.

Ik had n.l. in dit half jaar tijds vele kameraden als volleerde frontsoldaten zien vertrekken, en elke keer als er een transport vertrok, kon ik het niet met droge ogen aanzien.

Totdat ik de stoute schoenen aantrok en me meldde in Albacete bij de Generale staf en verlof vroeg om naar het front te mogen gaan.

Ik zou er wel van horen werd me medegedeeld. Nu, ik heb er van gehoord. De Generale staf stelde zich in verbinding met Otto Bruner, en de rapporten waren van dien aard, dat ik onder geen voorwaarde naar het front mocht, maar op dezelfde voet diende door te gaan. Wel was er een zeer verantwoordelijke positie voor me open, en indien ik daar wat voor voelde kon ik direkt aanvangen. Mijn nieuwe functie was „responsable” van een „Escuela de Reeduccion” afd. „carpinteria”.

Een „Escuela de Reeduccion” is een school waar invalieden een nieuw vak wordt geleerd. B.v. de kameraden die vóór de burgeroorlog landarbeider waren, maar dit beroep niet meer kunnen uitoefenen door gemis van een hand, arm, voet of been worden hier opgeleid in beroepen waar de machine grotendeels het werk doet.

Zo werd ik „responsable” van een timmermanswerkplaats alwaar ik ± 40 invaliede kameraden moest instrueren.

Alles wat er gemaakt werd, dat waren allemaal praktische dingen, en wel in hoofdzaak voor hospitalen.

Van de eenvoudigste tot de ingewikkeldste meubelstukken werden bij ons vervaardigd.

Tafels, stoelen, kasten, rolwagens, krukken (voor kameraden, die een been misten), zalfpels (van hout), draagbaren (voor de fronten), medicijnkistjes, enfin te veel om op te noemen.

Dit werk had een enorme betekenis, zowel voor de gemeenschap als voor de patiënt, die door deze lichamelijke arbeid zichzelf geen nietsnut voelde, en zodoende geestelijk niet te gronde ging.

Met liefde gaven deze jongens zich aan de hun opgelegde taak.

De een wilde nóg meer presteren dan de ander. En een prachtgeest, dat daar heerste! Het solidariteitsgevoel was enorm.

De verantwoordelijke regeringsautoriteiten maakten een speciale studie van onze school, en hadden een z.g. premiestelsel ingevoerd.

Wie de beste prestaties leverde kreeg een premie, variërend van 1—4 pakjes sigaretten in de maand

Maar als het premiedag was, gaven al de „winnaars” hun pakje of pakjes aan de responsible, ter verdeling aan alle daar werkende kameraden, en met zoveel overtuiging, dat men er werkelijk van onder de indruk kwam. Aan deze school waren ook nog verbonden, een schoenmakerij, een kleermakerij, een draadvlechterij (in deze afdeling werden modellen van armen en benen van ijzerdraad gevlochten, waarin zwaar verwonde ledematen dan in gips komen te rusten.) Ook een smederij, een zeilmakerij, een schilderswerkplaats, een teken-school.

Voorheen was het gebouw, waar dit alles ondergebracht was, een kasteel van een „onmens” in de ware zin van het woord. Deze „Senor” was de oppergod van dat dorpje. Twee duizend families waren in de volle betekenis van het woord zijn slaven, die zó erbarmelijk werden uitgebuit, dat het met geen pen te beschrijven is. Evenals in Madrigueras was ook daar een gemeenschappelijke bron, die het z.g. eigendom was van die bandiet. Nu moesten die mensen het water, dat ze gebruikten, betalen, alsook het water dat door de „mulas” werd gedronken. Toen de bevolking eindelijk het ondragelijke juk afwierp en de edelman zich wilde verzetten, schoot hij het leven er bij in.

Zelf beschikte dit heerschap over een ongehoorde weelde. Duizenden hectaren land waren zijn persoonlijk eigendom.

Buiten de gewone arbeid werd hier ook zeer, zéér veel gedaan aan cultuur werk.

Iedere dag werden de analfabeten verplicht de school te te bezoeken, waar ze leerden lezen, rekenen en schrijven.

Een aanblik, die me steeds bij zal blijven, die klas met leerlingen, met leeftijden variërend van 18 tot 50 jaar.

En de ernst waarmee de leerstof werd opgenomen!

Dan opeens.... daar kwam de Jobstijding. De fascisten stonden op het punt van doorbreken. En daar de regering geen enkel risico wilde belopen, werden we allen, gewonden alsook het personeel op transport gesteld naar op dat moment veiliger plaatsen boven de Ebro.

Wij maakten deel uit van een hospitaaltrein met 1200 patiënten. Een vreselijke reis is dat geweest. De hele lange weg, elk ogenblik bestookt te kunnen worden door fascistische bommen. Er is geen woordenboek dat een woord bevat om de laagheid, de barbaarsheid, de

onmenselijkheid te schetsen van deze fascistische misdadigers, die zelfs geen hospitaal ongemoeid kunnen laten. Wij zijn er heelhuids doorgekomen, maar men moet niet vragen hoe. 18 uur aan één stuk hebben wij allen (ook de zwaar gewonden) onder de olijfbomen gelegen, omdat we er van overtuigd waren, dat elk ogenblik de trein in de lucht zou vliegen.

Wat hebben die beesten huisgehouden. Van vredige dorpjes werd geen steen op de andere gelaten.

Elk menselijk voelend mens moet wel walgen bij hetgeen daar te aanschouwen was.

Een zucht van verlichting ging op, toen we het station Barcelona binnenstoomden.

Vandaar gingen we verder naar het dorpje Mataro, waar we werden ondergebracht in een voormalig klooster.

Met kunst- en vliegwerk was dit klooster, omgebouwd in slechts enkele dagen, in een hospitaal zo goed en kwaad het ging.

Ik zelf ben hier maar 2 dagen geweest, want ik werd met nog enkele anderen doorgestuurd naar Farnes de la Selva.

Oveigens kwam ik hier in Farnes de la Selva voor het moeilijkste geval van heel mijn verblijf in Spanje te staan. Een auto bracht ons bij een op het eerste gezicht zo goed als voltooid kasteel. Bij nadere beschouwing bleek er nog véél aan te ontbreken.

Trappen waren b.v. nog niet aanwezig, van licht en water was geen spoor te ontdekken.

Dit gebouw was ons ten geschenke gegeven.

Nog geen uur naderhand kwam reeds een transport gewonden, en van de nood een deugd makende, hebben wij deze kameraden langs de houten bouwladders naar de verschillende étages getransporteerd.

Tien minuten verder lag een voormalig hotel. Ook dat werd in beslag genomen om de gewonde kameraden te herbergen. Hoe we ons er hebben doorgeslagen is mij tot op heden nog een raadsel.

Het eerste wat me te doen stond was een noodtrap maken.

Gelukkig was alle materiaal ter voltooiing van het gebouw aanwezig.

Met onder elkaar gelapte peseta's heb ik een hamer, een zaag en een troffel gekocht en heb 48 uur aan één stuk gepookt om mijn trap voor elkaar te krijgen. Maar ik had eer van mijn werk, de kameraden behoefden niet opgesloten te blijven en daar ging het maar om.

Al spoedig kwam er in het geheel een zekere lijn. Ondanks honderden van ongemakken, konden we zeggen, dat de patiënten weer behoorlijk hun behandeling hadden.

En dat is de beste beloning voor de geleverde arbeid, die mij méér voldoening heeft geschonken, dan alles wat ik ooit vroeger heb gedaan.

Omdat het werk was in dienst van de strijd tegen het fascisme, in dienst van de Vrijheid.

ACHTSTE HOOFDSTUK

Afscheid en thuiskomst

In October 1938 kwam het bericht: de internationale brigaden zullen worden ontbonden!

Dr. Negrin maakte bekend, dat de regering had besloten alle buitenlandse strijdkrachten terug te trekken. Daarmee zou aan de wereld en aan het Spaanse volk duidelijk worden getoond, dat de oorlog in Spanje geen burgeroorlog was, maar een interventieoorlog, een oorlog van Spanjaarden voor hun onafhankelijkheid tegen buitenlandse interventielegers.

De Spaanse regering had manschappen genoeg. Wat haar ontbrak waren wapens, munitie, vliegtuigen, levensmiddelen. Die werden haar echter onthouden, dank zij de niet-inmengingspraktijken der democratische mogendheden.

Duitsland en Italië steunden Franco uit alle macht met materiaal en manschappen, met vliegtuigen en bombardements-materiaal.

Dr. Negrin verklaarde, dat de Spaanse regering, dit lugubere bedrog aan de hele wereld wilde blootleggen. Daarom zouden de internationale brigades worden ontbonden en dat betekende ook voor de Nederlanders, dat ze.... Spanje zouden verlaten!

Het grote afscheid kwam. Eerst van de Spaanse divisies, waarbij de Internationale Brigaden waren ingedeeld. Daarna van de dorpen, van de Spaanse bevolking.

Eerst werden de internationale troepen samengetrokken in dorpen achter het front. Daarna nationaliteitsgewijze saamgebracht in plaatsen bij de Middellandse Zeekust: Duitsers, Italianen, Fransen, Scandinaviërs, Engelsen, Polen, Joegoslaven, Oostenrijkers, Hollanders....

39.000 mannen waren in de loop van meer dan twee jaar bereid gevonden in Spanje de wapens op te nemen. 39.000 mannen uit alle landen der wereld. Hiervan gaven er vijf duizend hun leven, vijfduizend der besten.

In October 1938 lag de Hollandse compagnie „De Zeven Provinciën” in Bizaur de Ter, ze bleef daar een week of zes.

Gedurende die tijd kwamen de staf-officieren van de niet-inmengingscommissie de sterkte opnemen van de vertrekkende buitenlandse vrijwilligers.

Compagniesgewijze moesten de troepen voorbij de staf-officieren marcheeren. Aan het hoofd van de officieren stond een Finse generaal

„Een echte fascist!” zeiden de jongens.

Enfin, ze zouden hem laten zien wat ze konden.

De Hollandse compagnie kwam aangemarcheerd, kranig, een ijzeren, gedisciplineerde troep.

„Halto — halt!” commandeerde Piet.

„Escuerta ar!” (links-om!)

„En sulegar descanso!” (plaats rust).

De hoge officieren keken belangstellend.

„Wat zijn dat voor landslieden?”

„Dat is de compagnie „De Zeven Provinciën” — Nederlanders!....” lichtte Hermann de heren in.

„Goede soldaten, een flinke troep,” zei de Finse generaal. En hij knikte met zijn bulldoggengezicht.

De tijd van wachten werd goed besteed, politieke cursussen, een drietal lezingen van Ludwig Renn, tal van kleinere cursussen. Sport en spel.

Er was een voetbalmatch Holland—Oostenrijk. — Piet speelde mee als links-binnen. In voetbalcostuum werd gedefileerd, de compagniesvlag voorop, en met muziek aan het hoofd.

—

En toen kwam het afscheid van Barcelona.

De hoofdstraat van Barcelona, de „Diagonal” een kilometer lange straat, was prachtig versierd. Met groen en bloemen en kleurige vlaggen.

Langs de weg stonden standaarden opgesteld, schilden dragende de namen der roemrijke eenheden van de Internationale Brigade.

Daar las men „Edgar André”, „Thälmann”, „Commune de Paris”, kortom alle roemrijke namen der bataillons.

Baskische keurtroepen, politie- en marinetroepen handhaafden de orde. En langs de weg geschaard duizenden en duizenden mensen over een afstand van 3 à 4 K.M.

Op de regeringstribune stonden regeringspersonen, Dr. Negrin, de minister-president, en Alvarez del Vayo, de internationale woordvoerder van het Spaanse volk. Alle vaandels waren hier bij de tribune bijeengebracht.

De Hollandse Compagnie „De Zeven Provinciën” trad aan voor het laatste défilé. En met haar de ganse Internationale Brigade.

Daar was het bataillon „Garibaldi” met vuurrode dassen, de bloem van Italië's proletariaat, daar marcheerden de Franse vrijwilligers, de kinderen der Parijse voorsteden, de erfgenamen der Parijsche Commune, zij droegen allen baretten en marcheerden met kwieke pas. Daar waren de Engelsen en Amerikanen, negers en blanken en daar waren de Duitsers en Oostenrijkers met donkere wollen mutsen. Daar waren compagniën, gevormd van enkel officieren, aan het hoofd marcheerde Ludwig Renn.

Barcelona nam afscheid van de Internationale Brigade. Vrouwen bestrooiden haar weg met bloemen, meisjes, gekleed in overalls, kwamen uit de fabrieken, ze wierpen bedrukte papieren tussen de marcherende soldaten.

„Salud hermanos internacionales!” — Gegroet gij broeders uit het buitenland, zo klonk in spreekkoor hun begroeting. Vliegtuigen vlogen laag boven de Diagonal, gereed om de Internationale Brigade te beschermen tegen aanvallen uit de lucht.

„Hoofd rechts!” riep Piet, toen zijn compagnie de regeringstribune naderde. Daar stond Dr. Negrin, die zich niet schaamde voor zijn mannelijke tranen en telkens zijn bril afzette. Daar stond Pasionaria, met de gebalde vuist omhoog.

„De compagnie „De Zeven Provinciën!”

„Grupo holandesa!”

Pasionaria knikte. Piet salueerde en al zijn mannen wierpen het hoofd naar rechts en ontmoetten de ogen van Pasionaria, van Dr. Negrin en de grimmige vastberaden blik van Alvarez del Vayo.

„Salud!”

Daar rijst rechts van de Diagonal een machtig gebouw op. Het is gedrapeerd in de Catalaanse, kleuren geel en rood en in de prachtige kleuren van de vlag der Spaanse republiek. Maar het geheel wordt beheerst door een blinkende Hamer en Sikkels en het opschrift: „Verenigde Socialistische Partij van Catalonië.”

Op de balconen staan de werkers van de Partij, ze werpen bloemen neer op de internationale brigade....

Langs de hele kilometerslange weg staat de menigte, staat het volk van Barcelona, en ontroerende momenten spelen zich af. Vrouwen en mannen omhelzen de internationale kameraden, moeders heffen hun kinderen op naar de helden..

Op grootse en ontroerende wijze, onvergetelijk, zo nam Barcelona afscheid van de Internationale Brigade. —

Later kwam nog het afscheid van de Duitse kameraden, van de wapenbroeders.

Emil bracht de vlag, het vaandel van „De Zeven Provinciën” het souvenir der Hollandse compagnie, dat meegenomen zou worden naar Nederland.

Piet sprak het afscheidswoord. Tot de Duitse makkers vooral sprak hij, de mannen, wier vaderland geteisterd wordt door de bruine pest en van wie niemand wist waarheen ze zouden kunnen gaan.

„Overal zullen wij de strijd voortzetten,” beloofde Piet, „en overal zullen wij wapenbroeders zijn in de strijd voor de Vrijheid!”....

De Nederlandse gezant en de Nederlandse consul kijken nieuwsgierig naar de troep Nederlanders, die daar met de vlag aan het hoofd komen aanmarcheren.

De mannen zingen het lied der „Zeven Provinciën”, hun eigen lied.

Kapitein Piet meldt zich met zijn compagnie present.

„Aha,” zegt de gezant, „u bent dus kapitein Hollander Piet?”

„Dat ben ik,” antwoordt Piet.

De gezant stelt zich voor en wenst Piet geluk met zijn kranige troep. De Nederlandse gezant spreekt Duits, is een genaturaliseerd Nederlander. De consul doet geen moeite zijn antipathie te verbergen.

Piet accepteert graag een sigaar, ook Kees van Maren, de politieke commissaris neemt er graag een aan.

„Als ik het geweten had,” zucht de gezant, „dan had ik voor allemaal wat meegebracht.”

De Nederlandse gezant in Barcelona is blijkbaar een gentleman, de consul daarentegen kijkt zuur als azijn.

Hij vraagt of Piet niet „frontmoe” is, en of hij niet blij is uit deze ellende vandaan te komen.

„Als het mij was toegestaan,” zegt Piet, „dan ga ik dadelijk weer naar het front. En al mijn mannen met mij!”

Als om zijn woorden te bevestigen zingt de Hollandse Compagnie: „We gaan nog niet naar huis...”

Nu worden de laatste formaliteiten in orde gemaakt, spoedig kan nu de reis naar Nederland worden ondernomen.

Lang de spoorbaan begeleiden auto's met luchtafweergeschut de trein met de internationale vrijwilligers. De Hollandse compagnie „De Zeven Provinciën” ingedeeld in drie secties, onder commando van Hollander Piet, aanvaardt de reis naar Nederland.

In Cerbère is de contrôle der Franse regering, en de contrôle der niet-inmengingscommissie. Een Fransman heeft toegang, dringt tot de mannen door. Hij spreekt vloeiend Duits.

Hij blijkt een ronselaar te zijn voor het Franse vreemdelingenlegioen!

Minachtend antwoordden de jongens:

„Wij laten ons niet ronselen!”

De man was aan het verkeerde adres.

In Toulouse mogen de mannen, telkens bij tien tegelijk, uit de trein. Hier zegt de Nederlandse consul Kuiper uit Nice tot Piet, sprekende over de Nederlandse vrijwilligers:

„Dat zijn Hollandse jongens, echte Watergeuzen!”

In Parijs kunnen de mannen geen contact krijgen met de vertegenwoordigers der Commissie Hulp aan Spanje. Men heeft hen zoveel mogelijk geïsoleerd. Nochtans, als er sigaretten en tabak worden uitgedeeld, doen ze er allen onmiddellijk afstand van en zenden ze deze op aan de 2e Compagnie, 41e bataillon van de elfde brigade, in Spanje.

Journalisten komen in de trein, van het „Volksdagblad”, van „Het Volk”, van de „N. R. Crt.” — Bereidwillig antwoordt Piet op hun vragen. Er is een man van „De Telegraaf”, — dat blad heeft de Nederlandse vrijwilligers in Spanje voorgesteld als slachtoffers van ronselaars, als

arbarmelijke huurlingen. En dat is de reden, dat géén der mannen ook maar één woord zegt tegen den vertegenwoordiger van „De Telegraaf”....

Op St. Nicolaasavond bereiken de mannen de Nederlandse grens. Er is veel machtsvertoon, veel bureaucratie. Persfotografen worden geweerd, de journalist Bakker van „Het Volk” wordt zelfs aan den lijve gevisiteerd. Men laat niemand tot de mannen toe....

Men eist alle documenten, alle oorkonden, alle door Dr. Negrin en andere Spaanse voor-
mannen getekende herinneringspapieren op. Even komt er verzet, de mannen aarzelen die papieren af te geven.

Maar Piet zegt, dat hij het woord heeft van de autoriteiten, dat deze papieren aan de be-
treffenden zullen worden teruggegeven. Daarom, zegt hij, geef ze af....

Gedisciplineerd geven de mannen hun documenten af. Ze hebben ze later inderdaad te-
ruggekregen....

Dan wordt den mannen eten verstrekt: zuurkool met spek. Echte Hollandse kost.

Piet vraagt en krijgt verlof om hier zijn mannen een kort afscheidswoord toe te spreken.
Maar, waarschuwt de marechaussee — geen politiek!

„Natuurlijk niet!” zegt Piet.

„Makkers,” zo zegt Piet dan, en in zijn woorden klinkt een diepe bewogenheid, „wij hebben
ons leren kennen in de loopgraven. We hebben samen de dood voor de vrijheid onder de
ogen gezien. We hebben offers gebracht en we betreuren slechts één ding: dat we nog niet
meer hebben kunnen doen, niet nog meer hebben kunnen geven. Ik houd hier op jullie
commandant te zijn, ik dank jullie allen voor de betoonde kameraadschap, — hier eindigt
onze reis, maar niet onze strijd. Makkers, we zullen elkaar nog dikwijls ontmoeten en in de
geest steeds meer bij elkaar blijven....”

De mannen, ruwe krijgers, harde soldaten, springen op, hun stemmen klinken gesmoord:

„Viva Capitan Hollander Piet! Viva! Viva! Viva!”

Piet heeft Wijnkoop zien staan op het perron.

Het is hem niet geoorloofd naar hem toe te gaan. Maar Piet vraagt verlof zich even te ver-
wijderen.

De marechaussee kijkt twijfelend, maar hij kan niet weigeren.

„Er zijn er juist een vijftal weggegaan. Wacht u even tot ze terug komen....”

„Best,” zegt Piet glimlachend, „ik kan wel even wachten.”

Als de mannen terug zijn, wipt Piet uit de trein.

Hij loopt op Wijnkoop toe, met uitgestrekte hand.

„Hallo, hoe gaat het oude kameraad?”

Een hartelijk welkomstwoord, een stevige handdruk.

Dat is voldoende.

Piet lacht bevredigd over zijn hele gezicht.

Dan bij het vertrek van de trein nog een prachtig moment: een spoorman, een man van wellicht 50 jaar. Hij staat breed op het perron gepland, hij heft de gebalde vuist omhoog:

„Salud!“....

In Rotterdam worden de mannen toegesproken door het raadslid Reuderink. Hier, en in Den Haag verlaten tientallen makkers de trein. Nog een veertig man blijft over voor Amsterdam.

„Hebt u gezag over die mannen?“ vraagt een politieman in Amsterdam aan Piet. „Kunt u er voor instaan, dat er niets gebeurt?“

„Ja,“ zegt Piet, „als jullie je er buiten houden....“

Dan voor het laatst, op het perron, klinken Piet's Spaanse commando's.

Gedisciplineerd marcheren de mannen af, gegroet en toegejuicht door duizenden. Buiten rollen de auto's aan, politie te paard en te voet, doet zenuwachtig. Maar de Nederlandse vrijwilligers nemen kalm plaats in de auto's, die hen naar „Krasnapolski“ brengen, waar hen het welkom is bereid van de Amsterdamse kameraden....

Piet spreekt, dankt voor het welkom hen allen, „staatloze Nederlanders“ hier aangeboden.

Deze avond, dit welkom, deze ontroerende betuigingen van kameraadschap, zijn de kostelijkste beloning aan de strijders voor de Spaanse vrijheid.

Diezelfde avond, om vijf uur reeds, waren op het station in Utrecht, de woonplaats van Hollander Piet, duizend mensen aanwezig ter verwelcoming. Piet wist het niet. Hij kwam pas tegen twaalf uur. Toen waren er nog maar een twintigtal.

De kruier naderde Piet.

„Bent u Hollander Piet?“

Piet antwoordde bevestigend. De kruier was gelukkig Piets bagage te mogen dragen. Betaling weigerde hij.

„Er hebben hier de hele middag duizenden mensen op u gewacht!“

„Wat?“ vraagt Piet verrast.

„En ginds staan er nóg te wachten!“

Het was een hartelijk weerzien. Piet verontschuldigde zich. Hij had het niet geweten, had het niet kunnen vermoeden. Haastig vraagt hij een kameraad:

„En mijn vrouw? Mijn kinderen?....“

„Alles is in orde, Piet! Ze is juist weggegaan....“

Piet liep wat hij lopen kon om haar in te halen. Daar zag hij haar op straat met de baby.... Nu zag Piet voor het eerst zijn jongste spruit, zijn dochttertje Dolores, zes weken oud, genoemd naar Pasionaria.

Twee dagen later in de zaal van Trianon verwelkomde proletarisch Utrecht, Hollander Piet. In het erepresidium werd Pasionaria gekozen, Dr. Negrin en Alvarez del Vayo Maar tevens Hollander Piet en zijn vrouw....

Ze had de baby bij zich.

De „Internationale” had geklonken en het Spaanse volkslied.

Toen klonk het stemmetje van de baby.

Piet stond op, toonde zijn dochter aan de vergaderde kameraden, en riep vol trots:

„Dit is de kleine Dolores kameraden, mag ik je voorstellen?....

Allen lachten en de baby kraaide!

Eén der mannen kwam thuis in zijn dorp aan de Duitse grens. Waar hij woont kan men 's avonds de lichten zien van een concentratiekamp, vlak over de grens.

Hij had zich bij de vreemdelingendienst gemeld en gevraagd om reisgeld.

„Hoeveel moet u hebben?”

„Acht gulden,” was het antwoord.

„Vraagt u dadelijk steun aan als u thuis komt?”

Onze vriend bevestigde dit. Hij begreep, dat dit reisgeld van de steun zou worden afgehouden.

Toen kreeg hij het geld, en even later werd hij door een rechercheur van politie naar de trein gebracht. Toen hij midden in de nacht het eindstation bereikte was er geen verbinding meer met zijn dorp. Hij was gedwongen een taxi te nemen. Dat kostte drie gulden vijf en zeventig cent....

De auto reed buiten het dorp, vlak langs de Duitse grens.

„Halt!” klonk het eensklaps, een marechaussee en een grenssoldaat doken op uit de duisternis.

„Waar moet u naar toe?”

„Ik moet deze man thuisbrengen,” antwoordde de chauffeur.

Daarop wendde de man der wet zich tot den passagier.

„Zo, en waar moet u naar toe?”

„Naar mijn kameraad....”

„Wie is dat?”

„Kameraad H....”

„Maar er woont hier niemand van die naam!”....

„Kijkt u maar op uw lijst,” antwoordt onze vriend, aan wie het bekend is, dat de grenspolitie steeds een lijst met de namen van alle grensbewoners bij zich draagt. De marechaussee kijkt de lijst na en zegt:

„Ja, het klopt....”

Toen vroeg hij nog meer namen en toen onze vriend de naam van zijn vader had genoemd, en nog van een drietal andere ingezetenen, was de marechaussee eindelijk tevreden.

„Dus uw naam is B... en nou dit nog: Waar komt u nu vandaan?...”

„Van Spanje!....”

De marechaussee zette grote ogen op en ook de grenssoldaat zette een gezicht alsof hij het in Keulen hoorde donderen.

„Zo,” zei de marechaussee eindelijk, „van Spanje komt u? Hebt u papieren?”

„Nee, ik ben immers staatloos....”

„Hm,” zei de marechaussee, hij noteerde naam, adres en geboortedatum van den „vreemdeling”. En hij verdween met zijn begeleider in de duisternis.

De chauffeur raasde:

„Die verduivelde politie ook!....”

En hier eindigt het relaas van de belevenissen der Nederlandse vrijwilligers in Spanje. Ze kwamen in het vaderland terug, welks regering hen niet langer wilde erkennen als Nederlanders. Ze hebben zich zonder toestemming van de hoge overheid in „vreemden” krijgsdienst begeven....

Daarom zijn ze nu verstoken van het staatsburgerschap, ze werden tot vreemdelingen binnen de Nederlandse grenspalen. Waarin bestond hun vergrijp? Waarom wil men hen uitstoten uit de Nederlandse volksgemeenschap?

Omdat ze in de strijd tegen het fascisme niet aarzelden om hun lijf en hun leven op het spel te zetten, dáárom verloochent de Nederlandse regering deze beste zonen van het Nederlandse volk.

De brede massa van het Nederlandse volk evenwel deelt deze opvatting der overheid niet. Integendeel. Het besef is groot en groeiende, dat de strijders voor de Spaanse vrijheid waardevolle ervaringen hebben opgedaan.

Véél hebben de Nederlandse vrijwilligers in Spanje immers geleerd, óók in militair opzicht. Zij hebben getoond, dat er in het Nederlandse volk sterke krachten aanwezig zijn, die in staat en bereid zijn tegen het fascisme te strijden. Het barbaarse fascisme, dat de hele wereld bedreigt en niet het minst ook Nederland, de rechten, de vrijheden, de onafhankelijkheid van het Nederlandse volk.

Daarom zal het Nederlandse volk in dankbaarheid zijn dappere zonen gedenken, die in Spanje hun bloed en hun leven gaven voor de bevrijding der mensheid.

En daarom zullen alle vrijheidlievende Nederlanders, allen die van goeden wil zijn, alle vrienden van de vrede en der menselijke beschaving, alle vijanden en tegenstanders van het fascisme, de eis stellen en laten weerklinken. *de Nederlandse vrijwilligers, die in Spanje hebben gevochten, moeten hersteld worden in hun rechten.*

Het Nederlandse staatsburgerschap terug aan deze dappere en edele vertegenwoordigers van het Nederlandse volk!

DE SOWJET-UNIE HEEFT GEHOLPEN

In dit boekje is herhaaldelijk de hulp gememoreerd, die door de Sowjet-Unie is geboden. Het is aan de hele wereld bekend, dat de Sowjet-Unie niet heeft meegedaan aan de beruchte niet-inmengingspolitiek, die tenslotte voor het Spaanse volk zulke fatale gevolgen had. De Sowjetvakbonden, de bevolking van de Sowjet-Unie, heeft levensmiddelen en goederen in ruime mate naar Spanje gezonden. Uit solidariteit, uit broederlijke sympathie. Het geld werd bij vele miljoenen bijeengebracht: de arbeidersmassa van de Sowjet-Unie heeft tienmalen meer gegeven, dan de werkers uit alle andere landen.

Maar de wapens, die de Sowjet-Unie leverde?

Die werden door de Sowjet-regering aan de Spaanse regering verkocht.

Geen enkele onafhankelijke regering zal wapens als geschenk aannemen. Dat zou immers betekenen, dat ze afhankelijk was van militaire hulp van een vreemde mogendheid. Zo kocht dus de Spaanse regering wapens. Dat was immers haar enige eis: wapens te kunnen kopen om zich te kunnen verdedigen. De Spaanse regering verlangde geen wapens cadeau en ze had dit ook niet nodig.

De Sowjetregering leverde wapens, zij deed wat andere regeringen op grond van de huichelachtige niet-inmengingspolitiek nalieten!

Nochtans waagt men het beweringen te uiten, als zou ook de Sowjet-Unie in dit opzicht tekort zijn geschoten.

„Hollander Piet”, meer dan iemand anders op de hoogte van de werkelijke hulp der Sowjet-Unie aan Spanje, was uiteraard ook heviger dan iemand anders verontwaardigd. Hij schreef een ingezonden stuk aan de bladen der arbeiderspers.

Dit stuk werd nooit opgenomen, maar een aantal Utrechtse arbeiders vond het belangrijk genoeg om het in strooibiljetvorm te publiceren.

Wij ontlenen aan de mededelingen van „Hollander Piet” de volgende gegevens:

„Het eerste transport Russische geweren, welke ons werden toegestuurd was in de maand Januari 1937, toen onze brigade te Murcia voor reorganisatie lag.

Het waren niet minder dan 400.000 stuks, uit het jaar, zoals de in de geweren stond vermeld, n.l. 1934. Ze waren van het Remington-model, spiksplinternieuwe geweren, waaruit nog geen schot was gelost. Model: standvizier 100 meter. De latere transporten van het jaartal 1935, verbeterde modellen: stand vizier 300 meter. Tegelijkertijd werd ons toegestuurd de handgranaatwerpde loopgraafmortier: model 1928, uit hetzelfde land. Op 28 November 1936, toen Madrid in critieke ogenblikken verkeerde om door de Moorse infanterie bezet te worden, waren het reeds de kleine snelle driemotorige bombardementsvliegtuigen en de snelle moderne jachtvliegtuigen, jammer genoeg nog weinig in aantal, die aan de strijd deelnamen. Aan het Jarama-front, toen Franco probeerde de weg Madrid—Valencia af te snijden en wij deze doorstoot verhinderden in de maand Februari '37 en waar wij zelfs op

enkele plaatsen tot het tegen-offensief konden overgaan, werden wij hierin ondersteund door Russische tanks.

Wapens, wier bestaan zelfs het Nederlandse leger niet kent.

De grote koepel-tanks met hun dubbel geschut waren een radicale uitkomst aan dit zwaar en bewegelijk front.

De 16e Februari 1937, dus aan hetzelfde front, werden ons anti-tank kogels toebedeeld, deze waren nog nergens in een militair leger bekend en zelfs in Holland, naar mijn persoonlijke gesprekken met officieren, hadden deze geen flauw begrip van deze anti-tank kogels, model: gewone infanteriegeweer kogel. Dit was niet alleen een materiële aanwinst, maar ook voor de troepen van morele betekenis. Wij hadden hier een geweldig wapen tegen de fascistische tanks.

De kogels waren in drie soorten: 1. op 100 meter afstand doorslag pantserplaat 5 m.M. met explosie, 2. op 200 meter, 3. op 300 meter doorslag zonder explosie.

Bij ons eerste offensief in Juli 1937 bij Brunete, waren de nieuwste luchtafweerkanonnen opgesteld.

Het mechaniek was zo praktisch en eenvoudig, dat de jongens daar nog met bewondering over spreken. De cylinder-handgranaat, model: Russia, later zelf geproduceerd in Spanje is ook aan de Jarama een verlossing geweest. Reeds het ganse transport in 1936, werd door Russische vrachtwagens uitgevoerd. Deze waren niet zeer snel maar geweldig sterk, alsook de ambulance-wagens, motorfietsen welke in een moderne oorlog tot de eenheden behoren voor koeriersdiensten.

Ziehier een opsomming van het nieuwste materiaal in het Spaanse leger 1936—1937, door Rusland gestuurd. Het materiaal in 1938 door Rusland gestuurd, is thans nog controleerbaar in de grote hoeveelheden materiaal, die de Catalaanse troepen mee naar Franse bodem hebben genomen.

De levensmiddelen zending.

In de maand November 1936, aan het front, sector Madrid, aten wij reeds Russische conserven in alle soorten. In onze soldatenkeukens werden regelmatig Russische artikelen gebruikt. Ik heb in 1937 in Alicante Russische schepen bezocht, die reeds twee reizen achter de rug hadden. Op de 25e November 1938, heb ik in Barcelona met een Sowjet-Russisch matroos gesproken, die op een Russisch schip voer. Hij vertelde dat hij al acht reizen op Spanje gemaakt had, waarbij zij tweemaal gebombardeerd waren en ook op hun laatste reis was het schip getroffen. Vol trots vertelde hij mij, dat zij wanneer hun schip leeg was, weer een nieuwe reis naar Spanje zouden doen. Zo heeft de Sowjet-Unie geholpen.

Dat Rusland geholpen heeft, daarvan is iedere vrijwilliger overtuigd en ook dat dit land dat ook in de toekomst zal doen.

Ook Dr. Negrin heeft het voor de radio van Figueras verklaard en zeide verder nog, dat alles, wat zij hebben, van de Sowjet-Unie gekomen is.

Het ware te wensen geweest dat ieder, zich noemende democratische regering, haar plicht tegenover de door het volk gekozen Spaanse regering had gedaan, zoals de Sowjet-Unie.

Dan zou de strijd reeds aan het Jarama- of Guadalajarafront beslist zijn geweest en veel bloed en tranen zouden zijn bespaard.

Ziehier, waarde redactie, een rechtzetting ten opzichte van tin hulp van Sowjet-Rusland. Men kan over dit land denken zo men wil, doch men behoeft het niet onrechtvaardig te beschuldigen.

Met dank voor de plaatsing,

P. LAROS (Hollander Piet)

ex-kapitein der compagnie „Zeven Provinciën”
11e brigade, 35e divisie van het Republikeinse
Spaanse leger.

